

AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO

IM. GENERAŁA BRONI
KAROLA ŚWIERCZEWSKIEGO

JAWNE

[Redacted]

[Redacted]

Egz. nr 1

Płk dypl. inż. Lucjan ZAPAŁA
Ppłk dypl. Ryszard SACHAJ
Ppłk dypl. Janusz WIŚNIEWSKI
Ppłk dypl. Marian KRUSZYŃSKI
Ppłk dypl. Jan JUCHIMIUK

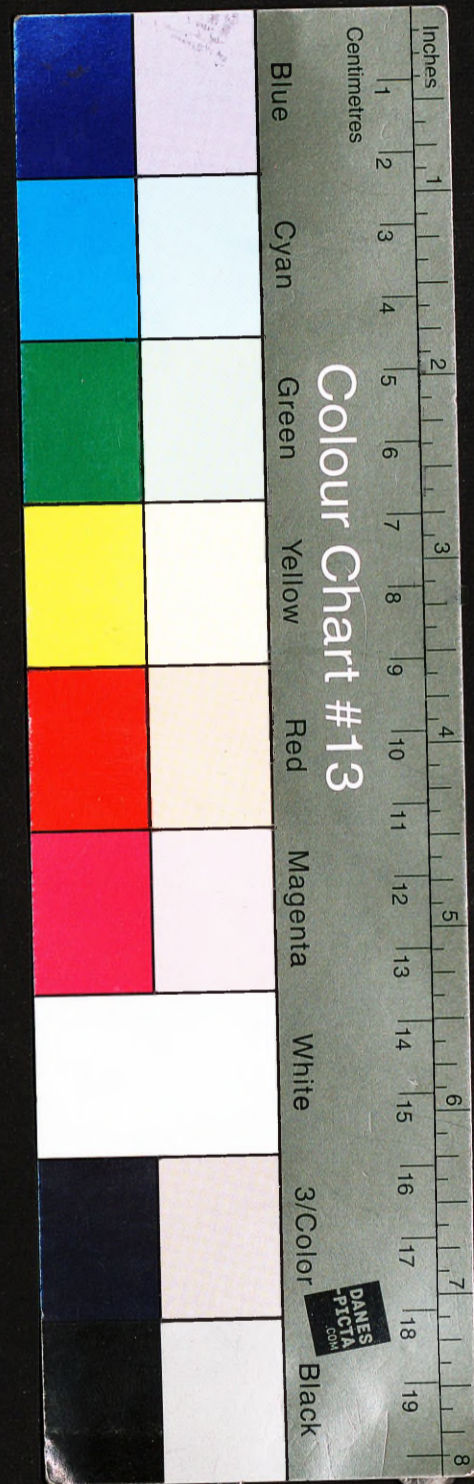
ĆWICZENIE GŁÓWNE Nr 302/G

ORGANIZACJA I PROWADZENIE
OPERACJI ZACZEPNEJ ARMII

Część II
PRZYGOTOWANIE I PROWADZENIE
OPERACJI ZACZEPNEJ ARMII

Rozprawa doktorska

48848

AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO

IM. GENERAŁA BRONI
KAROLA ŚWIERCZEWSKIEGO

JAWNE

Egz. nr 1

01288

Płk dypl. inż. Lucjan ZAPAŁA
Ppłk dypl. Ryszard SACHAJ
Ppłk dypl. Janusz WIŚNIEWSKI
Ppłk dypl. Marian KRUSZYŃSKI
Ppłk dypl. Jan JUCHIMIUK

ĆWICZENIE GŁÓWNE Nr 302/G

**ORGANIZACJA I PROWADZENIE
OPERACJI ZACZEPNEJ ARMII**

**Część II
PRZYGOTOWANIE I PROWADZENIE
OPERACJI ZACZEPNEJ ARMII**

Rozprawa doktorska

48848

Przeł. prot. 21.08.95r.
~~PRZEKLASYFIKOWANO~~
PRZEKLASYFIKOWANO
Protokół Nr 54
Protokół Nr 12657

PODSTAWA
Ustawa z dnia 22 stycznia 1999 roku
art. 86 ust. 2
(Dz.U. RP Nr 11 poz. 95)
.....
podpis

~~.....~~
~~.....~~
~~.....~~
Egz.nr 1

- Płk dypl. Lucjan ZAPAŁA
- Ppłk dypl. Ryszard SACHAJ
- Ppłk dypl. Janusz WIŚNIEWSKI
- Ppłk dypl. Marian KRUSZYŃSKI
- Ppłk dypl. Jan JUCHIMIUK

ĆWICZENIE GŁÓWNE Nr 302/G

Temat: ORGANIZACJA I PROWADZENIE OPERACJI ZACZEPNEJ ARMII

CZĘŚĆ II

PRZYGOTOWANIE I PROWADZENIE OPERACJI
ZACZEPNEJ ARMII

Rozprawa doktorska

TREŚĆ CZĘŚCI DRUGIEJ

Strona

"PRZYGOTOWANIE I PROWADZENIE OPERACJI ZACZEPNEJ ARMII"	
1. WYBRANE PROBLEMY PRZYGOTOWANIA I PROWADZENIA OPERACJI ZACZEPNEJ ARMII	4
1.1. Warunki przygotowania operacji zaczepnej	4
1.2. Wypracowanie i powzięcie decyzji	8
1.3. Organizacja współdziałania	23
1.4. Niektóre aspekty organizacji i prowadzenia roz- poznania w operacji zaczepnej armii	33
1.5. Zasady odpierania przeciwuderzenia nieprzyjacie- la w operacji zaczepnej armii	49
1.6. Niektóre aspekty walki radioelektronicznej w ope- racji zaczepnej armii	60
2. WYBRANE PROBLEMY PLANOWANIA I UŻYCIA LOTNICTWA W OPE- RACJI ZACZEPNEJ ARMII	81
2.1. Zadania lotnictwa w operacji zaczepnej armii oraz warunki i możliwości ich realizacji	81
2.2. Limit lotów bojowych lotnictwa i jego wykorzy- stanie w operacji zaczepnej armii w świetle za- sad operacyjnego zastosowania lotnictwa	89
2.3. Centrum Dowodzenia Bojowego Wojsk Lotniczych Frontu jako organ dowodzenia lotnictwa	92
2.4. Właściwości planowania użycia lotnictwa w opera- cji zaczepnej armii ze szczególnym uwzględnie- niem treści i metody pracy CDB WLF	96
2.4.1. Analizowanie przez szefa CDB WLF zamiarów i wytycznych dowódcy wojsk lotniczych frontu i armii ogólnowojskowej	97
2.4.2. Wypracowanie przez szefa CDB WLF propo- zycji użycia lotnictwa w operacji zaczep- nej armii	100
2.4.3. Meldowanie przez szefa CDB WLF propozycji użycia lotnictwa w operacji zaczepnej armii dla dowódcy armii	109

TREŚĆ CZĘŚCI DRUGIEJ

Strona

"PRZYGOTOWANIE I PROWADZENIE OPERACJI ZACZEPNEJ ARMII"	
1. WYBRANE PROBLEMY PRZYGOTOWANIA I PROWADZENIA OPERACJI ZACZEPNEJ ARMII	4
1.1. Warunki przygotowania operacji zaczepnej	4
1.2. Wypracowanie i powzięcie decyzji	8
1.3. Organizacja współdziałania	23
1.4. Niektóre aspekty organizacji i prowadzenia roz- poznania w operacji zaczepnej armii	33
1.5. Zasady odpierania przeciwuderzenia nieprzyjacie- la w operacji zaczepnej armii	49
1.6. Niektóre aspekty walki radioelektronicznej w ope- racji zaczepnej armii	60
2. WYBRANE PROBLEMY PLANOWANIA I UŻYCIA LOTNICTWA W OPE- RACJI ZACZEPNEJ ARMII	81
2.1. Zadania lotnictwa w operacji zaczepnej armii oraz warunki i możliwości ich realizacji	81
2.2. Limit lotów bojowych lotnictwa i jego wykorzy- stanie w operacji zaczepnej armii w świetle za- sad operacyjnego zastosowania lotnictwa	89
2.3. Centrum Dowodzenia Bojowego Wojsk Lotniczych Frontu jako organ dowodzenia lotnictwa	92
2.4. Właściwości planowania użycia lotnictwa w opera- cji zaczepnej armii ze szczególnym uwzględnie- niem treści i metody pracy CDB WLF	96
2.4.1. Analizowanie przez szefa CDB WLF zamiarów i wytycznych dowódcy wojsk lotniczych frontu i armii ogólnowojskowej	97
2.4.2. Wypracowanie przez szefa CDB WLF propo- zycji użycia lotnictwa w operacji zaczep- nej armii	100
2.4.3. Meldowanie przez szefa CDB WLF propozycji użycia lotnictwa w operacji zaczepnej armii dla dowódcy armii	109

2.4.4. Planowanie działań bojowych lotnictwa w operacji zaczepnej armii	111
2.4.5. Przekazywanie wykonawcom uszczegółowio- nych zadań bojowych oraz udzielenie wy- tycznych podległym CDB, PNWC i PRN	115
2.5. Prowadzenie działań bojowych przez lotnictwo ze szczególnym uwzględnieniem realizacji współdzia- łania i dowodzenia samolotami w powietrzu przez CDB WLF	118
WNIOSKI	126
ZAKOŃCZENIE	129
BIBLIOGRAFIA	135

1. WYBRANE PROBLEMY PRZYGOTOWANIA I PROWADZENIA OPERACJI ZACZEPNEJ

1.1. Warunki przygotowania operacji zaczepnej

Planowanie operacji w sztabie generalnym stanowi podstawę do opracowania planów osiągania wyższych stanów gotowości bojowej oraz planów mobilizacyjnego i operacyjnego rozwinięcia sił zbrojnych. Są one permanentnie aktualizowane zwłaszcza ze względu na zmiany w sytuacji polityczno-militarnej. Dlatego też do warunków przygotowania operacji zaczepnej, oprócz sił i środków własnych i nieprzyjaciela, ekonomiki, infrastruktury, właściwości terenu i innych, należy zaliczyć także sytuację polityczną.

W miarę upływu czasu i zmian sytuacji może zachodzić potrzeba opracowania nowych planów operacji lub uzupełnienia, zaktualizowania już opracowanych. Taka ewentualność została uwzględniona w konstrukcji opracowanego ćwiczenia głównego 302/G zwłaszcza w odniesieniu do sytuacji w Europie środkowej oraz PRL i jej siłach zbrojnych, w którą zostają wprowadzeni ćwiczący na podstawie założeń nr 1 i nr 3^{1/}.

W każdych warunkach przygotowanie operacji obejmuje system przedsięwzięć organizacyjnych i wykonawczych realizowanych przez dowódców, oficerów sztabów, rodzajów wojsk i służb, organy partyjno-polityczne oraz podległe im wojska i jednostki tyłowe. Przewiduje on także wszechstronne zabezpieczenie działań. Bezpośrednie przygotowanie operacji rozpoczyna się w momencie otrzymania zadania w dyrektywie lub rozkazie operacyjnym:

- w okresie pokoju - ze Sztabu Generalnego;
- w okresie wojny - od dowódcy frontu.

Według podręcznika płk. prof. dr. Kazimierza Nożko, przygotowanie pierwszej operacji zaczepnej obejmuje:

- wypracowanie i powzięcie decyzji;
- opracowanie planu operacji;
- przygotowanie sił i środków do wzięcia udziału w pierwszym uderzeniu jądrowym;
- przedsięwzięcia związane z utrzymaniem wysokiej gotowości bojowej wojsk zapewniającej bezzwłoczne przystąpienie do przegrupowania w rejon wyjściowy i rozpoczęcie operacji zaczepnej;

1/ Założenie nr 1 i nr 3 w opracowaniu metodycznym /część III niniejszej rozprawy/.

- przekazanie zadań wykonawcom i organizację współdziałania;
- organizację operacyjnej osłony granicy państwowej /w niektórych wypadkach/;
- przygotowanie rejonu wyjściowego do operacji zaczepnej i uzgodnienie zwykle z wojskami sojuszniczymi, sposobu jego zajęcia lub zabezpieczenia wejścia do bitwy z marszu;
- organizację operacyjnego zabezpieczenia działań wojsk^{2/}.

Wszystkie te elementy znalazły swoje odbicie w zarysie opracowanego do ćwiczenia tła operacyjno-taktycznego lub w położeniach stron, stworzonych dla rozegrania i przerobienia zagadnień objętych tematami poszczególnych zajęć oraz założeniami ćwiczenia 302/G.

W celu zorganizowanego i terminowego wykonania przedsięwzięć związanych z przygotowaniem operacji w sztabie armii opracowuje się zwykle kalendarzowy plan przygotowania operacji. Precyzuje się w nim główne przedsięwzięcia związane z przygotowaniem operacji, określa się terminy ich wykonania, wyznacza odpowiedzialnych wykonawców, sposoby i czas prowadzenia kontroli.

Przygotowanie operacji może odbywać się w okresie pokoju lub wojny. Jednym z ważniejszych elementów tego przygotowania jest wypracowanie decyzji i opracowanie planu operacji. W pracy dowódcy i sztabu w tym zakresie wyróżnia się metody:

- kolejnego planowania i organizowania działań;
- równoległego planowania i organizowania działań;
- dyrektywną.

Metoda kolejnego planowania i organizowania działań polega na rozpoczynaniu prac związanych z wypracowaniem decyzji i planowaniem działań w związkach taktycznych lub, jak to ma niekiedy miejsce, za związki taktyczne dopiero po zakończeniu tych czynności w sztabie armii. Znajduje ona zastosowanie w planowaniu w okresie pokoju. W czasie wojny jedynie wtedy, gdy z kalkulacji czasu wynika, że niższe szczeble dowodzenia zdążą wykonać wszystkie przedsięwzięcia organizacyjno-wykonawcze do nakazanego czasu. Stosowanie tej metody umożliwia szczegółowe planowanie, kontrolę realizacji przedsięwzięć przez podwładnych i udzielanie im pomocy. Istnieje tu także możliwość zachowania wysokiego stopnia tajemnicy przygotowania operacji i działań bojowych związków taktycznych.

Metoda równoległego planowania i organizowania działań polega

2/ Operacja zaczepna armii. Podręcznik, wyd. ASG WP, nr bibl.0578.

na prawie równoczesnym rozwiązywaniu zadań i wykonywaniu przedsięwzięć organizacyjno-wykonawczych przez dowódców i ich organa dowodzenia kilku kolejnych szczebli, np. armia, dywizja, pułk. Równoległość pracy osiąga się przede wszystkim przez jak najszybsze przekazanie podległym organom dowodzenia informacji niezbędnych do planowania. Formą przekazania tych informacji są najczęściej zarządzenia wstępne opracowane w wyniku analizy zadania.

Główną zaletę tej metody stanowi możliwość skrócenia ogólnego czasu wypracowania decyzji i planowania działań wykonywanych równolegle w kilku ogniwach dowodzenia, dzięki czemu armia, jej związki taktyczne, oddziały i pododdziały mają więcej czasu na przygotowanie się do działań. Słabą stroną tej metody jest fragmentaryczne uzyskiwanie danych przez podległe organy dowodzenia do podejmowania decyzji, co utrudnia pracę w początkowym okresie. W czasie wojny będzie ona jednak miała powszechne zastosowanie.

Metoda dyrektywna ma zastosowanie wówczas, gdy czas od otrzymania zadania lub wytworzonej sytuacji /np. zmasowane uderzenia jądrowe/ do nakazanego lub wymaganego terminu rozpoczęcia działań nie pozwala na zastosowanie poprzednich metod. Dowódca zmuszony jest podejmować decyzję tylko na podstawie aktualnie posiadanych danych lub po krótkim wyjaśnieniu niektórych zagadnień z oficerami najbliższego otoczenia. Taka decyzja dotyczy najczęściej zadań czątkowych i najbliższego okresu działań. Określa się w niej ogólny cel i zamiar działań oraz najpilniejsze, ujęte w zwięzłej formie zadania bojowe^{3/}.

Trzeba dodać, że specyfika warunków przygotowania operacji w okresie pokoju polega na tym, iż zadania /dyrektywę/ otrzymuje dowódca okręgu wojskowego, z którego wydziela się daną armię. Do planowania zaś operacji wydziela się wąski zespół oficerów sztabu okręgu. Planowanie odbywa się w Sztabie Generalnym przy zastosowaniu metody - jak powiedzieliśmy wyżej - kolejnego planowania. Odpowiednie wyciągi z planu przyszłej operacji, dotyczące przedsięwzięć od momentu zarządzenia alarmu bojowego poprzez przegrupowanie wojsk i zajęcie rejonów wyjściowych, rozsyła się do związków taktycznych i samodzielnych oddziałów, gdzie są one przechowywane w specjalnych pakietach. Mogą one być otwierane dopiero po otrzymaniu zdublowanych sygnałów ze Sztabu Generalnego i Okręgu wojskowego. Zawarte w nich plany są ściśle zsynchronizowane z planami osiągania stanu pełnej gotowości bojowej wojsk.

3/ Dowodzenie dywizją /pułkiem/ w działaniach bojowych. Podręcznik - część I, Zasady ogólne, wyd. ASG WP, nr bibl. 01063.

Takie właśnie warunki zostały przedstawione ćwiczącym przez wręczenie im uwzględniającego te przesłanki i wprowadzającego ich w odpowiednią atmosferę, opracowanego w ćwiczeniu, założenia nr 1^{4/}. Służyło ono za podstawę do przeprowadzenia zajęć ze słuchaczami przez katedry:

- organizacji i mobilizacji;
- rozpoznania wojskowego;
- sztuki operacyjnej;
- taktyki wojsk inżynieryjnych.

Zajęcia te obejmowały problematykę przygotowania operacji w okresie pokoju^{5/}.

Trzeba dodać, że w wypadku zaostrzenia się sytuacji międzynarodowej lub też wybuchu wojny w sposób nagły, cel i zadania przyszłej operacji mogą być konkretyzowane, a nawet, w zależności od wytworzonej sytuacji ulegać zmianie. Z tego rodzaju zmianami można się liczyć w czasie przegrupowania wojsk armii i zajmowania przez nie rejonów wyjściowych. W tych warunkach tok pracy dowódcy i sztabu nad przygotowaniem operacji /wypracowaniem decyzji/ będzie inny. Jeżeli będzie to miało miejsce w toku przegrupowania wojsk armii do rejonu wyjściowego lub nawet w trakcie jego zajmowania, to wypracowanie decyzji do operacji w powstałej sytuacji, a nie przewidywanej poprzednio, musi się odbywać równocześnie z kierowaniem, przegrupowaniem i wprowadzaniem wojsk do rejonu wyjściowego. Będzie to więc miało miejsce na polowym stanowisku dowodzenia, a nie w warunkach stacjonarnych w Sztabie Generalnym. Zaangażowany do tego zespół oficerów będzie liczniejszy, również zbieranie, opracowywanie, przekazywanie i przechowywanie informacji będzie się odbywać na znacznie większej przestrzeni, a więc w warunkach o wiele trudniejszych. Istotną różnicę będzie stanowił także fakt, że praca ta będzie się odbywać w warunkach oddziaływania przeciwnika.

Do stworzenia takich warunków i atmosfery pracy nad przygotowaniem operacji dążyli autorzy opracowanego ćwiczenia głównego 302/G. Słuchacze biorący udział w tym ćwiczeniu zostają w takie warunki wprowadzeni stopniowo. W pierwszej fazie, po przerobieniu problematyki związanej z planowaniem przegrupowania wojsk armii

4/ Założenie nr 1 w opracowaniu metodycznym ćwiczenia głównego nr 302/G.

5/ Struktura ćwiczenia w myśli przewodniej ćwiczenia nr 302/G.

i przygotowaniem operacji w okresie pokoju, prowadzi się zajęcia nr 7 "Dowodzenie wojskami armii w czasie zajmowania rejonu wyjściowego". Stanowi ono "pomost" między planowaniem działań w okresie pokoju, a planowaniem operacji w trakcie prowadzenia działań.

W stworzonej do tego zajęcia sytuacji na 18.00 12.9 przegrupowanie wojsk armii zostaje zakłócone oddziaływaniem desantów nieprzyjaciela i zerwaniem części przepraw na rubieży Odry. Dowódca i sztab armii zostają zmuszeni do skorygowania wprowadzenia wojsk do rejonu wyjściowego i reakcji na działanie nieprzyjaciela.

W następnej sytuacji na 2.00 13.9 stopień trudności rozwiązywania zadań zostaje zwiększony. Wzrasta napięcie i złożoność wytworzonej sytuacji. W trakcie zajmowania rejonu wyjściowego przez wojska armii pod oddziaływaniem nieprzyjaciela i przy zagrożeniu prawego skrzydła dowódca armii otrzymuje nową dyrektywę. Od tego momentu rozpoczyna się etap planowania operacji w warunkach prowadzenia działań bojowych. Ćwiczący znaleźli tu odbicie teoretycznych zasad i możliwości zastosowania ich w rozwiązywaniu zadań, zwłaszcza w organizowaniu pracy dowódcy i sztabu nad wypracowaniem decyzji.

Jak wykazały przeprowadzone badania, słuchacze trzeciego Kursu Wojsk Lądowych, Podyplomowego Studium Operacyjno-Strategicznego, Podyplomowego Kursu Przeszkolenia Oficerów, jak również nauczyciele akademicy, z którymi to ćwiczenie zostało przeprowadzone, uważali, że typową metodą pracy w tych warunkach będzie praca równoległa.

1.2. Wypracowanie i powzięcie decyzji

Decyzja jest aktem świadomego wyboru jednego z najbardziej dostępnych i rozpoznanych wariantów działania^{6/}. Wypracowanie jej jest najważniejszym etapem przygotowania operacji zaczepnej, dlatego też w opracowanym ćwiczeniu problem ten został wyeksponowany. Nadano mu odpowiednią rangę w planowaniu okresu pokojowego, dla którego - jak mówiliśmy w poprzednim zagadnieniu - została opracowana sytuacja wyjściowa, stanowiąca podstawę przeprowadzenia zajęć związanych z wypracowaniem zamiaru do przegrupowania i operacji zaczepnej. Wyjątkowo wiele uwagi poświęcono w ćwiczeniu stworzeniu sytuacji, która była podstawą wypracowania decyzji i

6/ J. Kurnal, Zarys teorii organizacji i zarządzania, PWE, Warszawa 1970, s. 369.

planu operacji w toku prowadzenia działań, po wybuchu wojny. Chodziło w nim między innymi o wykazanie ćwiczącym i przekonanie ich, że kolejność i zakres czynności, stanowiące treść procesu podejmowania decyzji, mogą być różne i zależą głównie od wytworzonej sytuacji operacyjno-taktycznej, w której odbywa się jej opracowanie i powzięcie, jak również od cech osobowości dowódcy, przygotowania i zgrania sztabu. Inną więc metodę pracy należy stosować przy opracowaniu i powzięciu decyzji do pierwszej operacji, planowanej w okresie pokoju, a inną w czasie opracowywania jej już po wybuchu wojny.

Akt powzięcia decyzji poprzedzony jest zwykle wieloma czynnościami. Należą do nich przede wszystkim:

- wyjaśnienie celu operacji i zadań armii, które ogólnie nazywamy analizą zadania;

- ocena wytworzonej sytuacji, nazywana często oceną położenia.

W zależności od czasu, jakim dysponuje dowódca i sztab, osobowości dowódcy i oficerów z jego najbliższego otoczenia, ich przygotowania i zgrania udział w tych przedsięwzięciach oficerów sztabu oraz szefów rodzajów wojsk i służb będzie różny. W warunkach bardzo ograniczonego czasu dowódca zmuszony będzie realizować te czynności przy udziale bardzo wąskiego grona oficerów, od których może żądać odpowiedzi na pytania. W dogodniejszych warunkach może wysłuchiwać meldunków a nawet wymagać wielu rozwiązań /różnych wariantów działania/.

Cel to antycypowany stan rzeczy na tyle ważny dla działającego, że jest on gotów dla niego samego podjąć działanie^{7/}. Za cel operacji uważa się końcowy rezultat jaki chcemy osiągnąć w wyniku jej przeprowadzenia.

Wyjaśnienie i zrozumienie celu operacji, zadanego armii przez dowódcę frontu, jest podstawą rozważań i rozwiązywania problemów operacyjno-taktycznych tak w czasie przygotowywania operacji, jak i w toku jej prowadzenia. Chodzi tu zwłaszcza o uświadomienie sobie przez dowódcę i oficerów sztabu związku przyczynowo-skutkowego między celami etapowymi i celem końcowym a środkami i sposobami ich osiągnięcia w warunkach powstałych na danym kierunku operacyjnym.

Analiza zadania powinna umożliwić dowódcy armii zrozumienie: zamiaru dowódcy frontu; roli i miejsca armii w osiągnięciu celu

7/ J. Zieleniewski: Organizacja i zarządzanie, PWN, Warszawa 1969, s. 221-225.

operacji frontowej; treści zadań bliższego i dalszego armii; zadań, które w pasie armii wykonują wojska frontu; zadań sąsiadów i wpływu ich działania na działanie armii^{8/}.

W praktyce szkoleniowej stosuje się dwa sposoby prowadzenia analizy zadania. Pierwszy z nich polega na tak zwanym rozkładaniu na czynniki pierwsze zadania sformułowanego w rozkazie, dyrektywie czy zarządzeniu i wysnuwaniu wniosków. W wyniku tak przeprowadzonej analizy zadania wojskom przekazuje się zarządzenia wstępne, a wynikające z niej wnioski służą za podstawę do przygotowania danych do decyzji /meldunków składanych w ramach oceny położenia/.

Drugi sposób polega na tym, że dowódca analizę zadania łączy z osobistą /wstępną/ oceną położenia. Przyjmuje się, że dowódca i sztab po otrzymaniu zadania dysponują wystarczającą ilością informacji potrzebnych do ustalenia podstawowych elementów decyzji bez potrzeby przeprowadzenia pełnej oceny położenia. Przemawia za tym fakt, że otrzymane zadanie obejmuje /określa/: ocenę nieprzyjaciela, pas działania, głębokości zadań, kierunek głównego uderzenia /nie zawsze/, zadania sąsiadów, a nawet wytyczne dotyczące współdziałania.

Stan, położenie i możliwości wojsk własnych powinny być i na ogół są znane z wyjątkiem ewentualnego wzmocnienia.

Organizacja i możliwości nieprzyjaciela są sztabowi znane i dostosowanie tych wiadomości do konkretnej sytuacji nie powinno sprawiać trudności.

Ocena właściwości taktyczno-operacyjnych terenu oraz charakterystyka polityczno-ekonomiczna rejonu przyszłych działań także jest znana. Nie wymagają także oceny i analizy sąsiedzi i warunki atmosferyczne^{9/}. Dodać jednak trzeba, że nie stanowi to problemu w warunkach wojny, w praktyce ćwiczeń natomiast, gdzie warunki pola walki są symulowane, ćwiczącym wymienione wyżej elementy są zupełnie nie znane. Są one bowiem w ćwiczeniu założone, a ćwiczący muszą się z nimi dopiero zapoznać. Dlatego właśnie w warunkach szkoleniowych analiza zadania powinna być łączona z osobistą oceną położenia.

Próby tak prowadzonej analizy zadania ze słuchaczami trzecich kursów, a nawet kursów podyplomowych dowodzą, że wcale nie jest to

8/ Płk prof. dr K. Nożko, Operacja zaczepna armii. Podręcznik, wyd. ASG WP, 1978, s. 38.

9/ Płk doc. dr R. Gajda, Wypracowanie decyzji przez dowódcę oddziału w kontekście czasu /w/ Myśl Wojskowa 1979, nr 10, s. 5.

łatwe i przysparza ćwiczącym wiele kłopotów. Z jednej strony dobrze jest stosować w nauczaniu słuchaczy na pierwszym i drugim roku studiów metody tak zwanego "rozkładania na czynniki pierwsze" otrzymanego zadania, to jest prowadzenie analizy w formie wyekstrahowanej, co pozwala lepiej zapoznać z istotą zagadnienia. Z drugiej strony powoduje ona jednak wyrobienie nawyku, z którego trudno przejść w czasie trzeciego roku na taki sposób jej prowadzenia, w którym dowódca armii łączy elementy oceny położenia.

Pamiętać jednak trzeba, że w każdym warunkach analiza zadania musi umożliwić wyciągnięcie wniosków, na podstawie których dowódca będzie mógł sprecyzować wstępny zamiar. Taki zamiar, zamierzenie - to dopiero pierwsza przemyślna, chęć, próba myślowo-kalkulacyjna; to, co by się chciało; to, co ma ukierunkować pracę oficerów sztabu, sprowadzić ją na odpowiednie tory, a więc to, co będzie myślał przewodniąc wszelkich poczynań sztabu, do rozwiązania, do osiągnięcia czego będzie on zmierzał w projektowaniu działania. Będzie to jednak możliwe jedynie wtedy, kiedy w czasie analizy zadania uwzględni on położenie i możliwości czasowo-przestrzenne przeciwnika, sił własnych, sąsiadów, jak również warunki terenowe. Będzie on więc prowadził równocześnie analizę zadania, ocenę położenia, warunków terenowych i innych. Już w trakcie tak prowadzonej analizy zadania, a na pewno po jej zakończeniu, dowódca armii może sprecyzować i polecić przekazać wojskom zarządzenie wstępne, a nawet niecierpiące zwłoki zadania.

W opracowanym ćwiczeniu 302/G zagadnienie analizy zadania nie jest przerabiane. Nie obejmuje go bowiem struktura ćwiczenia. Wiele uwagi natomiast poświęca się w dwóch poprzedzających go ćwiczeniach, to jest w ćwiczeniu informacyjno-pokazowym oraz w ćwiczeniu metodologicznym. Mając na uwadze znaczenie tego zagadnienia w opracowaniu metodycznym, zostały opracowane przez autorów wnioski z analizy zadania^{10/}. Wyniki przeprowadzonych obserwacji wskazują jednak na to, że z punktu widzenia wyników nauczania znacznie korzystniejsze byłoby opracowanie pełnej analizy zadania i wydawanie jej słuchaczom w czasie ćwiczenia dla zapoznania się z treścią.

Bardzo istotnym przedsięwzięciem sztabu armii w zakresie przygotowania decyzji jest informowanie operacyjne. Przygotowując

10/ Wnioski z analizy zadania w opracowaniu metodycznym zajęcia nr 4 - Wypracowanie zamiaru do przegrupowania wojsk armii do rejonu wyjściowego i pierwszej operacji zaczepnej /w okresie pokoju/.

opracowanie metodyczne zajęcia na ten temat, autorzy ćwiczenia mieli na uwadze zadanie określone przez komendanta ASG WP, w którym mówi: "w procesie dydaktyczno-naukowym eksponować: organizację pracy dowództw, sztabów i wojsk w warunkach ograniczonego czasu, zwłaszcza podczas planowania i tworzenia zgrupowania bojowego i operacyjnego, zgrupowań uderzeniowych, a także w czasie walki"^{11/}

Informowanie operacyjne obejmuje zwykle:

- zapoznanie z wytworzoną sytuacją;
- zapoznanie z zarządzeniami, jakie zostały przekazane wojskom;
- zapoznanie z otrzymanym zadaniem;
- wstępny zamiar dowódcy armii;
- wytyczne dowódcy armii dla oficerów sztabu armii oraz szefów rodzajów wojsk i służb w zakresie przygotowania danych do decyzji;
- zapoznanie z najważniejszymi elementami kalendarzowego planu przygotowania operacji zaczepnej armii.

W informowaniu operacyjnym powinni uczestniczyć wszyscy szefowie oddziałów sztabu oraz rodzajów wojsk i służb, a prowadzi je dowódca armii lub szef sztabu. W wyniku analizy literatury źródłowej, periodyków, a także obserwacji ćwiczących sztabów można stwierdzić, że najczęściej z wytworzoną sytuacją i otrzymanym zadaniem zapoznaje szef oddziału operacyjnego lub szef sztabu armii. Z zamiarem najczęściej zapoznaje osobiście dowódca, który w następnej kolejności wydaje wytyczne do przygotowania danych do decyzji. Znalazło to odzwierciedlenie w proponowanej treści opracowania metodycznego zajęcia na temat "Orientowanie operacyjne w sztabie armii po otrzymaniu nowej dyrektywy frontu".

W następnej kolejności w ramach przygotowania operacji dowódca i sztab, po przygotowaniu danych, prowadzą ocenę położenia. Obejmuje ona:

- ocenę nieprzyjaciela, a zwłaszcza jego możliwości czasowo-przestrzennych, wynikających z położenia, ugrupowania, posiadanej ilości i jakości sił, ich gotowości, morale i warunków terenowych;
- ocenę wojsk własnych, która uwzględniając ich położenie, stan ukompletowania i gotowość do działań, powinna także doprowadzić do określenia ich możliwości czasowo-przestrzennych w ramach realizacji zadań wyznaczonych armii;

11/ Wytyczne do działalności ASG WP na rok 1980, s. 46.

- warunki terenowe, których ocena prowadzona jest pod kątem możliwości wykorzystania ich właściwości i walorów operacyjno-taktycznych w czasie prowadzenia operacji tak przez wojska własne, jak i nieprzyjaciela;

- ocenę warunków ekonomicznych, politycznych i demograficznych w pasie działania armii;

- prognozowanie sytuacji i deformacji terenowych, jakie powstaną w wyniku obustronnego użycia broni jądrowej;

- ocenę sytuacji radioelektronicznej, a zwłaszcza jej wpływ na organizację systemu dowodzenia i rozpoznania;

- ocenę warunków hydrometeorologicznych;

- ocenę możliwości stron w zakresie oddziaływania psychologicznego.

Ocenę wojsk własnych przedstawia zwykle szef oddziału operacyjnego oraz szefowie rodzajów wojsk i służb. Jeżeli decydowanie - jak to już powiedzieliśmy wyżej - jest aktem świadomego wyboru jednego z najbardziej rozpoznanych i dostępnych wariantów działania, to można postawić pytanie - gdzie jest miejsce na zapoznanie się dowódcy z wariantami, różnymi "projektami" tego działania, a więc na ich rozpoznanie? Wydaje się, że najkorzystniej byłoby przedstawić kilka takich projektów, a więc kompletnych decyzji do realizacji postawionego zadania. Mógłby na przykład dokonać tego szef sztabu armii w ramach meldowania propozycji decyzji. Taki tok pracy mógłby na przykład mieć miejsce w wypadku przygotowania operacji w czasie pokoju, kiedy na planowanie wyznaczony zespół oficerów posiada dość dużo czasu. Ponieważ w warunkach ograniczonego czasu opracowanie kilku planów operacji /projektów działania/ dla wykonania postawionego zadania staje się jednak niemożliwe, konieczne jest przedstawienie przez szefa oddziału operacyjnego kilku wariantów, możliwości wykorzystania sił, kiedy składa on meldunek w ramach oceny położenia. Powinien on więc przedstawić kilka wariantów wykorzystania wojsk armii.

W takim ujęciu został opracowany w ćwiczeniu meldunek szefa oddziału operacyjnego, który stanowiąc oddzielny dokument szkoleniowy, zostaje wydany słuchaczom w czasie zajęcia nr 10b - "Możliwości wykorzystania wojsk armii do prowadzenia operacji /meldunek 500/"^{12/}.

12/ Meldunek szefa oddziału operacyjnego, załącznik do opracowania metodycznego zajęcia nr 10b. Odpowiednia liczba jego egzemplarzy znajduje się także w bibliotece szkoleniowej.

Meldunek szefa oddziału operacyjnego nie powinien zawierać żadnych sugestii. Wtedy dopiero dowódca, mając w miarę obiektywnie przedstawioną ocenę, może dokonać wyboru jednego z tych wariantów według niego optymalnego lub zadawalającego.

Warto zauważyć, że w tych warunkach pozostali oficerowie składając swoje meldunki w ramach oceny położenia, powinni przedstawiać możliwości swoich rodzajów wojsk i służb w ramach przedstawionych przez szefa oddziału operacyjnego wariantów działania.

W opracowanym ćwiczeniu przebieg tego zajęcia tak w przypadku prowadzenia go ze słuchaczami trzecich kursów, jak i słuchaczami PSOS, KPO, a nawet z nauczycielami akademickimi dowodzi, że przedstawione w opracowaniu metodycznym przez autorów trzy warianty wykorzystania sił armii nie przesądzały, który z nich może przynieść największe korzyści. Każdy z nich zyskał odpowiednią liczbę zwolenników spośród ćwiczących i wszyscy z nich znajdowali przekonujące argumenty o słuszności swoich rozwiązań. Przyczyną kontrowersyjnego i dyskusyjnego rozwiązania było stworzenie odpowiedniego zarysu sytuacji wyrażonego w sposób niejednoznaczny, przynoszącego cały wachlarz możliwości wojsk i pozwalającego na przyjęcie różnych rozwiązań.

W warunkach skrajnie ograniczonego czasu ocena sytuacji może zostać sprowadzona do stawiania pytań przez dowódcę i udzielania odpowiedzi oraz przedstawiania odpowiednich kalkulacji przez oficerów sztabu. W takich okolicznościach dowódca sam będzie autorem projektów /odpowiednich wariantów działania/. Formułowane przez niego do podległych oficerów pytania stanowią w pewnym sensie formę rozpoznawania lub analizowania i weryfikowania poszczególnych, antycypowanych wariantów działania.

W każdych warunkach dowódca powinien mieć możliwość wyboru jednego z wielu wariantów działania. Jeżeli bowiem nie będzie miał takich możliwości, to będzie to ostateczność, przymus, konieczność, a nie wybór /decydowanie/.

Analiza materiałów źródłowych, jak również obserwacja ćwiczeń dowódczo-sztabowych prowadzonych w związkach operacyjnych i taktycznych dowodzą, że można także zastosować inną metodę. Na przykład ćwiczący sztab może przygotować /opracować/ decyzję według dość ogólnych wytycznych wydanych przez dowódcę w tym zakresie. Dopiero po jej opracowaniu dowódca zapoznaje się z nią i przyjmuje w całości, lub też nakazuje wprowadzenie poprawek. Taki styl

pracy może mieć miejsce w warunkach ograniczonego czasu i znacznie ułatwić pracę oficerów sztabu. Możliwość stosowania takiej metody zależy od przygotowania, doświadczenia i zgrania dowódcy i zespołów opracowujących decyzję.

Decyzja o działaniu wojsk w operacji zaczepnej armii obejmuje:

- zamiar;
- zadania dla wojsk;
- sposób współdziałania;
- organizację dowodzenia;
- zadania zabezpieczenia działań bojowych i zadania pracy partyjno-politycznej^{13/}.

Warto zauważyć, że nie obejmuje ona oceny nieprzyjaciela, co wywołuje kontrowersje tak w kręgach teoretyków, jak i praktyków. Wielu z nich uważa bowiem, że powinna ona ocenę obejmować. Wydaje się jednak, że nie mają oni racji. Decydować można przecież jedynie o działaniu wojsk własnych /podległych, podporządkowanych/, a nigdy o działaniu wojsk przeciwnika.

Nieco inaczej należy natomiast traktować wyrażenie decyzji na mapie. W tym wypadku powinna ona obejmować:

- ugrupowanie npla i możliwe jego działanie;
- zadania związków taktycznych i ugrupowanie operacyjne;
- kierunki głównego i innych uderzeń;
- zadania sąsiadów;
- zadania wykonywane siłami i środkami wyższego przełożonego na korzyść armii;
- główne i zapasowe cele /obiekty/ uderzeń broni jądrowej;
- rozmieszczenie i sposób przesunięcia punktów dowodzenia.

W legendzie można podać: ocenę i możliwości nieprzyjaciela, cel i zamiar operacji, podział sił i środków; stan sił i środków oraz gęstości, sposób zapewnienia bezpieczeństwa wojsk własnych, stan i podział broni jądrowej oraz zapasów materiałowych^{14/}.

Decyzja może być także wyrażona na piśmie, na przykład w meldunkach operacyjnych i w tych warunkach powinna ona obejmować te elementy, które nakazuje "Regulamin Walki"^{15/}. Nie obejmuje więc ona oceny nieprzyjaciela.

13/ Regulamin Walki, Sztab Gen. 347/64, s. 34.

14/ Regulamin Służby Polowej Sztabu, Sztab Gen. 382/66, s. 54-56.

15/ Jak zostało to przedstawione na poprzedniej stronie.

Meldunek decyzji natomiast formułowany jest nieco inaczej. W praktyce szkoleniowej stosuje się formę meldunku decyzji, który najczęściej obejmuje:

- ocenę nieprzyjaciela;
- zamiar;
- zadania dla wykonawców;
- podział sił i środków;
- zasadnicze elementy współdziałania;
- organizację dowodzenia;
- zasadnicze elementy zabezpieczenia operacji.

Taki układ meldunku decyzji został zastosowany w opracowanym przez autorów rozprawy ćwiczeniu 302/G jako jeden z możliwych do przyjęcia wariantów i poddany ocenie nauczycieli akademickich oraz słuchaczy uzyskując aprobatę^{16/}.

Trzeba dodać, że zostało tu także uwzględnione wymaganie komendanta ASG WP, które nakazuje "eksponować poprawne i ścisłe formułowanie decyzji, meldunków i ocen oraz wszechstronne ich uzasadnienie"^{17/}.

Zasadnicza różnica w stosunku do decyzji, którą przewiduje "Regulamin Walki", polega na tym, że dowódca meldując przełożonemu powinien w niej przedstawić swoją ocenę nieprzyjaciela. Jest to o tyle korzystne, że przełożony, wysłuchując meldunku, ma możliwość zapoznania się nie tylko ze sposobem realizacji nakazanego przez siebie zadania, ale także ze sposobem reagowania na zakłócenia ze strony przeciwnika. Ma także możliwość sprawdzenia, czy podwładny dobrze zrozumiał jego intencje, zamiar i czy przeprowadzona przez niego ocena nieprzyjaciela pokrywa się z oceną przeprowadzoną w sztabie frontu i przekazaną podwładnemu w dyrektywie czy rozkazie operacyjnym.

W praktyce szkoleniowej można także spotkać nieco inną formę meldunku decyzji. Obejmuje ona, oprócz punktów wyżej wymienionych, także cel operacji i zadanie, jakie armia otrzymała do wykonania.

Można to wytłumaczyć tym, że przełożony, w tym wypadku dowódca frontu, przy wysłuchiowaniu meldunku decyzji ma możliwość sprawdzenia, czy cel i zadania zostały poprawnie odebrane i zrozumiane przez dowódcę armii. W gruncie rzeczy problem ten wygląda nieco inaczej. W praktyce szkoleniowej bowiem, zwłaszcza na ćwiczeniach dwustronnych i wieloszczeblowych, kiedy kierownictwo przybywa do

16/ Wariant meldunku decyzji, załącznik do opracowania metodycznego zajęcia nr 11 ćwiczenia 302/G.

17/ Wytyczne do działalności ASG WP na rok 1980, s. 46.

ćwiczących dla wysłuchania decyzji, wtedy najczęściej pyta ono ćwiczących o zadanie, jakie otrzymali, i o cel ich działania. Zadanie te, jak zwykle, opracowują autorzy ćwiczenia zwłaszcza dla najwyższych szczebli ćwiczących, a ćwiczący stawiają /formułują i przesyłają/ je z kolei swoim podwładnym. Dlatego kierownictwo, aby mieć możliwość oceny zasadności powziętej decyzji, dąży do zapoznania się z zadaniem, jakie ćwiczący otrzymali. W tych warunkach jest to więc w pełni uzasadnione. Wydaje się jednak, że w oparciu o stosowanie tego typu praktyki została stworzona teoria zagadnienia, którą stosuje się w praktyce i wymaga, aby ćwiczący stosowali taką właśnie formę meldunku decyzji^{18/}. Jest to jednak niesłuszne, ponieważ w warunkach ćwiczeń powinna obowiązywać zasada przestrzegania ustaleń zawartych w "Regulaminie Walki". Jeżeli natomiast w praktyce szkoleniowej chcemy na przykład skonfrontować przedstawione przez szkolonych /ćwiczących/ rozwiązanie z zadaniem, jakie oni otrzymali, to przecież można postawić po lub przed zameldowaniem decyzji odpowiednie pytanie. Tych dodatkowych wyjaśnień nie należy jednak utożsamiać z meldunkiem decyzji. W warunkach gdzie toczy się powinna permanentnie walka o czas w dowodzeniu, stosowanie takiej formy meldunku nie jest słuszne. Tym bardziej nie będzie ono słuszne w czasie wojny. Skoro więc mamy uczyć tego, co będzie potrzebne na wojnie, to należy dążyć do pełnego przestrzegania jednej z podstawowych zasad nauczania, jaką jest realizm. Należałoby więc stosować taką formę meldunku decyzji, jaka w czasie prowadzenia działań będzie najkorzystniejsza. Trzeba dodać, iż wydaje się nieprawdopodobne, aby dowódca frontu przy zatwierdzaniu decyzji dowódcy armii żądał od niego powtórzenia zadania, które on sam /dowódca frontu/ mu postawił.

Tytułem próby, w pierwszym wydaniu opracowania metodycznego - część I, została opracowana taka właśnie forma meldunku. Nie uzyskała ona jednak aprobaty z uwagi na przytoczone wyżej argumenty. Przede wszystkim jednak z uwagi na fakt, że nie odpowiadała treści ujętej w "Regulaminie Walki".

18/ Taka forma meldunku decyzji została opracowana w pierwszym wydaniu opracowania metodycznego ćwiczenia głównego 302/G, wyd. 1979 /pierwsza edycja/, nr bibl. 04272, jak również w ćwiczeniu informacyjno-pokazowym dla III KWL na temat "Operacja zaczepna frontu w układzie koalicyjnym", nr bibl. 04253. Ponieważ taka forma nie uzyskała aprobaty u nauczycieli akademickich, w roku następnym została poprawiona /w obecnym wydaniu/.

Trzeba wskazać jeszcze na inny aspekt tego zagadnienia, dotyczący nie tyle formy, ile treści meldunku decyzji. Jednym z zasadniczych członów decyzji, a kolejnym po ocenie nieprzyjaciela - jak już mówiliśmy wyżej - jest zamiar. Jest to myśl przewodnia walki /operacji, bitwy/^{19/}. W języku potocznym mówi się, że jest to część składowca decyzji albo jej myśl przewodnia. Czym ten zamiar różni się od zamiaru wstępnego, ogłaszanego przez dowódcę armii w czasie informowania operacyjnego? Tym, że zostaje on sformułowany w wyniku pełnej oceny położenia i że jest ostatecznym sformułowaniem części składowej decyzji i stanowi jej myśl przewodnią. Wstępny zamiar był natomiast - jak już mówiliśmy - chęcią, zamierzeniem, ogólną wytyczną i koncepcją dowódcy wydaną dla oficerów sztabu armii. Wydaje się więc, że zamiarem można określić efekt przeprowadzenia operacji, na który liczy dowódca.

W zamiarze dowódca powinien określić:

- jakiego nieprzyjaciela i w jakiej kolejności chce rozbić;
- jak wykorzystać główny potencjał ogniowy;
- gdzie wykonać główne uderzenie i jakie siły tam wykorzystać;
- jaki zastosować manewr;
- jak ugrupować siły do wykonania zadania.

Taki zamiar jest jednak bardzo obszerny i niekiedy zajmuje 2-2,5 strony maszynopisu; trudno go zrozumieć, zapamiętać, ogłosić /sformułować/ z pamięci, a przede wszystkim przekazać. Największą jego wadą jest niekomunikatywność. Zamiary tego typu są formułowane zbyt obszernie, dlatego zwykle są odczytywane /nawet przez autorów/, zawierają bowiem zbyt dużo szczegółów, są za mało zwarte i nie precyzyjne.

Nasuwa się więc pytanie, jaki powinien być ten zamiar? Trudno go określić liczbą wierszy, zdań, stron czy w postaci innych wielkości. Wydaje się, że powinien być krótki, zwarty i tak precyzyjnie sformułowany, aby słuchający go łatwo zrozumieli, o co chodzi dowódcy i potrafili przekazać go wykonawcom.

W każdym zamiarze, jak powiedzieliśmy wyżej, powinno się określić ugrupowanie operacyjne. Spotyka się więc sformułowanie tego typu: ugrupowanie operacyjne w dwa rzuty, w pierwszym rzucie: 10, 13 DZ i 12 DPanc; w drugim rzucie: 11 i 14 DZ. Takie stwierdzenie najczęściej dotyczy jednego /np. pierwszego/ dnia operacji i jest

19/ Mała Encyklopedia Wojskowa, t. 3, s. 594.

istotne przy wydawaniu rozkazu na jedną dobę. W zamiarze dotyczącym całej operacji /w części składowej decyzji/ należałoby użyć innego sformułowania. Na przykład: w zadaniu bliższym mieć w drugim rzucie /odwodzie/ dwie dywizje, a w zadaniu dalszym jedną, lub: w trzecim i czwartym dniu operacji wszystkie związki taktyczne użyć w pierwszym rzucie. Wystarczy także stwierdzić: w pierwszym rzucie mieć pięć dywizji. Wówczas wiadomo, że w drugim rzucie znajdą się pozostałe związki taktyczne.

Jakże przejrzyste, jasne, nie budzące wątpliwości, komunikatywne i wyjątkowo krótkie są na przykład rozkazy operacyjne 1 i 2 armii WP, a zwłaszcza ich zamiary^{20/}. Ich zwięzłość świadczy dobitnie o tym, że już wtedy toczono walkę o czas na ich opracowanie, a przecież uważa się powszechnie, że ówczesne sztaby miały go znacznie więcej niż współczesne.

Kontrowersyjny jest także problem zadań dla wykonawców. Jeżeli bowiem zadania wyrażone w decyzji na mapie nie budzą żadnych zastrzeżeń, to ich sformułowania w meldunku decyzji są zwykle szeroko dyskutowane. Bardzo często chodzi tu o ich dokładność. Są na przykład teoretycy i praktycy, którzy uważają, że meldunek decyzji powinien w pełni odzwierciedlać to, co wyrażone zostało na mapie decyzji. Jego treść powinna pokrywać się z treścią rozkazu operacyjnego, a różnica między nimi może dotyczyć jedynie trybu. Jeżeli w rozkazie stosuje się tryb rozkazujący, to w meldunku decyzji powinien obowiązywać tryb oznajmujący. Dlatego też według nich układ meldunku decyzji powinien być identyczny z układem rozkazu operacyjnego, to znaczy - powinien on obejmować następujące punkty:

- ocenę zgrupowania i działań nieprzyjaciela;
- zadania i sposób użycia broni jądrowej przez front w pasie działania armii oraz zadania sąsiadów i linie rozgraniczenia z nimi;
- zadanie armii i swój zamiar;
- zadania przewidywane do wykonania przez poszczególne związki taktyczne /w tym pierwszego i drugiego rzutu operacyjnego/, linie rozgraniczenia między nimi oraz zadania dla rodzajów wojsk i służb;
- organizację dowodzenia;
- główne problemy współdziałania;
- elementy zabezpieczenia operacji.

20/ Rozkaz operacyjny dowódcy 1 armii WP nr 0062-0067/oper. i rozkaz nr 0094-0099/oper. z 7 marca 1945 r. /obejmuje cztery strony maszynopisu/.

Dwóch ostatnich punktów nie przewiduje treść decyzji ujęta w regulaminie walki ani też we wzorach dokumentów^{21/}.

Jeżeli chodzi o treść zadań, to warto zastanowić się, czy w meldunku decyzji dowódca armii powinien tak dokładnie je przedstawiać. W konsekwencji takiego podejścia do zagadnienia można dojść do wniosku, że skoro wszystko to jest narysowane na mapie, a dowódca frontu potrafi to odczytać, zrobi to bez pomocy dowódcy armii. Odczyta więc i zatwierdzi, a o niektóre problemy ewentualnie zapyta. Tak to prawdopodobnie będzie wyglądało najczęściej, zwłaszcza w warunkach ograniczonego czasu. Ponieważ jednak dowódca frontu nie musi tak dalece dokładnie zajmować się szczegółami decyzji dowódcy armii, a zwłaszcza konfrontowaniem jej z planem operacji frontu, byłoby lepiej, aby przed zatwierdzeniem tej decyzji /planu operacji/ szczegółowo zapoznała się z nią odpowiednia grupa oficerów w sztabie frontu. O efektach tego przeglądu zameldować może dowódca frontu na przykład szef związku operacyjnego, w wyniku czego decyzja może zostać zatwierdzona.

W praktyce szkoleniowej akademii, a także w czasie ćwiczeń w okręgach wojskowych stwierdza się, że oficerowie składający meldunki decyzji napotykają na trudności. Wymaga to więc ciągłego doskonalenia, a zwłaszcza treningu i wprawy w składaniu meldunku. Wydaje się jednak, że można jedynie proponować taką formę i treść meldunku decyzji, pozostawiając znaczną swobodę w tym zakresie dowódcy armii lub - jeżeli ma to miejsce na ćwiczeniach - grającemu jego rolę. Wątpliwa na przykład jest konieczność podawania linii rozgraniczenia, które są wyznaczone na mapie i dobrze widoczne, oraz powtarzania - jak już mówiliśmy wyżej - zadań sąsiadów, zadań wykonywanych na korzyść armii przez front, zadania danej armii, które to informacje znane są dowódcy frontu. Korzystniej natomiast byłoby przedstawić w meldunku - czego zresztą wymaga od nas regulamin - myśl przewodnią decyzji, jasną i precyzyjnie przedstawioną koncepcję działania, a więc zamiar, oraz sposób wykorzystania sił, którymi dysponuje dowódca armii. Taką koncepcję przedstawia sobą meldunek decyzji^{22/} opracowany przez autorów do zajęcia na temat "Meldowanie decyzji przez dowódcę armii". Został on opracowany jako oddzielny dokument i powielony w nakładzie zapewniającym możliwość wydania ćwiczącym dla zapoznania się

21/ Wzory dokumentów, zeszyt nr 4, wyd. ASG WP, nr bibl.0329, s.5-9.

22/ Meldunek decyzji dowódcy 5 A do operacji zaczepnej, załącznik do opracowania metodycznego zajęcia nr 11 ćwiczenia głównego 302/G.

z nim. Uzyskał przychylność słuchaczy i nauczycieli akademickich, chociaż problem czasu jego wydania ćwiczącym /przed, w trakcie, czy po zajęciu na temat meldowania decyzji/ jest kontrowersyjny. Część nauczycieli uważa, że powinno się go wydawać ćwiczącym dopiero po przeprowadzonym zajęciu. Inni nauczyciele uważają natomiast, że powinno się go wydawać przed zajęciem, aby stanowił podstawę do gruntownego przygotowania się do zajęcia. Takiego zdania są także słuchacze^{23/}.

Bardzo istotnym w pracy sztabu armii jest przekazywanie zadań wojskom. Podstawową ich formę stanowi rozkaz operacyjny. Jak wykazują ćwiczenia dowódczo-sztabowe z wykorzystaniem pociągu, a także szkieletowe, pisanie rozkazu operacyjnego przysparza słuchaczom sporo kłopotów i jest przedsięwzięciem, które pochłania im zbyt dużo czasu. Wynika stąd konieczność poszukiwania możliwości skrócenia tego czasu. Rezerw w tym zakresie można upatrywać w doskonaleniu umiejętności jego opracowania oraz uproszczenia i doskonalenia formy.

Struktura opracowanego ćwiczenia nie uwzględnia zajęcia na temat opracowania rozkazu. Wydaje się jednak, że byłoby korzystne uwzględnienie w programie szkolenia trzeciego kursu pewnej ilości czasu na doskonalenie tych umiejętności. Mogłoby to na przykład odbywać się w ten sposób, że w każdym ćwiczeniu grupowym słuchacze uzupełniają każdorazowo inną /brakującą/ część opracowanego już rozkazu. Chodziło by o to, aby każdy ze słuchaczy w wyniku tych przedsięwzięć miał możliwość opracowania całego rozkazu operacyjnego.

Podstawą do opracowania rozkazu operacyjnego na pierwszy dzień operacji jest decyzja dowódcy armii^{24/}. Trzeba to podkreślić: **n a p i e r w s z y d z i e ń o p e r a c j i**, bo niesłusznie uważa się, że rozkaz operacyjny powinien być opracowany na całą operację. W gruncie rzeczy, całości operacji dotyczą jedynie niektóre jego punkty, a wyjątek stanowić może zadanie dla operacyjnej grupy manewrowej /OGM/, jeżeli jest ona organizowana. Tak na przykład ocenę nieprzyjaciela, informację o tym, co wykonuje na korzyść armii front, głębokość i treść zadań sąsiadów oraz zadanie i zamiar dowódcy armii - dotyczą całej głębokości zadania

23/ Odpowiedzi na pytanie nr 6 w ankiecie, Zestawienie wyników ankiety załącznik nr 8 /dla słuchaczy/.

24/ Regulamin Służby Polowej Sztabów, op. cit., s. 56.

/operacji/. Natomiast zadania dla wykonawców traktowane są niejednolicie. Ogólnowojskowym związkom taktycznym precyzuje się zadania na jedną dobę i orientacyjny kierunek działania w dniu następnym. Jest to słuszne, trudno bowiem precyzować dla nich zadania na kilka dni. W ciągu jednej doby mogą zajść tak gwałtowne zmiany, iż powstanie konieczność zmiany dotychczasowej koncepcji działania. Spowoduje to wyznaczenie nowych zadań dla wykonawców. W najlepszym wypadku wymagać to będzie kolejnego precyzowania zadań.

Wojska raketowe, inżynieryjne, obrony przeciwlotniczej, lotnictwo i odwody specjalne otrzymują zadania na całą głębokość operacji, artyleria natomiast na jedną dobę. Zadania dla poszczególnych rodzajów wojsk szczególnie na dni następne traktuje się zbyt ogólnie i najczęściej są one powtórzeniem tego, co zostało określone w legendzie do planu operacji. Jeżeli tak jest, to nie wzbogacają one treści rozkazu, nie są niezbędne, a znacznie poszerzają objętość dokumentu i - co najważniejsze - wydłużają czas jego opracowania.

Niezależnie od tego dowódcy rodzajów wojsk opracowują dla podległych im wojsk zadania w formie zarządzeń bojowych^{25/}.

Na podstawie tych zarządzeń działają wspomniane rodzaje wojsk. Wobec tego można sobie postawić pytanie, po co umieszczać te, zbyt ogólne i niewystarczające dla wykonawców, zadania w rozkazie. Traktowanie tego jako aktu prawnego, na podstawie którego mogą działać dowódcy rodzajów wojsk i służb jest chyba niesłuszne, bo zajmuje zbyt dużo czasu i miejsca w dokumentach. Byłoby o wiele prościej, aby opracowane przez komórkę danego rodzaju wojsk czy służby zarządzenie bojowe - tak jak rozkaz dla pojedynczego wykonawcy - było podpisane przez dowódcę armii i danego dowódcę lub szefa rodzaju wojsk.

Niesłuszny wydaje się także sposób umieszczania zadań dla lotnictwa. Mamy tu na uwadze lotnictwo, które wspiera działania armii i nie zostaje jej podporządkowane. Zadania te powinny być podane raczej w formie informacyjnej /w punkcie, w którym mówi się o zadaniach frontu/.

Wydaje się, że z przytoczonych powodów zadania dla rodzajów wojsk - jeśli już muszą być postawione - było by lepiej precyzować na jedną dobę, tak jak dla ogólnowojskowych związków taktycznych.

25/ Zarządzenie bojowe jest jednym z dokumentów dowodzenia wojskami. Za przykład mogą służyć: Wzory dokumentów, zeszyt nr 4, s. 22-40.

Zmniejszyłoby to w znacznym stopniu objętość rozkazu operacyjnego, a przez to można by skrócić czas jego opracowania.

Do takiego traktowania problemu zobowiązuje nas również jedna z podstawowych zasad sztuki operacyjnej - ekonomia sił i środków, a w tych warunkach czasu - oraz spełnienie wymogu prostoty i zwięzłości w opracowywaniu dokumentów dowodzenia wojskami.

Utarł się zwyczaj, że w rozkazie podaje się także przydział środków raketowych. Tego rodzaju informacje wydają się zbędne. Po cóż bowiem sztab ma umieszczać je w swoim rozkazie, jeżeli przeznaczone są one dla armii /sztabu i dowództwa armii/. Informacje te zawarte są w dyrektywie, którą przysyła front i która przechowywana jest w sztabie armii.

Wydaje się, że należałoby także zmodyfikować sformułowania dotyczące zadania i zamiaru. Niepotrzebnie na przykład rozdziela się je, przytaczając w pierwszej kolejności postawione zadanie, a dalej - oddzielnie - zamiar.

W przedstawionych uproszczeniach tkwią znaczne rezerwy czasu, którego niedostatek odczuwają dowódcy i ich sztaby w dowodzeniu wojskami.

1.3. Organizacja współdziałania

Współdziałanie jest jedną z podstawowych zasad sztuki wojennej i sztuki operacyjnej oraz prowadzenia walki. Doceniano jego znaczenie już wtedy, gdy wojowanie było przedsięwzięciem stosunkowo prostym. Dziś w warunkach skomplikowanej techniki i narzędzi walki, gwałtownie zmieniających się sytuacji, działań na wielkich przestrzeniach, angażowania różnych rodzajów wojsk dla osiągnięcia wytkniętego celu, nabiera ono wyjątkowego znaczenia. Znajduje to wyraz w programach nauczania w szkolnictwie wojskowym, zwłaszcza eksponowana jest w prowadzonych ćwiczeniach z wojskami.

O randze tego zagadnienia najlepiej świadczy umieszczenie go w rozkazie MON do szkolenia wojsk w 1980 r., który nakazuje: "Podwyższyć na wszystkich szczeblach dowodzenia umiejętność organizacji współdziałania..."^{26/}.

Znalazło to także swoje odzwierciedlenie w planie realizacji głównych zadań przez ASG WP w 1980 r. w następującym sformułowaniu: "Niezależnie od dotychczasowego programu nauczania słuchaczy

26/ Rozkaz MON do szkolenia Sił Zbrojnych PRL w roku 1980, p. 15.

problematyki organizacji współdziałania, w obecnym roku akademickim skierujemy wysiłek na przygotowanie materiałów teoretycznych dotyczących metodyki nauczania słuchaczy organizacji współdziałania zwłaszcza podczas wszelkich zajęć w terenie...^{27/}.

Mając powyższe na uwadze, autorzy niniejszej pracy dokonują próby wyjaśnienia i poszerzenia niektórych aspektów organizacji współdziałania. Tym bardziej, że teoria tego zagadnienia różnie jest interpretowana, a przyswajanie sobie przez słuchaczy umiejętności organizowania współdziałania, mimo wysiłków nauczycieli akademickich, napotyka na trudności. Przyczyną tego, między innymi, jest fakt, że w poglądach na temat współdziałania brak jest jednolitości. Wśród teoretyków i praktyków wyłonił się bowiem dylemat: organizować współdziałanie w okresie przygotowawczym jedynie w ogólnych zarysach, z uwagi na fakt, że w każdej chwili można się liczyć ze zmianą sytuacji, czy też czynić to wyjątkowo dokładnie, dążąc do rozważenia wielu możliwych sytuacji i planować różne warianty działania. Każda z tych możliwości pozyskała sobie zwolenników i propagatorów.

Przypomnijmy, że współdziałanie to działanie rodzajów sił zbrojnych i wojsk, związków operacyjnych i taktycznych, oddziałów i pododdziałów uzgodnione co do czasu i miejsca w celu jak najlepszego wykonania postawionego zadania. Można je także nazwać uzgodnionym, zgrany działaniem poszczególnych elementów ugrupowania operacyjnego /bojowego/ oraz sąsiadów dla osiągnięcia zamierzonego celu.

Profesor Kotarbiński mówił, że dwaj osobnicy współdziałają, jeżeli przynajmniej jeden z nich pomaga drugiemu w osiągnięciu celu^{28/}.

Możemy je więc określić także jako wzajemną pomoc lub zgrane co do czasu i miejsca działanie elementów /części/ poszczególnych jednostek organizacyjnych w strukturze całości /związku operacyjnego/, jak również między tymi jednostkami /np. wewnątrz sztabów lub między nimi/ dla osiągnięcia planowanego efektu /wyznaczonego celu/.

Mimo iż wśród przedstawicieli nauk wojskowych i cywilnych problem ten w zasadzie nie budzi zastrzeżeń w aspekcie definicyjnym

27/ Plan realizacji głównych zadań przez ASG WP w 1980 r.

28/ T. Kotarbiński, Traktat o dobrej robocie, Łódź 1955, s. 95 i 97.

i ogólnoteoretycznym, to w praktyce ćwiczeń wywołuje kontrowersje. Od dawna przyjął się pogląd - przynajmniej u części teoretyków i praktyków - że organizowanie współdziałania jest w istocie rzeczy uzgodnieniem działań dla wielu przewidywanych sytuacji. Wyraża się ono w założeniu określonych sytuacji i podejmowaniu stosownych decyzji - nazwijmy je czątkowymi - zapoznaniu z nimi podwładnych i określeniu wynikających z nich zadań. Trzeba tu nadmienić, że nie koresponduje to z poprzednio przytoczonymi definicjami. Nie jest bowiem uzgodnieniem, zgrywaniem wysiłków, czy udzielaniem sobie wzajemnej pomocy dla osiągnięcia celu /wykonania zadania/, lecz rozważeniem wielu różniących się od siebie wariantów decyzji, stosownych do zakładanej sytuacji, i formułowaniem zadań dla wykonawców, których realizację warunkuje rozwój sytuacji.

Tak więc, organizując współdziałanie, np. do natarcia wojsk armii z marszu według zadań, czasu, obiektów i rubieży, należy przewidywać możliwy rozwój i powstanie przynajmniej kilku sytuacji w czasie podchodzenia do przedniego skraju i rozwinięcie tych wojsk, wykonania zadania bliższego, a w nim przełamania, odpierania przeciwuderzenia, forsowania przeszkód wodnych itp., wykonania zadania dalszego, opanowania ważnej rubieży czy obiektu terenowego, rozbicia określonego zgrupowania nieprzyjaciela itp.

Organizujący je dowódca zmuszony jest określać w każdej z tych sytuacji zamierzony sposób działania i zgodnie z nim zadania dla wykonawców. Możemy więc powiedzieć, że istota sprawy polega tutaj na przewidywaniu możliwości powstania różnych sytuacji i precyzowaniu przewidywanych decyzji - czyli na wariantowaniu działania w myśl zasady "albo - albo", to znaczy alternatywnie.

Nasuwa się na tym tle pytanie, ile tych wariantów należałoby przyjmować dla każdego z okresów działania, zadań, obiektów czy rubieży i czy przyjmując określoną ich liczbę np. dla zadania bliższego czy następnego mamy pewność, że nie wytworzy się zupełnie inna sytuacja, której nie przewidywaliśmy. Można z tego wysnuć wniosek, iż w związku z tym, że nie jesteśmy w stanie przewidzieć wszystkich możliwych wariantów, wątpliwa jest korzyść z samej metody.

Ponieważ decyzja jest - jak to mówiliśmy już wcześniej - aktem świadomego wyboru jednego z wielu wariantów działania, to łatwo zauważyć, że nie może ona być alternatywna. Alternatywne mogą natomiast być /i są/ możliwości wykorzystania wojsk przedstawione dowódcy w meldunkach. Z chwilą kiedy dowódca zdecydował,

to znaczy wybrał jeden z możliwych wariantów działania, istnieje już tylko ten - jedyny. Jeżeli więc decyzja nie jest alternatywna, to również i jej części składowe, w tym i współdziałanie, nie powinny takimi być.

Jeżeli współdziałanie traktujemy jako uzgadnianie działań własnych i sąsiadów oraz koordynowanie wysiłków poszczególnych elementów ugrupowania operacyjnego czy rodzajów wojsk dla osiągnięcia zamierzonego celu, to może ono dotyczyć tylko wariantu przyjętego i wyrażonego w decyzji dowódcy. Przemawia za tym wiele argumentów, z których niektóre warto dla przykładu omówić.

Prowadzenie walki jest procesem wyjątkowo złożonym. Osiągnięcie celu zależy, między innymi, od zrozumienia go przez wielu wykonawców. Taki stan rzeczy można osiągnąć drogą stawiania prostych i jasnych zadań oraz precyzyjnego określenia planu działania i zapoznania z nim wykonawców. Jeżeli więc w każdym etapie działania założymy wiele sytuacji i dla każdej z nich będziemy przewidywać określone działanie /również decyzję i zadania dla wykonawców/, to w miarę zniżania się po szczeblach organizacyjnych ich liczba będzie odpowiednio wzrastać. Wobec tego także zadania dla wykonawców niższych szczebli będą liczne i alternatywne. W takim stanie bardzo trudno będzie uzyskać wymaganą precyzję, a przede wszystkim jasność stawianych zadań. Niełatwo będzie również wykonawcom zapamiętać dokładnie szczegóły wielu wariantów, co w konsekwencji może przynieść poważną szkodę. Istotny jest tu również fakt, że przy tej metodzie przyjęty na szczeblu operacyjnym sposób działania po dotarciu do najniższych szczebli może łatwo ulec zniekształceniu ze wszystkimi płynącymi stąd konsekwencjami.

Analiza literatury źródłowej, a zwłaszcza definicji pojęcia nasuwa wniosek, że organizowanie współdziałania, w którym wariantuje się działanie, jest po prostu grą decyzyjną. Tak właśnie, takie przedsięwzięcie powinno być nazywane. Jest przecież faktem, że w każdym etapie przyszłej operacji, a więc według czasu, zadań lub obiektów czy kierunków, stanowiących części operacji, zakładany jest rozwój sytuacji, zwłaszcza przeciwdziałanie nieprzyjacielowi, z którym się liczymy. W stosunku do takiego przeciwdziałania precyzuje się zamiar dowódcy i wyznacza zadania dla wykonawców, które muszą być realizowane dla osiągnięcia wytkniętego celu. Forma każdego z fragmentów tak organizowanego współdziałania jest

identyczna z formą decyzji, jaką dowódca podejmuje w każdym warunkach. Występuje tu także odpowiedność treści. Jest jedynie prostszą, bardziej elementarną, cząstkową, bo dotyczy mniejszego obszaru, jest fragmentem, małym wycinkiem operacji armii. W tak założonych warunkach nie chodzi o uściślenie, podział zadań między wykonawców oraz o udzielanie sobie wzajemnie pomocy, chociaż i ten aspekt jest tu brany pod uwagę, a głównie o "przymierzenie się", próbę rozwiązania sytuacji, jakie mogą powstać w toku działania. Liczba zakładanych sytuacji zależy od ilości informacji o nieprzyjacielu, a także od wyobraźni organizatorów tego przedsięwzięcia.

Mimo że nie jest to współdziałanie - jak powiedzieliśmy wyżej - to należy stwierdzić, że jest to bardzo pożyteczna forma głębokiego wejścia i wszechstronnego rozważenia ewentualnych sytuacji. Pozwala ona lepiej i głębiej rozważyć rolę i zadania poszczególnych wykonawców, udział rodzajów wojsk w osiągnięciu celów etapowych oraz celu głównego. Przede wszystkim jednak daje swobodę i śmiałość poczynań tak przygotowanym dowódcom i oficerom ich sztabów w przyszłym działaniu.

Należy jednak zwrócić uwagę, że nie jest to w żadnym wypadku nakaz dla wykonawcy /zadanie/, bo - jak powiedzieliśmy to już wyżej - decyzja i wynikające z niej zadanie może być jedno, a nie cała ich mnogość. Należy więc przyjąć, że taką grę powinien prowadzić przełożony ze swoimi podwładnymi, a podstawą jej prowadzenia może być postawione mu zadanie. Wszystkie stwarzane podwładnemu, zakładane sytuacje, powinny dotyczyć postawionych mu zadań. W naszym przypadku - zadań dla poszczególnych związków taktycznych, a nie armii. Tak więc dowódca armii prowadzi grę decyzyjną z dowódcami i sztabami związków taktycznych i rozgrywa sytuacje taktyczne, a nie operacyjne. Z dowódcą armii natomiast taką grę prowadzi dowódca frontu.

W warunkach szkolenia w ASG WP taka forma nauczania jest bardzo pożądana, jako że rozwija wyobraźnię operacyjno-taktyczną i pozwala na bazie zarysowanych w ćwiczeniu sytuacji rozważać ich wszechstronny rozwój, dać wprawę i utrwalić nawyki rozwiązywania zadań. Należałoby jednak nazywać takie przedsięwzięcie grą decyzyjną albo wojskową grą decyzyjną albo wojskową grą kierowniczą, a nie organizowaniem współdziałania. Trzeba także wydzielić dodatkowy czas na takie przedsięwzięcie w ćwiczeniu. W ćwiczeniu głównym - Organizacja i prowadzenie operacji zaczepnej armii, należałoby przewidzieć 4-6 godzin.

W opracowanym ćwiczeniu 302/G autorzy - aby organizowane współdziałanie spełniło swą rolę, to jest, aby wykonawcy zadań wiedzieli nie tylko, co mają robić, ale i jak - uwzględnili wyłącznie jeden wariant działania, przyjęty w decyzji. Polega to na tym, że w czasie organizowania współdziałania podaje się wykonawcom cel operacji, zamiar wykonania odpowiedniego zadania /bliższego, dalszego/, rozegrania bitwy w danym etapie, a następnie, co i jak podlegli wykonawcy mają dla osiągnięcia tego celu wykonać. Na przykład w zadaniu bliższym dowódca 5 A zamierza: "... głównym zgrupowaniem uderzeniowym przełamać obronę przeciwnika na lewym skrzydle 1 DZ /NZ/, rozciąć ugrupowanie 1 KA /NZ/, rozbić główne siły 6 KA /A/, sforsować Aller i Wezerę i opanowując rubież zadania bliższego, zapewnić warunki wprowadzenia do bitwy 3 KA /NRD/. Wprowadzić w błąd przeciwnika co do kierunku głównego uderzenia wcześniejszym uderzeniem części sił dla przełamania obrony npla na wspólnym odcinku z 7 A i związania walką 7 DPanc /NZ/"^{29/}.

W tym celu na pierwszy dzień operacji, w czasie przygotowania i wejścia do bitwy zgrupowania uderzeniowego, poszczególne związki taktyczne wykonują odpowiednie zadania, np.:

"- 8 DZmot, utrzymując dotychczasową rubież, zapewnia swobodę podejścia i rozwinięcia, zwalniając drogi od 18.00 13.9, oraz wejście do bitwy 9 DZmot o 6.00 14.9, a 13 DPZ i 12 DPanc o 10.00 14.9.

O 4.00 14.9 w rejonie płn. Salzwedel przejmuje w podporządkowanie 6 kmo i wykorzystuje do zabezpieczenia wejścia do bitwy 12 DPanc.

Od 4.00 14.9 jest w gotowości do wzięcia udziału w OPA na kierunku działania 9 DZmot siłami 8 pa /bez 3/8 pa i 8 dar/; od 8.00 do wzięcia udziału w OPA siłami 3/8 pa oraz OPpanc na kierunku głównego uderzenia armii /.../

9 DZmot o 3.30 14.9 rozpoczyna marsz wyznaczonymi drogami i o 5.00 osiąga rubież rozwinięcia w kolumny batalionowe: Beelcendorf, Kahlenberg, i pod osłoną ognia artylerii rozwija oddziały pierwszego rzutu, przekracza pola minowe i o 5.57 rozwija się na rubieży ataku, mając w pierwszym rzucie cztery bataliony. Do 6.30 zwalnia rejon: Messau, Braunau, Biemak, Sehernikau, przegrupowując drugi rzut w rejon: zach. Braunau..."^{30/}.

Jak widzimy polega to na precyzowaniu cząstkowych decyzji i drobiazgowym ustalaniu czynności w czasie.

29/ Plan współdziałania 5 A do operacji zaczepnej /wariant II/ w opracowaniu metodycznym.

Celem tego współdziałania jest więc zgranie i wzajemne dopasowanie zadań i czynności poszczególnych związków taktycznych czy elementów ugrupowania dla osiągnięcia najlepszych efektów w takich przedsięwzięciach, jak: podejście i rozwinięcie zgrupowania uderzeniowego armii, uderzenie związków taktycznych pierwszego rzutu na przedni skraj obrony nieprzyjaciela przy równoczesnym wprowadzeniu go w błąd, wprowadzenie do bitwy drugiego rzutu operacyjnego armii itd.

Jest oczywiste, że taka organizacja współdziałania zapewnia realizację zadań i osiągnięcie celów cząstkowych tylko w warunkach, gdy rozpoznane zostało i potwierdzone ugrupowanie nieprzyjaciela. Tak na przykład w ćwiczeniu zgodnie z opracowanym planem /bo pozwoliły ten plan opracować rozpoznane warunki/ może być założone i przebiegać podejście do przedniego skraju obrony nieprzyjaciela, rozwinięcie, a następnie wykonanie zadania bliższego, które obejmuje przełamanie, wprowadzenie drugiego rzutu, odparcie przeciwuderzenia i forsowanie przeszkód wodnych Aller i Wezery. W wypadku natomiast zadania dalszego napotykamy na duże trudności w precyzowaniu celów cząstkowych. Dlatego też należy przyjąć - tak też został potraktowany ten problem w opracowanym ćwiczeniu - że nie możemy tak dokładnie organizować współdziałania na czas wykonania zadania dalszego armii w okresie przygotowania /planowania/ operacji. Stąd przecież - między innymi - nie precyzuje się zadań dla wykonawców na dzień następny, lecz jedynie wskazuje kierunki działania na ten etap walki. Nie można sprecyzować zadań dlatego, że brak jest jasności co do ugrupowania, położenia i możliwości nieprzyjaciela w tym czasie. W następstwie tego brak jest także możliwości wytknięcia sobie celu pośredniego /cząstkowego/. Jeżeli tak, to dalszą konsekwencją tego będzie niemożliwość zorganizowania współdziałania, a wszelkie usiłowania w tym zakresie - musimy sobie to otwarcie powiedzieć - będą jedynie stratą czasu, jakże cennego w czasie przygotowania operacji.

Byłoby natomiast korzystniej przyjąć rozwiązanie, które sprwadzać się będzie do tego, iż w okresie przygotowawczym zostanie zorganizowane współdziałanie z dokładnym uzgodnieniem wszelkich szczegółów działania elementów własnych oraz sąsiadów. Organizowanie współdziałania powinno być dla wykonawców dalszym wyjaśnie-

niem - postawionych zadań i dać odpowiedź na pytanie - jak należy je wykonać?

Współdziałanie z sąsiadami powinno więc obejmować całość zadania. W odniesieniu do zadania bliższego: wszystkie szczegóły powinny być uzgodnione w okresie przygotowawczym, to jest dokładnie na taką głębokość, na jaką zostają sprecyzowane zadania wykonawcom /na pierwszy dzień operacji/. Natomiast na głębokość zadania dalszego i kolejne dni należy uzgadniać jedynie ogólny zarys współdziałania. Może to na przykład dotyczyć konieczności wydzielenia części sił do działania wspólnie z sąsiadem dla okrążenia części sił przeciwnika lub też odparcia przeciwuderzenia. Precyzowanie zagadnień współdziałania w tym zakresie powinno mieć miejsce w trakcie realizacji zadania bliższego lub pierwszego, czy kolejnych dni operacji przez związki taktyczne, to jest równocześnie, lub też po sprecyzowaniu im zadań na następny dzień. Takie rozwiązanie w zupełności odpowiada wymogom, pozwala racjonalnie wykorzystać czas, ułatwia pracę dowódcy i sztabu, natomiast wykonawców nie obciąża zbyt wczesnie zbędnymi szczegółami.

Oddzielnym, wyjątkowo kontrowersyjnym jest problem szczegółowości współdziałania na szczeblu operacyjnym. Racjonalne wydaje się takie organizowanie współdziałania, w którym najwięcej szczegółów zostanie uwzględnionych na pierwszy dzień operacji, natomiast na kolejne dni w zadaniu bliższym ich ilość będzie malała, a w zadaniu dalszym zostaną one potraktowane bardzo ogólnie. Trzeba tu bowiem dodać, że oddzielenie planu współdziałania i organizacji współdziałania od decyzji - części planu operacji - której integralną składową jest współdziałanie, jest po prostu niemożliwe. Elementy tego współdziałania przewijają się w pracy dowódcy i sztabu od momentu otrzymania dyrektywy do czasu zakończenia operacji. W tym znaczeniu organizowanie współdziałania dotyczy działania na całą głębokość operacji. Współdziałanie, jako akt bądź czynność dowódcy skierowana na skoordynowanie wysiłków poszczególnych elementów ugrupowania operacyjnego dla osiągnięcia zamierzonego celu, powinno dotyczyć postawionych zadań. Skoro te zadania stawiane są na jedną dobę, to nie zachodzi potrzeba, aby współdziałanie organizowane było na większą głębokość i dotyczyło zadań, których wykonawcy jeszcze nie otrzymali, zadań głębszych, gdyż byłoby to nawet szkodliwe.

Przy takim założeniu w opracowanym w ćwiczeniu planie współdziałania przyjęto, że jest on przygotowywany równoległe z pla-

nem operacji^{31/}. Tak jak plan operacji, który jest wzbogacany danymi z aktualnej sytuacji i jest podstawą precyzowania zadań wykonawcom na poszczególne dni, plan współdziałania powinien być podstawą do zespalandia, zgrywania ich wysiłków w trakcie wykonywania przez nich wyznaczonych zadań. Dlatego też najbardziej szczegółowo został on opracowany na pierwszy dzień operacji, w kolejne dni zadania bliższego stają się coraz ogólniejsze i zupełnie ogólnie traktuje zagadnienia w zadaniu dalszym armii.

Problem szczegółowości planu i organizacji współdziałania wywołał kontrowersje tak w trakcie opracowywania planu współdziałania, jak i w trakcie prowadzenia ćwiczenia. W trakcie dyskusji przy opracowywaniu tych zagadnień, jak i w czasie instruktaży do zajęcia oraz omówienia ćwiczenia, część nauczycieli uważała, że duża szczegółowość współdziałania na szczeblu operacyjnym może być uzasadniona tylko w niektórych przypadkach, np. przy przełamaniu zawczasu przygotowanej obrony nieprzyjaciela. Dlatego też w wariantcie pierwszym opracowanego w ćwiczeniu 302/G planu współdziałania został zastosowany znacznie mniejszy stopień szczegółowości niż w wariantcie drugim^{32/}. Niektórzy nauczyciele akademicki w dalszym ciągu są zdania, że odnośnie do wprowadzania do bitwy poszczególnych związków taktycznych powinny być opracowane i przekazane wykonawcom jedynie wytyczne w zakresie współdziałania. Dokładnych uzgodnień w tym zakresie dokonają najlepiej sami dowódcy związków taktycznych.

Współdziałanie z sąsiadami trudno traktować jednoznacznie. W jednym przypadku można go na przykład ograniczyć do wzajemnego informowania, w innym natomiast trzeba doprowadzić do szczegółowego uzgodnienia wielu przedsięwzięć, jeżeli będzie ono dotyczyło wprowadzenia do bitwy zgrupowania uderzeniowego zwłaszcza zaś dywizji pierwszego rzutu przez ugrupowanie części sił znajdujących się w bezpośredniej styczności z przeciwnikiem, a jeszcze w innej sytuacji może polegać na wymianie oficera lub grupy oficerów z zadaniem informowania swoich sztabów i sąsiadów o sytuacji danego związku operacyjnego czy taktycznego.

31/ Tamże.

32/ Plan współdziałania do operacji zaczepnej 5 A wariant I, został opracowany w sposób tabelaryczny, a jego treść potraktowana mniej szczegółowo - patrz: Plan współdziałania, załącznik do opracowania metodycznego pierwszej edycji tego opracowania.

W ćwiczeniu zostały opracowane dwie wersje /warianty/ planu współdziałania^{33/}. Różnice między nimi dotyczą formy i treści. Wersja pierwsza - jak wspomniano wyżej - została opracowana w formie tabelarycznej, charakteryzuje się mniejszą szczegółowością przedsięwzięć i nie została w pełni zakończona. Część rubryk nie wypełniona treścią /która została podana w opracowaniu metodycznym/ została przewidziana do opracowania przez ćwiczących w czasie zajęcia na temat "Opracowanie planu współdziałania".

Ponieważ w czasie omówienia przeprowadzonego ćwiczenia część nauczycieli akademickich zarzuciła zbyt ogólne potraktowanie zagadnień w opracowanym planie, została opracowana kolejna jego wersja^{34/}. Uwzględniając jednak fakt, że przy opracowaniu planu w formie tabelarycznej autorzy napotykali na dodatkowe trudności związane ze sporządzeniem tabeli, a w następnej kolejności z wydrukowaniem takiego dokumentu, kolejny jego wariant przyjął inną formę. Chodziło tu o uzyskanie opinii o dwóch wariantach przedstawionych równocześnie, dla porównania, nauczycielom akademickim i słuchaczom. Kolejny plan /wariant II/ został opracowany w pełni i przewidziany do wydania słuchaczom do zapoznania się z jego treścią.

Przeprowadzone badania wykazały, że plany współdziałania wydane słuchaczom w gotowej formie wzbudziły wśród nich duże zainteresowanie. Kolejne zajęcia na temat "Organizacja współdziałania przez dowódcę armii" zmuszało do głębokiego wniknięcia w szczegóły opracowanego dokumentu i przyniosło osiągnięcie wytkniętego celu.

Opinie na temat korzystniejszej formy opracowanych dokumentów były podzielone. Jedni uważali, że bardziej funkcjonalna, pozwalająca objąć wzrokiem całość opracowanego dokumentu jest forma tabelaryczna. Drudzy natomiast sądzili, że lepsza jest forma tekstowa, zwłaszcza, że o wiele łatwiej można ją opracować. Do tego zadania przychylają się autorzy dokumentu, jako że najbardziej doświadczali trudności związanych z opracowaniem planu w formie tabelarycznej.

33/ Plan współdziałania do operacji zaczepnej 5 A /wariant I/.
34/ Protokół odprawy, załącznik nr 7.

1.4. Niektóre aspekty organizacji i prowadzenia rozpoznania w operacji zaczepnej armii

1.4.1. Warunki organizacji i prowadzenia rozpoznania w okresie przygotowania operacji zaczepnej armii

Właściwe przygotowanie operacji zaczepnej i kierowanie nią w czasie działań wymaga ciągłej, głębokiej oceny sił oraz możliwości nieprzyjaciela i terenu przyszłych działań oraz realistycznej prognozy rozwoju sytuacji operacyjno-taktycznej. Podstawę do tego ma stworzyć między innymi sprawnie funkcjonujące rozpoznanie. Działania rozpoznawcze muszą zatem wyprzedzać w czasie i przestrzeni działania bojowe wojsk, bez względu na warunki, w jakich będą one realizowane. Zasadniczym celem rozpoznania w okresie organizacji i planowania operacji zaczepnej armii będzie dostarczenie dowódcy i sztabowi armii danych o nieprzyjacielu niezbędnych do podjęcia optymalnej decyzji. Natomiast w okresie prowadzenia operacji - zapewnienie dopływu wiadomości o nieprzyjacielu z głębi jego ugrupowania, niezbędnych dowódcy armii do podejmowania decyzji w czasie kierowania operacją.

Z powyższych, zasadniczych założeń wynikają zadania dla rozpoznania, które należy określać każdorazowo na podstawie aktualnej sytuacji operacyjno-taktycznej, treści zadania armii, stopnia dokładności posiadanych wiadomości o nieprzyjacielu i prognostycznej oceny jego możliwości oraz stanu własnych sił i środków rozpoznania, a także charakteru terenu w rejonie przyszłych działań itp.

Złożoność zadań sił rozpoznania wynikać będzie z tego, że obok konieczności skracania czasu na działalność rozpoznawczą, zwiększenia stopnia dokładności i szczegółowości dostarczanych informacji prowadzone ono będzie w coraz trudniejszych warunkach, ponieważ nieprzyjaciel ciągle rozwija i udoskonala środki i przedsięwzięcia zmierzające do przeciwdziałania rozpoznaniu, do niszczenia sił i środków rozpoznania, zmniejszenia jego skuteczności, wprowadzenia w błąd itp.

W warunkach takich zachodzi konieczność organizowania całego systemu rozpoznania w sposób kompleksowy na poszczególnych szczeblach dowodzenia, umiejętnego i elastycznego kierowania nim w czasie walki i zapewnienia w taki sposób ciągłości i skuteczności rozpoznania. Skuteczne prowadzenie rozpoznania wymaga użycia różnorodnych sił i środków oraz utrzymania współdziałania pomiędzy nimi.

Kompleksowość rozpoznania oraz celowe użycie wszystkich etatowych i nieetatowych sił oraz środków rozpoznania, szczegółowe zaplanowanie zadań i sprawne kierowanie ich działalnością to podstawowy warunek osiągnięcia sukcesów w działalności rozpoznawczej, a zwłaszcza prawidłowego oceniania nieprzyjaciela. Współczesny system rozpoznania na szczeblu armii to szczególnie złożony mechanizm, którego organizacja i efektywne kierowanie nim w toku operacji wymaga dużych umiejętności i wysiłków. Obejmuje on, obok podsystemów rozpoznawczych związków taktycznych wchodzących w skład armii, wykorzystanie własnych /armijnych/ oraz przydzielonych ze szczebla nadrzędnego sił i środków rozpoznania. Właściwy podział zadań, zgranie w czasie i przestrzeni działań wszystkich rodzajów i elementów rozpoznania, skuteczne ich wykorzystanie zgodnie z możliwościami, zapewnienie niezbędnej dokładności i czasu dostarczanych informacji dotyczących szczególnie ważnych obiektów nieprzyjaciela wymaga od sztabu armii, a szczególnie od oddziału rozpoznawczego ścisłej współpracy z zasadniczymi komórkami organizacyjnymi sztabu, a zwłaszcza z szefostwami rodzajów wojsk.

Rozpoznanie w okresie planowania pierwszej operacji zaczepnej /w czasie pokoju/ realizowane jest siłami wchodzącymi w skład jednolitego systemu rozpoznania działającego według planu Sztabu Generalnego WP. W skład tego systemu wchodzi niektóre elementy rozpoznania armijnego, głównie kompania rozpoznania radiowego KF z armijnego batalionu rozpoznania radioelektronicznego. Pozostałe elementy rozpoznania armijnego w tym okresie nie będą rozwinięte i nie prowadzą rozpoznania. W związku z tym głównym dostawcą informacji o nieprzyjacielu będzie Zarząd Rozpoznawczy Sztabu Generalnego WP i Główny Zarząd Szkolenia Bojowego oraz posiadane informacje o nieprzyjacielu w tzw. "bankach informacji", natomiast w okresie bezpośredniego zagrożenia wojennego - Zarząd Rozpoznawczy Sztabu Frontu^{35/}.

Na podstawie informacji o nieprzyjacielu uzyskanych z powyższych źródeł oddział rozpoznawczy sztabu armii dokonuje oceny prawdopodobnego operacyjnego rozwinięcia wojsk nieprzyjaciela oraz jego możliwości w zakresie prowadzenia działań bojowych. Ocena ta powinna być wariantowana. Dokonywana ocena powinna uwzględniać możliwości prowadzenia działań zaczepnych przez nieprzyjaciela na froncie zewnę-

35/ W ćwiczeniach "Wiosna-80" i "Sojuz-81" sztab frontu organizowany był w okresie pokoju.

trznym, jak też prowadzenia działań obronnych w przypadku niepowodzenia tych pierwszych. Meldunek szefa oddziału rozpoznawczego armii w zakresie oceny nieprzyjaciela stanowi jeden z elementów, na podstawie których wypracowywana jest decyzja dowódcy armii do pierwszej operacji. Zgodnie z tego rodzaju wymaganiami opracowane zostały założenia do omawianego ćwiczenia, a zwłaszcza do zajęcia nr 3 na temat "Ocena sił i możliwości nieprzyjaciela w wypadku rozpoczęcia agresji". Słuchacze w roli szefa oddziału rozpoznawczego okręgu wojskowego przerabiali zagadnienia dotyczące oceny sił i możliwości działań nieprzyjaciela w wypadku rozpoczęcia agresji. Oceny tej dokonywano w okresie planowania pierwszej operacji zaczepnej w czasie pokoju. Oceniano możliwości operacyjnego rozwinięcia wojsk PGA oraz przewidywane narastanie sił, cel i przypuszczalny charakter działań nieprzyjaciela. Szczególnie wnikliwie oceniano prawdopodobną ilość i jakość sił oraz środków nieprzyjaciela przed frontem 5 A z chwilą wprowadzenia jej do bitwy oraz sprecyzowano wnioski z oceny nieprzyjaciela stanowiące podstawę do powzięcia decyzji przez dowódcę armii^{36/}.

W okresie przegrupowania wojsk armii /w ramach operacyjnego rozwinięcia wojsk/ do rejonów wyjściowych elementy rozpoznawcze mają możliwość prowadzenia nasłuchu radiowego meldunków z rozpoznania powietrznego, które prowadzone jest przez lotnictwo rozpoznawcze, wykonujące loty wzdłuż granicy zgodnie z planem armii lotniczej /AL/^{37/}. W tym też okresie rozwijany jest frontowy system rozpoznania radioelektronicznego. Po przejęciu przez niego zadań, wykonywanych dotychczas przez armijne elementy rozpoznania radioelektronicznego działające w ramach jednolitego systemu pokojowego, elementy armijne wraz z całością sił batalionu rozpoznania radioelektronicznego powinny być jak najszybciej przegrupowane i rozwinięte w pobliżu rubieży planowanego wejścia armii do bitwy. Jest to konieczne ze względu na potrzebę uzyskania jak największej ilości informacji o nieprzyjacielu potrzebnych dowódcy armii w tym okresie.

Ponieważ informacje zdobywane przez armijny batalion rozpoznania radioelektronicznego /brrel/ powinny napłynąć do oddziału roz-

36/ Opracowanie metodyczne zajęcia nr 3.

37/ Lotnictwo rozpoznawcze prowadzi rozpoznanie głównie poprzez fotografowanie skośne, rozpoznanie radioelektroniczne oraz obserwację. W wyjątkowych wypadkach lotnictwo może prowadzić rozpoznanie z naruszeniem granicy państwowej. Może to jednak nastąpić wyłącznie za zezwoleniem Sztabu Generalnego WP.

poznawczego armii co najmniej na 8-10 godzin przed wejściem armii do bitwy, batalion ten powinien wyjść na rubież rozwinięcia z rejonu wyjściowego nie później niż 10-12 godzin przed wyjściem z niego sił głównych armii. Taki właśnie wariant użycia brrel wprowadzono i przerobiono w zajęciu nr 10a ćwiczenia głównego 302/G. Przyjęto, że brrel rozwijany jest na rubieży nr 1, na 17 godzin przed wykonaniem przez 5 A uderzenia pomocniczego /maskującego/ na kierunku południowym i na 21 godzin przed wykonaniem uderzenia na kierunku głównym.

Często jednak będzie zachodziła konieczność wyjścia brrel na pierwszą rubież rozwinięcia bezpośrednio z marszu bez zajmowania rejonu wyjściowego, aby zapewnić niezbędny czas na prowadzenie rozpoznania przed wejściem armii do bitwy.

Rozpoznanie powietrzne jest w stanie najszybciej, w porównaniu do innych rodzajów rozpoznania, uzyskać niezbędne informacje o nieprzyjacielu. Ponieważ armia może dysponować lotnictwem rozpoznawczym w ramach przydzielonego limitu dopiero w dniu wejścia do bitwy, to podstawowe informacje niezbędne jej do planowania operacji muszą napływać od dowództwa frontu. Aby jednak można było uzyskać dane z rozpoznania powietrznego wcześniej, szczególny nacisk należy położyć na zorganizowanie i prowadzenie nasłuchu radiowego meldunków przekazywanych przez załogi samolotów już prowadzących rozpoznanie zgodnie z jednolitym planem sztabu armii lotniczej i frontu.

Intensywne rozpoznanie powietrzne oraz działania specjalne prowadzone będą dopiero po rozpoczęciu konfliktu zbrojnego. Część grup specjalnych /GS/ z armijnego batalionu specjalnego może być przerzucona na tyły nieprzyjaciela w celu wykonania ściśle określonych zadań już wcześniej za zezwoleniem dowódcy frontu.

W czasie przegrupowania wojsk armii do rejonów wyjściowych do pierwszej operacji zaczepnej siły i środki rozpoznania artyleryjskiego w zasadzie nie prowadzą aktywnej działalności rozpoznawczej. Szefostwo wojsk raketowych i artylerii armii poprzez oddział rozpoznawczy armii korzysta z informacji rozpoznawczych zdobywanych przez inne rodzaje rozpoznania.

Rozpoznanie inżynieryjne w tym okresie powinno dostarczyć niezbędnych informacji dotyczących stanu dróg, mostów, przepustów, możliwości urządzenia przepraw przez przeszkody wodne, ustalić rodzaje przeszkód terenowych oraz możliwości ruchu poza drogami, możliwości maskowania wojsk w rejonach odpoczynków, możliwości

wykorzystania miejscowych zasobów materiałowych do remontu i naprawy dróg i obiektów drogowych. Rozpoznanie inżynieryjne prowadzone będzie siłami etatowych elementów rozpoznania inżynieryjnego, elementów rozpoznania ogólnowojskowego oraz ubezpieczeń marszowych związków taktycznych w skład których w miarę potrzeb przydzielane będą elementy rozpoznania inżynieryjnego. Ponadto - w celu zwiększenia tempa rozpoznania dróg marszu - do prowadzenia rozpoznania inżynieryjnego mogą być wykorzystane śmigłowce.

Elementy rozpoznawcze związków taktycznych w tym okresie będą skupiały swój główny wysiłek na rozpoznaniu dróg marszu, możliwości przekraczania przeszkód wodnych, terenów gęsto zaludnionych oraz śledzenia działalności dywersyjno-rozpoznawczej nieprzyjaciela^{38/}.

W marszu może być także prowadzony - przez kompanie rozpoznania radioelektronicznego /krrel/ z dywizyjnych batalionów rozpoznawczych - przechwyt radiowy /przy wykorzystaniu aparatu odbiorczych ARO - KU4/.

Bardzo duże znaczenie w tym okresie będzie miał dobrze zorganizowany i sprawnie działający system obiegu informacji rozpoznawczych w pionie i w poziomie, to jest pomiędzy oddziałem rozpoznawczym /OR/ armii a poszczególnymi elementami rozpoznawczymi najniższych szczebli organizacyjnych, pomiędzy sztabem armii a sąsiadami, jak również wewnątrz sztabu pomiędzy wszystkimi komórkami organizacyjnymi. Ze względu na to, że możliwości prowadzenia rozpoznania nieprzyjaciela przez armijny system rozpoznania będą ograniczone, głównym źródłem uzyskiwania wiadomości o nieprzyjacielu będzie zarząd rozpoznawczy frontu oraz oddział rozpoznawczy armii wojsk osłonowych, którego system rozpoznania będzie w pełni rozwinięty. W takim wypadku bardzo ważne będzie, jak najszybsze zorganizowanie współdziałania pomiędzy oddziałem rozpoznawczym armii wykonującej marsz a oddziałem rozpoznawczym wojsk osłonowych. Takie właśnie rozwiązanie przyjęto w opracowanym ćwiczeniu^{39/}.

Planowanie rozpoznania do pierwszej operacji zaczepnej armii rozpoczyna się w okresie pokoju. Jest ono kontynuowane do czasu wejścia armii do bitwy, a także w toku prowadzenia operacji.

Celem planowania rozpoznania jest zintegrowanie działań sił
38/ Możliwości prowadzenia działań dywersyjno-rozpoznawczych nieprzyjaciela dokładnie przedstawiono w opracowaniu ppłk. J. Wiśniewskiego pt. "Organizacja, wyposażenie oraz użycie wojsk specjalnego przeznaczenia i dalekiego rozpoznania armii głównych państw NATO".

39/ Opracowanie metodyczne zajęcia nr 10a.

i środków wszystkich rodzajów rozpoznania według jednolitego planu nakierowanego na zdobycie niezbędnych informacji o nieprzyjacielu potrzebnych do podejmowania decyzji i kierowania operacją.

Podstawę do planowania rozpoznania stanowią: cel i zadania wynikające z dyrektywy operacyjnej oraz z zarządzenia do rozpoznania /sztabu Generalnego WP - w okresie pokoju, lub sztabu frontu - w okresie bezpośredniego zagrożenia wojennego/, wytyczne w zakresie rozpoznania dowódcy lub szefa sztabu, dotychczasowe wiadomości o nieprzyjacielu oraz stan i możliwości własnych sił i środków rozpoznania^{40/}.

Punktem wyjścia do organizacji rozpoznania jest określenie przez dowódcę celu i głównych zadań rozpoznania. Rzutują one na treść, zakres, czas i sposób realizacji pozostałych przedsięwzięć w ramach organizacji rozpoznania, do których można zaliczyć:

- określenie /ocenie/ sił i środków przeciwnika, jakie mogą znajdować się na przewidywanym kierunku operacyjnym, oraz możliwości ich narastania;
- określenie źródeł uzyskania informacji o nieprzyjacielu i terenie przyszłych działań;
- analiza własnych sił i środków, które mogą być wykorzystane do prowadzenia rozpoznania jeszcze przed rozpoczęciem operacji;
- przygotowanie pododdziałów rozpoznawczych do wykonywania zadań oraz ich materiałowo-techniczne zabezpieczenie;
- organizację współdziałania wszystkich sił i środków rozpoznania według zadań, obiektów i czasu wykonania;
- organizację łączności dowodzenia i kierowania elementami i zespołami rozpoznania oraz komórkami rozpoznawczymi;
- kontrolę realizacji zadań przez dowódców i sztaby pododdziałów rozpoznawczych i komórki rozpoznawcze związków taktycznych oraz pomoc związaną z ich wykonaniem;
- zbieranie, analizowanie i opracowywanie zdobytych informacji o nieprzyjacielu, meldowanie wniosków dowódcy oraz zabezpieczenie sprawnego obiegu informacji z podległymi sztabami, sąsiadami itp.

Organizacja rozpoznania nie jest więc jednorazowym aktem. Wprawdzie większość przedsięwzięć realizowana jest przed rozpoczęciem operacji /w okresie pokoju lub zagrożenia wojennego/, lecz

^{40/} Oddział rozpoznawczy okręgu wojskowego powinien w okresie pokoju /a w okresie zagrożenia wojennego - szczególnie/ śledzić zmiany zachodzące w sytuacji militarnej nieprzyjaciela oraz dokonywać ciągłej oceny sytuacji.

wiele z nich rozpoczyna się dopiero z chwilą wybuchu konfliktu zbrojnego i kontynuowana jest przez cały czas operacji.

Organizacja rozpoznania to nie tylko obowiązek oddziału rozpoznawczego sztabu armii, lecz również obowiązek dowódcy i szefa sztabu oraz szefów rodzajów wojsk. Pełną odpowiedzialność za organizację systemu rozpoznania ponosi dowódca. Oprócz określenia celu i głównych zadań rozpoznania zapoznaje się on z koncepcją organizacji rozpoznania, zatwierdza plan rozpoznania, a ponadto powinien osobiście kontrolować stopień realizacji postawionych zadań rozpoznawczych i systematycznie wysłuchiwać meldunków szefa sztabu i szefa oddziału rozpoznawczego dotyczących oceny zdobytych informacji.

Szef sztabu powinien sprawować bezpośrednio kierownictwo nad działalnością rozpoznawczą i odpowiadać za organizację i planowanie rozpoznania. Powinien on konkretyzować zadania postawione przez dowódcę oraz określać kolejność i stopień pilności ich realizacji. Jest on także głównym koordynatorem całego systemu rozpoznania. Określa zadania szefom rodzajów wojsk w zakresie udziału ich organów rozpoznania w armijnym systemie rozpoznania oraz określa charakter współpracy w tym zakresie z oddziałem rozpoznawczym armii.

Szef oddziału rozpoznawczego armii jest bezpośrednim organizatorem działalności rozpoznawczej. Odpowiada za organizację i sprawne funkcjonowanie rozpoznania w armii i podległych związkach taktycznych. Kieruje oddziałem rozpoznawczym oraz podległymi pododdziałami rozpoznawczymi.

Oddział rozpoznawczy armii jest głównym wykonawcą i koordynatorem wszystkich przedsięwzięć planistycznych i współpracuje w tym zakresie z analogicznymi komórkami rodzajów wojsk i armii lotniczej. Planuje on zadania dla podległych jednostek rozpoznawczych i związków taktycznych oraz określa je dla rozpoznania poszczególnych rodzajów wojsk. Komórki rozpoznawcze rodzajów wojsk i armii lotniczej planują zadania dla swoich jednostek rozpoznawczych, wszystkie przedsięwzięcia uzgadniają jednak z oddziałem rozpoznawczym armii. Zabezpieczają one przede wszystkim potrzeby własne, lecz jednocześnie wykonują zadania zgodnie z planem rozpoznania sztabu armii.

W planowaniu rozpoznania udział biorą również szefowie rodzajów wojsk oraz oficerowie z komórek rozpoznawczych jednostek współdziałających /np. marynarki wojennej, OPK itp./. Z nimi też są

uzgadniane zadania do wykonania oraz czas i siły, jakimi będą realizowane.

Z centrum dowodzenia bojowego armii lotniczej /CDBAL/ należy uzgodnić:

- zadania rozpoznania powietrznego, kolejność, czas i sposób ich wykonania;
- limity wylotów lotnictwa rozpoznawczego z podziałem na zadania;
- czas i sposób obiegu informacji;
- zabezpieczenie transportu powietrznego do przerzutu grup specjalnych.

Powyższe zadania należy uzgadniać i planować, mając na uwadze podział na dwa zasadnicze okresy: na okres przegrupowania wojsk armii i okres pierwszej operacji.

Jak już wspomniano wyżej, elementy rozpoznawcze wojsk raketowych i artylerii nie będą prowadziły aktywnego rozpoznania w okresie przegrupowania wojsk armii do pierwszej operacji. Niemniej jednak zadania uzgadniane będą podczas planowania rozpoznania, zwłaszcza te, które będą wykonywane na korzyść wojsk raketowych i artylerii w tym okresie. Uzgadniane też będą zadania, wykonywane przez elementy rozpoznania artyleryjskiego na okres wejścia armii do bitwy i prowadzenia operacji, oraz rubieże i czas rozwinięcia elementów rozpoznania artyleryjskiego, czas i rubieże przegrupowania, a także ujednoczonym będzie numeracja celów, obiektów i sposoby przekazywania ich współrzędnych.

W zakresie rozpoznania inżynieryjnego uzgadniane będą czas i sposoby prowadzenia rozpoznania dróg przegrupowania armii do rejonów wyjściowych przed rozpoczęciem pierwszej operacji, do rejonów odpoczynków oraz prowadzona będzie dokładna analiza charakteru terenu na kierunku przyszłej operacji oraz jego wpływu na planowane działania. Ustalone, będą również zadania, dotyczące rozmieszczenia i użycia elementów rozpoznania inżynieryjnego w ramach systemu rozpoznania armii, oraz sposoby przekazywania zdobytych informacji.

Podobne uzgodnienia prowadzone będą z innymi komórkami sztabu armii tak w zakresie zadań, działania, jak i spraw dotyczących zabezpieczenia funkcjonowania systemu rozpoznania armii.

Planowanie rozpoznania powinno obejmować następujące przedsięwzięcia:

- analizę posiadanych dotychczas wiadomości o nieprzyjacielu,

określenie potrzeb w tym zakresie oraz ustalenie na tej podstawie celów i zadań rozpoznania;

- ocenę położenia pododdziałów rozpoznawczych z uwzględnieniem czasu potrzebnego na ich przygotowanie do działań;
- podział sił i środków rozpoznania do realizacji poszczególnych zadań według kierunków, rejonów i obiektów oraz czasu rozpoznania;
- wydzielenie odwodu rozpoznawczego;
- wybór zasadniczych i zapasowych rubieży /rejonów/ rozwinięcia /działania/ pododdziałów rozpoznawczych i określenie sposobów ich zajmowania /przegrupowania/;
- określenie sposobów i terminów zdobywania oraz przekazywania informacji o nieprzyjacielu;
- opracowanie planu rozpoznania oraz planów użycia sił i środków poszczególnych rodzajów rozpoznania;
- opracowanie zarządzeń do rozpoznania.

Planując rozpoznanie, należy zawsze mieć na uwadze bezwzględną konieczność podporządkowania podstawowych przedsięwzięć rozpoznawczych ogólnemu zamiarowi prowadzenia operacji i skupienia głównego wysiłku rozpoznania na zapewnieniu wykonania jego głównych zadań. Dlatego też planując rozpoznanie należy uwzględniać dwa zasadnicze okresy: przygotowania operacji i prowadzenia operacji. Niezależnie od warunków i sytuacji w planowaniu rozpoznania należy uwzględniać również obowiązujące zasady użycia sił i środków rozpoznania, bezwarunkowo przestrzegać zasady ciągłości rozpoznania oraz dostosowania sposobów działań poszczególnych rodzajów rozpoznania do potrzeb i warunków prowadzenia operacji.

Metody planowania rozpoznania mogą być różne. Najczęściej stosowana będzie w okresie pokoju metoda kolejnego planowania, natomiast w okresie przegrupowania wojsk armii do pierwszej operacji - metoda planowania równoległego^{41/}. Niezależnie od stosowanej metody planowania niezmienna musi pozostać główna idea rozpoznania, to jest zgranie wysiłków wszystkich rodzajów rozpoznania oraz wykonanie maksimum zadań rozpoznawczych w jak najkrótszym czasie.

41/ Pierwsza operacja zaczepna powinna być prowadzona według planu opracowanego w okresie pokoju. Jednak w przypadku zmiany dyrektywy frontowej dla armii, w wyniku zaistniałych zmian w sytuacji polityczno-militarnej w czasie bezpośredniego zagrożenia lub przegrupowania wojsk armii do pierwszej operacji, wypracowanie korekt do planu operacji lub wypracowywanie nowej decyzji odbywać się będzie metodą planowania równoległego.

podziału sił i środków rozpoznania na poszczególne obiekty i rejonny należy dokonywać od najgłębszych rubieży zainteresowania do najbliższych, wydzielając kolejno do działań siły rozpoznawcze armii a na głębokości taktycznej - siły i środki związków taktycznych i oddziałów.

Obszar wykonywanych zadań rozpoznania w operacji zaczepnej armii sięga głębokości około 350 km, co przy średniej szerokości pasa operacji daje obszar o powierzchni około 35 tys. km². Obiektami rozpoznania na tym obszarze mogą być siły i środki jednego korpusu armijnego, bliższe odwody operacyjne oraz niektóre elementy ugrupowania bojowego grupy armii, jak również ważniejsze obiekty terenowe mające wpływ na przebieg operacji.

Mając na uwadze struktury organizacyjne i stany etatowe wyżej wymienionych sił nieprzyjaciela, jak również charakter terenu na przewidzianych kierunkach operacyjnych, można w przybliżeniu określić, że w pasie pierwszej operacji zaczepnej armii może znajdować się około 200-300 obiektów do rozpoznania, w tym 140-160 obiektów ważnych, tj. środków napadu jądrowego, odwodów operacyjnych i taktycznych, stanowisk dowodzenia, stanowisk startowych i ogniowych rakiet, artylerii polowej i przeciwlotniczej, urządzeń tyłowych i obiektów terenowych. Obiekty te powinny znajdować się w centrum uwagi oddziału rozpoznawczego w czasie planowania rozpoznania. W celu wykrycia tego rodzaju obiektów w odpowiednim czasie i zapewnienia wymaganej dokładności ich rozmieszczenia należy planować działanie kilku /co najmniej dwóch/ elementów /rodzajów/ rozpoznania na jeden obiekt. Dopiero wówczas, gdy plan rozpoznania obejmować będzie działalność zmierzającą do rozpoznania najważniejszych obiektów nieprzyjaciela, można nie wykorzystane jeszcze możliwości sił i środków zaplanować do prowadzenia rozpoznania mniej ważnych obiektów.

Odzwierciedleniem całości przedsięwzięć organizacji systemu rozpoznania armii jest plan rozpoznania. Może on być opracowany w formie pisemnej z załączoną mapą lub też w formie graficznej na mapie z legendą w postaci tabel, obejmujących:

- cele i zadania do rozpoznania według etapów oraz podział sił i środków do ich realizacji, czasy meldowania wyników oraz zagadnienia współdziałania;
- organizację łączności rozpoznania;
- zadania rozpoznania powietrznego oraz podział limitu lotów lotnictwa rozpoznawczego;

- zadania grup specjalnych;
- numerację rozpoznawanych obiektów nieprzyjaciela.

Plan rozpoznania opracowywany w postaci graficznej jest formą stosowaną częściej ze względu na jej dokładność i przejrzystość. Na podstawie planu rozpoznania zatwierdzonego przez dowódcę armii, opracowuje się zarządzenia do rozpoznania dla poszczególnych jednostek rozpoznawczych i związków taktycznych.

W okresie przegrupowania wojsk armii do pierwszej operacji, jak również w czasie jej trwania - na skutek zmian, jakie będą zachodziły w sytuacji militarno-politycznej oraz na polu walki - plan rozpoznania opracowany w okresie pokoju będzie podlegał korektom i ciągłemu uaktualnianiu.

Może zaistnieć sytuacja, kiedy armia w trakcie przegrupowania do rejonu wyjściowego do pierwszej operacji zaczepnej otrzyma nową dyrektywę frontu. Wpłynie ona prawdopodobnie na zmianę decyzji dowódcy armii, a więc plan rozpoznania będzie musiał ulec poważnym zmianom lub być opracowany ponownie. W takiej sytuacji ze względu na czas może być opracowany w formie pisemnej, a samo planowanie odbywać się będzie wyłącznie metodą równoległą.

Dla celów szkoleniowych taką właśnie sytuację wprowadzono i przerobiono w ćwiczeniu głównym nr 302/G. W zajęciu nr 8 5 A otrzymała nowe zadanie wynikające z dyrektywy frontu oraz nowe zarządzenia i wytyczne zmieniające rejon wyjściowy, pas operacji oraz rubież wejścia do bitwy. W zajęciu nr 9 przerobiono orientowanie operacyjne. Natomiast w zajęciu nr 10 przerobiono cały proces wypracowania nowej decyzji, a w tym /w zajęciu nr 10a/ - ocenę sił i możliwości nieprzyjaciela oraz wykorzystanie własnych sił i środków do prowadzenia rozpoznania w zmienionej sytuacji.

1.4.2. Warunki organizacji i prowadzenia rozpoznania w okresie trwania operacji zaczepnej

Jak wyżej wspomniano do czasu rozpoczęcia operacji zaczepnej armii nie wszystkie rodzaje rozpoznania będą miały możliwość prowadzenia aktywnego rozpoznania. Dopiero z chwilą rozpoczęcia pierwszej operacji rozpoznanie będzie prowadzone bez ograniczeń wszystkimi posiadanymi siłami i środkami.

W czasie trwania operacji zaczepnej zasadniczym zadaniem rozpoznania będzie śledzenie wykrytych wcześniej obiektów, rozpoznanie zachodzących zmian w ugrupowaniu nieprzyjaciela, wykrywanie nowych obiektów, głównie w głębi jego ugrupowania operacyjnego /od-

wodów, przygotowywanych rubieży obronnych itp./. Priorytetowym zadaniem będzie wykrycie środków przenoszenia broni jądrowej, określenie ich ilości, rodzaju, rejonów rozmieszczenia, stopni ich gotowości do użycia oraz możliwości ogniowych. Zadania rozpoznawcze w tym okresie powinny też zabezpieczyć proces dowodzenia wojskami. W związku z powyższym rozpoznanie powinno dostarczyć dowódcy i sztabowi armii informacji dotyczących:

- zmian zachodzących w ugrupowaniu nieprzyjaciela;
- czasu i kierunków przegrupowania odwodów do wykonania kontrataków i przeciwuderzenia;
- rozbudowy i obsadzenia kolejnych rubieży obronnych;
- przygotowania do wysadzenia zapór jądrowych;
- rejonów i czasów mobilizacji nowych związków taktycznych nieprzyjaciela oraz przerzutów wojsk z innych kontynentów;
- zmiany w systemie dowodzenia;
- zmiany w rozmieszczeniu baz i urządzeń tyłowych nieprzyjaciela itp.

W przypadku planowania użycia desantów powietrznych przez armię lub wprowadzenia do działania operacyjnej grupy manewrowej /OGM/ rozpoznanie powinno dostarczyć wiadomości o nieprzyjacielu i terenie w rejonie desantowania i na trasach przelotu oraz z kierunku wprowadzenia do działania OGM, jak również rozpoznać obiekty w głębi ugrupowania nieprzyjaciela, które będą stanowiły cel działania tej grupy.

Powyższe zadania, siły i środki rozpoznania muszą wykonać z takim wyprzedzeniem czasowym, aby mogły zapewnić dowódcy i sztabowi armii niezbędny czas na powzięcie decyzji i przekazanie zadań wykonawcom w ramach kierowania operacją i reagowania na zmiany zachodzące na polu bitwy.

W czasie trwania operacji główny wysiłek rozpoznania nie zawsze będzie pokrywał się z głównym kierunkiem uderzenia armii. Będzie on przenoszony z jednego kierunku czy rejonu na inny w celu wykonania zadań zabezpieczających główny kierunek uderzenia armii. Powyższe zmiany będą się odbywały w ramach kierowania rozpoznaniem w toku operacji poprzez stawianie kolejnych zadań do wykonania poszczególnym elementom rozpoznania^{42/}.

42/ Powyższa problematyka została zastosowana w ćwiczeniu głównym, a poszczególne zagadnienia rozwiązywane były przez słuchaczy w zajęciu nr 28a. /Opracowanie metodyczne zajęcia nr 28a/.

Poważną rolę w czasie trwania operacji odgrywać będzie dobrze zorganizowany i sprawnie działający system obiegu informacji rozpoznawczych. Będzie on uzależniony głównie od dobrze zorganizowanego systemu łączności oraz od sprawnie działających komórek rozpoznawczych poszczególnych szczebli organizacyjnych /głównie w zakresie szybkiego dokonywania analizy i oceny zdobytych informacji o nieprzyjacielu oraz wyciągania właściwych wniosków/. Będzie to miało istotny wpływ na proces kierowania operacją i dowodzenia wojskami. Należy dążyć do maksymalnego skrócenia czasu obiegu informacji rozpoznawczych. Konieczność ta wynika z krótkiego czasu pobytu w określonym miejscu niektórych elementów ugrupowania bojowego nieprzyjaciela. Dotyczy to głównie środków przenoszenia broni jądrowej^{43/}.

Z powyższego wynika, że czas obiegu informacji od chwili wykrycia takiego obiektu do czasu reakcji ogniowej w celu obezwładnienia /zniszczenia/ go nie może przekraczać czasu przebywania danego obiektu w rejonie stanowisk startowych. Biorąc pod uwagę obecne, realne możliwości organizacji systemu obiegu informacji, nie zawsze będzie to możliwe. W związku z powyższym zachodzi konieczność stawiania - oprócz zadań rozpoznawczych - zadań do obezwładniania tego typu obiektów przez elementy rozpoznawcze, takie jak: grupy specjalne /GS/, pododdziały rozpoznawcze /POR/, samodzielne patrole rozpoznawcze /SPR/, lotnictwo rozpoznawcze itp. Obecnie nie wszystkie pododdziały rozpoznawcze posiadają takie możliwości. Tak więc w przyszłości, w ramach rozwoju sił rozpoznania, przewidywanych zmian organizacyjnych i uzbrojenia w pododdziałach rozpoznawczych, należałoby wziąć powyższy fakt pod uwagę^{44/}.

W obecnej sytuacji należy umiejętnie planować i właściwie wykorzystywać posiadane siły i środki rozpoznania, tak aby rozpoznaniem objąć cały pas działania armii na głębokość jej zadań, tworząc nieprzerwaną, wzajemnie zazębiającą się strefę rozpoznania. Taktyczną głębokość ugrupowania obronnego nieprzyjaciela powinny rozpoznawać siły i środki rozpoznania pułków i dywizji pierwszego rzutu. Natomiast do rozpoznania obiektów położonych

43/ Np. czas potrzebny na zajęcie stanowisk startowych, rozwinięcie i odpalenie raket dla wyrzutni "Lance" wynosi 15 minut, a dla wyrzutni "Pershing" - 10-15 min.

44/ Np. rozpoznawczy pułk pancerny /rppanc/ KA /A/ posiada 159 czołgów średnich typu M-60A3, rppanc dywizji brytyjskiej - 32 czołgi typu "Scorpion", a batalion rozpoznawczy dywizji niemieckiej /NZ/ - 28 czołgów typu "Leopard".

na większych głębokościach powinny być użyte siły i środki rozpoznania armii. Tak więc działania specjalne, realizowane siłami batalionu specjalnego armii, powinny być prowadzone w całym pasie armii od głębokości 60-100 km do 400-500 km od rubieży styczności wojsk. Odległość ta podyktowana jest tym, że dywizyjne grupy rozpoznawcze /GR/ sięgają swym działaniem na głębokość 40-100, a w niektórych przypadkach 150 km. Natomiast około 70-80% operacyjnych i operacyjno-taktycznych środków napadu jądrowego nieprzyjaciela, jego pancernych i zmechanizowanych związków taktycznych /odwodów/, lotnisk lotnictwa taktycznego i baterii przeciwlotniczych pocisków raketowych znajduje się na głębokości 100-250 km. Biorąc pod uwagę fakt, że czas, w jakim GS może dostarczyć pierwszych informacji od chwili przerzutu, wynosi 6-8 godzin, powinno się je przerzucać z rejonu wyjściowego już na początku nocy poprzedzającej wejście armii do bitwy. Na pierwszą dobę operacji przerzuca się z zasady 1/3 grup /tj. 9-10 GS/, natomiast w kolejne noce w zależności od potrzeb 5-6 GS, w odwodzie pozostawiając 6-8 GS.

Stawiając zadania grupom specjalnym, należy mieć na uwadze, że jedna grupa w ciągu doby może rozpoznać jeden obiekt o charakterze stacjonarnym /np. bazę raketowo-jądrową, składy amunicji jądrowej, lotnisko, stanowisko dowodzenia itp./ lub prowadzić obserwację 2-3 obiektów /np. ruchu wojsk po 2-3 drogach/. GS przerzucane są z zasady drogą powietrzną /samolotami lub śmigłowcami/, a na kierunkach nadmorskich mogą być przerzucane również środkami morskimi /okręty nawodne i podwodne/.

Aby maksymalnie skrócić czas przelotu samolotu z grupami specjalnymi nad terenem nieprzyjaciela, prowadzi się ostatnio doświadczenia z tzw. spadochronami "tunelowymi". Umożliwiają one skoczce szybować lotem ślizgowym w głąb ugrupowania bojowego nieprzyjaciela na głębokość 30-60 km od momentu opuszczenia samolotu.

Oprócz rozpoznawczych grupy specjalne mogą wykonywać zadania dywersyjne i psychologiczno-propagandowe. Mogą stosować następujące sposoby realizacji zadań: obserwacja, podsłuch, patrolowanie, zasadzki, napady, mylenie, uzbrajanie terenu, wykonywanie niszczeń, dywersja, propaganda itp. Po wykonaniu jednych zadań grupom specjalnym - w ramach kierowania rozpoznaniem - należy stawiać kolejne zadania, włącznie ze zmianą rejonu działania.

Skuteczność działań grup specjalnych, ich możliwości zdobycia

wielu cennych informacji i wykonania efektywnych działań dywersyjnych na tyłach nieprzyjaciela potwierdziły doświadczenia drugiej wojny światowej oraz wielu ćwiczeń.

W chwili rozpoczęcia przez armię operacji zaczepnej batalion rozpoznania radioelektronicznego powinien prowadzić rozpoznanie z pierwszej rubieży rozwinięcia co najmniej od 8-10 godzin. Do zasadniczych jego zadań należy:

- rozpoznanie rozmieszczenia SD i WŁ od brygady do grupy armii włącznie;
- wykrycie na czas zmian w ogólnej sytuacji operacyjno-taktycznej i radioelektronicznej;
- rozpoznanie systemów kierowania i naprowadzania;
- przechwytywanie sygnałów alarmowych, rozkazów, zarządzeń itp. świadczących o przedsięwzięciach nieprzyjaciela oraz osiąganiu gotowości do uderzeń jądrowych;
- ustalenie czasu i kierunku podchodzenia kolejnych sił nieprzyjaciela z głębi operacyjnej, jak również wykrycie przygotowanych kontrataków i przeciwuderzeń.

Batalion rozpoznania radioelektronicznego armii prowadzi rozpoznanie środków radiowych KF i UKF, radiolokacyjnych i łączności radioliniowej nieprzyjaciela w całym pasie operacji zaczepnej.

Bardzo ważną rolę w kierowaniu rozpoznaniem radioelektronicznym odgrywa manewr siłami i środkami brrel. Jedną z form takiego manewru jest przesunięcie batalionu na kolejną rubież rozwinięcia. Związana jest ona ze zmianą położenia wojsk walczących oraz dużą ruchliwością środków radioelektronicznych nieprzyjaciela. Manewr ten nie może jednak odbywać się całością sił brrel. Dokonuje się go wówczas, kiedy rubież styczności wojsk zostanie przesunięta około 1/3 zasięgu środków rozpoznania radioelektronicznego. Tak więc krrel UKF, której zasięg wynosi 30-40 km, powinna dokonać manewru przegrupowania na kolejną rubież rozwinięcia 3-4 razy w ciągu doby walki, natomiast krrek KF, której zasięg wynosi 80-100 km, raz na dobę /najczęściej nocą/, a kompania rozpoznania systemów radiolokacyjnych i radioliniowych 2-3 razy na dobę. Manewr ten powinien odbywać się parami zespołów w celu zachowania ciągłości rozpoznania radioelektronicznego.

Inną formą manewru stosowaną w ramach kierowania rozpoznaniem może być zmiana zadań dla poszczególnych zespołów. Może ona polegać na szybkim przestawieniu pracy sił i środków na te źródła promieniowania nieprzyjaciela, z których informacje i wiadomości

są w danej chwili najistotniejsze i umożliwiają należyte wykonanie zadań całemu systemowi rozpoznania radioelektronicznego. Manewr ten może być wynikiem ciągłego i wszechstronnego studiowania sytuacji radioelektronicznej i taktyczno-operacyjnej w czasie trwania operacji. Analizę tę prowadzi grupa analizy danych /GAD/. Kolejną formą manewru może być również zmiana głównego kierunku /wysiłku/ rozpoznania radioelektronicznego. Jej zastosowanie będzie jednak uzależnione od zmiany głównego kierunku uderzenia armii.

Biorąc powyższe pod uwagę, podczas planowania rozpoznania radioelektronicznego i kierowania nim w czasie operacji należy skupić główną uwagę na rozpoznaniu najważniejszych obiektów w ugrupowaniu bojowym nieprzyjaciela i nierozpraszać wysiłku na wszystkie jego środki i sieci radioelektroniczne.

Poważnym czynnikiem wpływającym ujemnie na możliwość zachowania ciągłości rozpoznania radioelektronicznego jest fakt posiadania tylko jednej obsługi na poszczególnych środkach rozpoznania radioelektronicznego. Brak ochrony poszczególnych zespołów rozmieszczonych w całej szerokości pasa armii oraz trudności z zaopatrzeniem i remontem sprzętu rozpoznania radioelektronicznego stanowią kolejne ważne przeszkody w niezawodnym funkcjonowaniu tego rodzaju rozpoznania.

Rozpoznanie jest jednym z zasadniczych rodzajów zabezpieczenia bojowego i operacyjnego wojsk. Musi ono być prowadzone w okresie pokoju i wojny, tylko wówczas bowiem stwarzać będzie realne podstawy do podejmowania trafnych decyzji politycznych, ekonomicznych i wojskowych.

Zasadnicza problematyka dotycząca organizacji, planowania i kierowania rozpoznaniem w operacji zaczepnej armii przedstawiona w powyższym opracowaniu teoretycznym została uwzględniona przez autorów w ćwiczeniu głównym 302/G oraz szczegółowo przerabiana i rozwiązywana przez słuchaczy głównie w zajęciach nr 3, 10a i 28a. Natomiast problemy dotyczące oceny sił i możliwości prowadzenia działań przez nieprzyjaciela przerabiano we wszystkich, bez wyjątku zajęciach wymienionego ćwiczenia głównego.

1.5. Zasady odpierania przeciwuderzenia nieprzyjaciela w operacji zaczepnej armii

Jednym z istotnych przedsięwzięć realizowanych w ramach operacji zaczepnej armii będzie odparcie przeciwuderzenia nieprzyjaciela^{45/}.

Złożoność procesu odparcia przeciwuderzenia nieprzyjaciela wynika między innymi z faktu, że często równocześnie trzeba kontynuować operację zaczepną armii oraz wydzielać siły i środki do walki z tymi odwodami nieprzyjaciela, które przeszły do przeciwuderzenia. Według poglądów NATO do przeciwuderzenia wydziela się znaczne siły, ponieważ dopiero takie są w stanie doprowadzić do radykalnych zmian w sytuacji operacyjno-taktycznej, zwłaszcza na kierunku, na którym jest wykonywane. Do przeciwuderzenia nieprzyjaciel może wykorzystać siły ekwiwalentnego korpusu - najczęściej w składzie 2-3 dywizje /w tym przynajmniej jedną pomocniczą/. Siły te, w zależności od ich przynależności zawodowej, mogą posiadać następujące środki: 200-400 dział oraz 600-1500 bojowych wozów piechoty.

W opracowanym ćwiczeniu do wykonania przeciwuderzenia wykorzystano siły 6 KA /A/cw składzie: 2 DPanc /A/, 5 DZ /WB/, 3 rppanc /A/ oraz 17/21 rppanc /WB/. Przyjęto, że korpus po uwzględnieniu strat od broni jądrowej posiada: 650 czołgów, 240 dział oraz 650 bojowych wozów piechoty /w tym głównie M-113/. Oprócz wojsk, biorących bezpośredni udział w wykonaniu przeciwuderzenia, uwzględniono także siły i środki wojsk zabezpieczających przeciwuderzające zgrupowanie. Należy podkreślić, że na współczesnym polu walki nieprzyjaciel na kierunku przeciwuderzenia będzie wysadzał de-

45/ Przeciwuderzenie to akt zaczepny obrońcy wykonywany zwykle przez drugie rzuty /odwody/ związków operacyjnych w toku operacji /bitwy/ obronnej w celu zniszczenia nieprzyjaciela, który włamał się w głąb obrony, odtworzenia w całości lub części pierwotnego położenia, a w sprzyjających warunkach - przejścia do przeciwnatarcia. Przeciwuderzenie stanowi najważniejszą część składową obrony i jest wyrazem jej aktywności i manewrowości. W przeciwuderzeniu biorą ponadto udział wszystkie siły pierwszych rzutów znajdujących się na kierunku przeciwuderzenia oraz wojska ściągnięte z odcinków nie atakowanych przez nieprzyjaciela. Słownik podstawowych terminów wojskowych, Wyd. MON 1977, P-27.

santy powietrzne. W takim wypadku należy również wliczać je do bilansu sił i środków zgrupowania przeciwuderzającego. Przeciwuderzenie siłami korpusu zawsze będzie wspierane przez lotnictwo taktyczne. Należy liczyć się z uderzeniem około 240 samolotów na dobę^{46/}. Przyjmując średnie natężenie działań lotnictwa taktycznego i rozpoznawczego jako 1,7 samolotu na dobę^{47/}, otrzymamy liczbę około 400 samolotów, naturalnie przy uwzględnieniu w tej liczbie lotnictwa wojsk lądowych - głównie śmigłowców bojowych /w liczbie 2-3 eskadry/.

Uwzględnienie sił lądowych i lotniczych, które mogą być zaangażowane w przeciwuderzeniu, daje podstawy, aby sądzić, że mogą one w istotny sposób zaważyć na losach operacji zaczepnej armii. Z tych właśnie względów odwody nieprzyjaciela powinny być zwalczane z chwilą ich wykrycia w rejonach ześrodkowania, a po ich opuszczeniu - na drogach marszu. Chodzi tu o uniemożliwienie wykorzystania ich do wykonania przeciwuderzenia. Do tego celu należy wykorzystać przede wszystkim broń jądrową, lotnictwo, a następnie - w miarę podchodzenia odwodów nieprzyjaciela do rubieży starcia wojsk - artylerię i broń będącą w wyposażeniu wojsk pancernych i zmechanizowanych. Jeśli wojskom armii nie uda się rozbić nieprzyjaciela lub przynajmniej zadać takie straty, które uniemożliwią wykonanie przeciwuderzenia, wyniknie następny problem: w jaki sposób rozbić lub przynajmniej załamać przeciwuderzenie w bezpośrednim starciu. Starcie to - w zależności od siły uderzenia nieprzyjaciela, położenia jego wojsk, właściwości terenu, możliwości wojsk własnych i innych czynników - może przyjąć różne formy, a mianowicie: zaczepną, obronną lub kombinowaną. Zastosowanie odpowiedniej formy odparcia przeciwuderzenia zależeć będzie zwłaszcza od celu operacji zaczepnej armii. Konkretnie zaś od czątkowego - pośredniego - celu operacji przewidzianego tylko na okres odpierania przeciwuderzenia. W opracowanym przez zespół autorski ćwiczeniu przewidziano taki charakter celów stojących przed wojskami odpierającymi przeciwuderzenie. W tym aspekcie dążono przede wszystkim do uzyskania odpowiedzi na pytanie: czy przeciwuderzenie należy odpierać poprzez rozbięcie uderzających w nim sił nieprzyjaciela, czy też poprzez odtworzenie odwodów i zorganizowanie obrony na dogodnej rubieży?

46/ Vademecum z zakresu obrony przeciwlotniczej wojsk lądowych, Warszawa 1980, s. 46.

47/ Tamże, s. 46 - normy możliwości bojowych lotnictwa.

Działanie zatem wojsk armii przy sprecyzowanym celu na okres odpierania przeciwuderzenia nieprzyjaciela będzie zapewne różne i spowoduje zastosowanie odpowiednich form jego odpierania.

Sformułowanie określonego celu, którego osiągnięcie prowadzi do odparcia przeciwuderzenia wojsk nieprzyjaciela, mieć będzie niewątpliwie wpływ na formę jego odpierania. W zależności od konkretnej sytuacji operacyjno-taktycznej i wspomnianego celu /częstkowego/ odparcie przeciwuderzenia nieprzyjaciela może przyjąć formę zaczepną. Polega ona na tym, że siły główne armii - w składzie jednej - trzech dywizji - wykorzystując uderzenie czołowe, dążą do rozbicia atakującego nieprzyjaciela lub przynajmniej związania go walką. Ten etap odparcia przeciwuderzenia jest bardzo istotny, ponieważ w zasadzie zawsze przesądzi w ogóle o realizacji założonych celów na ten okres. Każda też ze stron będzie dążyć do uchwycenia inicjatywy i narzucenia nieprzyjacielowi swego stylu walki. Niemalże znaczenie w tym okresie bitwy może mieć umiejętne wykorzystanie odwodów specjalnych, w tym zwłaszcza OPpanc i OZap, a także odwodów ogólnowojskowych. Natomiast lotnictwo i śmigłowce uzbrojone powinny wykonywać uderzenie w zasadzie na jedno ze skrzydeł nieprzyjaciela, stwarzając w ten sposób wojskom działającym od czoła sprzyjające warunki rozbicia sił biorących udział w przeciwuderzeniu. Ta forma odpierania przeciwuderzenia nosi w sobie zawsze zarodki bitwy /boju/ spotkaniowego^{48/}.

Zasygnalizowana forma zaczepna odparcia przeciwuderzenia nie znalazła swego zastosowania w opracowanym ćwiczeniu głównym.

W opracowanym przez zespół autorski materiale forma zaczepna odpieranie przeciwuderzenia została potraktowana nieco inaczej niż w obowiązujących dokumentach^{49/}. Uznaliśmy bowiem, że trudno zgodzić

48/ Bitwa spotkaniowa to zbrojne starcie sił głównych dwóch przeciwstawnych związków operacyjnych lub kilku ogólnowojskowych związków taktycznych, które równocześnie w sposób zaczepny realizują zamiar wykonania określonych zadań operacyjnych sięgających poza rubież ich bezpośredniego starcia. /.../ cechują ją zdecydowana walka o uchwycenie inicjatywy taktycznej i operacyjnej: gwałtowne i zaskakujące zmiany w sytuacji, przechodzenie od obrony do natarcia lub odwrotnie w ograniczonym czasie, wysoka dynamika działań na lądzie, w powietrzu i eterze, dążenie obu stron do narzucenia przeciwnikowi swojej woli i uzyskanie przewagi do wyjścia na tyły i skrzydła uczestniczących w bitwie wojsk /.../. Leksykon, Wyd. MON, Warszawa 1979, s. 43.

49/ Biuletyn Informacyjny nr 1/128/, Warszawa 1979, s. 57.

się z poglądem, w myśl którego odpieranie przeciwuderzenia nieprzyjaciela, w przypadku "gdy odwody przeciwnika zajęły obronę na dogodnej rubieży", przyjmuje formę działań zaczepnych. Otóż skoro istotą przeciwuderzenia jest atak, a więc ruch, nie może zatem być to istotą działania sił nieprzyjaciela. Nie może, ponieważ w takiej sytuacji nie dojdzie do przeciwuderzenia, gdyż wszelkie działanie obronne w tym aspekcie jest zaprzeczeniem uderzenia. W świetle powyższego uważamy, że przy formie zaczepnej odparcia przeciwuderzenia nieprzyjaciela musi wystąpić dwustronny atak - zwłaszcza w pierwszej jego fazie - w wyniku którego jedna ze stron może /ale - nie musi/ przejść do działań obronnych.

W celu pokazania specyfiki odpierania przeciwuderzenia w omawianym ćwiczeniu głównym założono skomplikowaną sytuację operacyjno-taktyczną. Wynika z niej, iż wojska własne i nieprzyjaciela po zmasowanych uderzeniach jądrowych odtworzyły gotowość bojową i wykorzystując skutki tych uderzeń, realizują skorygowane, zadania z tym, że ocalałe siły 1 KA /NZ/ z trudem utrzymują dotychczasowe rubieże. W tej sytuacji "Zachodni" decydują się na wykonanie przeciwuderzenia siłami 6 KA /A/. Wejście 6 KA /A/ do bitwy może spowodować zasadniczą zmianę w układzie sił w rozpatrywanym rejonie. Tym bardziej, że nasza 5 A do walki z 6 KA /A/ może jedynie wydzielić 9 DZmot /NRD/, 26 DZ i 12 DPanc /WP/, a pozostałe siły muszą realizować główne zadanie - wyjście w nakazanym czasie na rubież zadania bliższego.

W zgrupowaniu przewidzianym do odparcia przeciwuderzenia 6 KA/A/ wykorzystuje się 660 czołgów, 300 dział i 430 bojowych wozów piechoty. Natomiast 6 KA /A/ będzie dysponował 650 czołgami, 240 działami i 650 bojowymi wozami piechoty, w tym głównie M-113. W ten sposób podczas odpierania przeciwuderzenia uzyska się następujący stosunek sił: czołgi 1:1, artyleria do ognia pośredniego 1,3:1 i 1:1,5 w bojowych wozach piechoty. Przedstawiony stosunek sił wyklucza możliwości zastosowania zaczepnej formy odparcia przeciwuderzenia nieprzyjaciela. Rozpatrzono więc bardziej szczegółowo wykorzystanie dwóch pozostałych form, a mianowicie: obronnej i kombinowanej.

Odparcie przeciwuderzenia nieprzyjaciela w formie obronnej charakteryzuje się tym, że część sił armii - jedna - dwie dywizje - przechodzą do obrony na dogodnej rubieży terenowej. Siły te, wykorzystując konkretne właściwości terenu, rozbudowę inżynieryjną, prowadząc działania obronne i wykorzystując różne rodzaje ognia,

zadają straty i nie dopuszczają nieprzyjaciela do wdarcia się w ugrupowanie operacyjne armii. Dla załamania przeciwwuderzenia nieprzyjaciela należy efektywnie wykorzystać odwody specjalne - OPpanc, OZap, śmigłowce bojowe, a także powietrzne oddziały zaporowe. W zależności od składu sił nieprzyjaciela odparcie przeciwwuderzenia w formie obronnej może realizować pierwszy rzut operacyjny armii lub tylko jego część. Zadanie to może też wykonywać drugi rzut operacyjny bądź odwód ogólny armii. W przypadku odparcia przeciwwuderzenia nieprzyjaciela przez dywizje pierwszego rzutu, będą one realizować zadania, organizując obronę w bezpośredniej styczności z nieprzyjacielem i pod jego bezpośrednim oddziaływaniem. Wyniknie wówczas często potrzeba opanowywania dogodniejszej do obrony rubieży lub odchodzenia na nią. Konieczność przeprowadzenia tego przedsięwzięcia rzutować będzie zawsze na skrócenie czasu przewidywanego na organizację obrony. Podobna sytuacja wynikła w opracowanym ćwiczeniu głównym. Dla odparcia przeciwwuderzenia wojska 12 DPanc muszą najpierw uchwycić rubież obronną położoną przed nimi średnio w odległości 4-8 km. Czas zatem na organizację walki jest stosunkowo krótki i wynosi 7 godzin.

Szczególnie skomplikowana sytuacja może mieć miejsce wówczas, gdy obronę będzie organizować się pod bezpośrednim uderzeniem nieprzyjaciela. Cały bowiem proces organizacji obrony zawiera w sobie źródło ryzyka wynikającego z uderzeń ogniowych nieprzyjaciela, jego działalności rozpoznawczej, czy też potrzeby prowadzenia walki z wysadzonymi desantami.

Zupełnie inaczej przedstawia się ten problem przy odpieraniu przeciwwuderzenia również w formie obronnej, ale przy użyciu drugiego rzutu lub odwodu. Drugi rzut lub odwód może organizować obronę nie tylko bez styczności z nieprzyjacielem, ale w dodatku pod osłoną dywizji pierwszego rzutu armii. Jest to sytuacja korzystniejsza w porównaniu z wszystkimi możliwymi. Umożliwia ona planowe, zorganizowane przygotowanie się do odparcia przeciwwuderzenia nieprzyjaciela. Pozwala wykorzystać właściwości terenu i zorganizować trwałą obronę na typowych obronnych rubieżach - wzgórza, rubieże rzek, rejony zurbanizowane itp., pozwala też na wykonanie niezbędnych prac inżynierskich, zorganizowanie systemu ognia, dowodzenia i współdziałania, a także operacyjnego zabezpieczenia działań.

Mając na względzie przeciwwuderzenie, zawsze należy liczyć się,

z tym, że nieprzyjaciel do jego wykonania zechce wykorzystać istniejące w ugrupowaniu operacyjnym wojsk armii przerwy /luki/ lub uderzy poprzez otwarte skrzydła. Odparcie przeciwuderzenia w takich warunkach odbywać się będzie nie tylko pod stałym oddziaływaniem nieprzyjaciela, ale zajdzie potrzeba dokonania istotnych zmian w dotychczasowym ugrupowaniu operacyjnym armii, zwłaszcza jeśli do tego czasu zostaną rozdysponowane odwody - drugi rzut /odwód ogólnowojskowy/.

Przy zastosowaniu obronnej formy odparcia przeciwuderzenia nieprzyjaciela szczególnego znaczenia nabiera ugrupowanie operacyjne armii. Otóż podczas odpierania przeciwuderzenia ugrupowanie to może znacznie odbiegać od przyjmowanych w tym zakresie norm i ustaleń, charakteryzować się będzie przede wszystkim ugrupowaniem bojowym związków taktycznych i szerszym frontem obrony^{50/}. Niemniej jednak musi to ugrupowanie odpowiadać pewnym nieuniknionym wymogom. Musi zapewnić - po pierwsze - duże nasycenie w środkach przeciwpancernych, szczególnie na kierunkach zagrożenia uderzeniem czołgów, po drugie - właściwą osłonę przeciwlotniczą. W związku z tym środki przeciwpancerne i OPL trzeba rozmieszczać w taki sposób, aby można było dokonywać ich manewru, szczególnie w okresie największego nasilenia działania lotnictwa nieprzyjaciela^{51/}. Ugrupowanie pułku rakiet przeciwlotniczych powinno najbardziej efektywnie osłaniać wojska biorące udział w odparciu przeciwuderzenia nieprzyjaciela.

Zastosowanie formy obronnej odparcia przeciwuderzenia nieprzyjaciela będzie najczęściej spowodowane brakiem wystarczającej ilości sił i środków do wykorzystania w tym celu innych form walki oczekiwany rezultat w odparciu przeciwuderzenia w formie obronnej sprowadza się do spowodowania dużych strat w siłach i

50/ Związki taktyczne zamiast 3-4 pozycji będą organizowały 2-3 pozycje. Głębokość tych pozycji do 2 km każda, odległość między nimi 2-3 km.

Poszczególne pozycje obsadzają:

- pierwszą - bataliony pierwszego rzutu pułku oraz odwody przeciwpancerne i oddziały zaporowe pułków;
- drugą - drugie rzuty i odwody pułków, a ponadto odwód przeciwpancerny i oddział zaporowy dywizji;
- trzecią - drugi rzut lub odwód dywizji oraz odwód przeciwpancerny i oddział zaporowy armii.

51/ Korzystnie w takiej sytuacji wydaje się ugrupować np. pułk rakiet przeciwlotniczych w dwie linie w dopuszczalnej odległości od linii styczności wojsk /5 km/, a między bateriami na maksymalnych odległościach /15 km/.

środkach w zgrupowaniu uderzeniowym nieprzyjaciela, załamania jego uderzenia i tym samym stworzenia warunków przejścia wojsk armii do natarcia.

W ćwiczeniu głównym w zajęciu dotyczącym przeciwuderzenia stworzono sytuację operacyjno-taktyczną, która umożliwia zastosowanie przez armię obronnej formy jego odparcia. Zastosowanie jej jest jednak tylko częściowo uzasadnione. Sygnalizowaliśmy już, że o wyborze danej formy odparcia przeciwuderzenia decyduje szereg czynników, ale przede wszystkim cel operacji zaczepnej armii. Celem tym, w założonej sytuacji jest rozbicie w pierwszej kolejności sił głównych 1 KA /NZ/ i 1 KA /WB/, a następnie odwodów PGA tj. 6 KA/A/ oraz opanowanie prowincji RFN - Dolnej Saksonii. Cel ten zakłada przesunięcie wojsk armii w czasie 7-8 dni na głębokość 310 km.

Autorzy w swoim opracowaniu chcieli pokazać, jak może dojść przy stosowaniu obronnej formy odpierania przeciwuderzenia do stabilizacji działań bojowych na danym kierunku. Chcieli również pokazać wynikające z tego faktu konsekwencje. Otóż w założonej sytuacji operacyjno-taktycznej te siły 5 A, które nie uczestniczą bezpośrednio w odpieraniu przeciwuderzenia /8 DZmot, 13 DPZ, 14 DPanc/ i realizują zadania bojowe w sposób zaczepny, muszą zmniejszyć tempo natarcia; w przeciwnym wypadku może dojść do powstania luki w ugrupowaniu operacyjnym armii. Lukę tę nieprzyjaciel może wykorzystać zwłaszcza na styku 12 DPanc i 14 DPanc. Konsekwencją zmniejszenia tempa działań wspomnianych sił może być stabilizacja działań w całym pasie operacji zaczepnej 5 A. Dotyczy to również wojsk 7 A, które nacierając z założonym tempem, mogą oderwać się od wojsk 5 A. Powstała w ten sposób luka między ugrupowaniem operacyjnym dwóch nacierających armii może stanowić istotną groźbę dla ugrupowania operacyjnego Frontu Północnego. Stąd zmniejszenie tempa działań wojsk 5 A, a tym bardziej ich stabilizacja stworzą konsekwencje daleko idące, taki stan rzeczy bowiem może spowodować przede wszystkim wydłużenie czasu realizacji zadania bliższego, a z kolei i całej operacji zaczepnej 5 A. Zastosowanie zatem formy obronnej odparcia przeciwuderzenia należy uważać za coś ostatecznego, ponieważ nie gwarantuje to realizacji zakładanego celu operacji, zwłaszcza w określonym czasie i przy założonym tempie. Przyjęcie tej formy umożliwia jednak odparcie przeciwuderzenia stosunkowo małymi siłami, nawet przy trzykrotnej przewadze nieprzyjaciela.

Forma kombinowana odparcia przeciwuderzenia nieprzyjaciela będzie mieć zastosowanie w przypadku względnie wyrównanych sił walczących stron. W omawianym ćwiczeniu stworzono sytuację operacyjno-taktyczną szczególnie umożliwiającą przyjęcie tej formy odparcia przeciwuderzenia. Zakłada ona niejako łączone wykorzystanie zasad dwu poprzednio omawianych form, tj. zaczepnej i obronnej. Forma kombinowana będzie najczęściej stosowana w pierwszym okresie odpierania przeciwuderzenia. W tym okresie może dojść do przekształcania formy kombinowanej w jedną z poprzednio omawianych. Nie można również wykluczyć tego, że cały okres odpierania przeciwuderzenia nieprzyjaciela może nosić w sobie znamiona formy kombinowanej. W rozwiązaniu autorskim przyjęto właśnie taką formę, uważając ją za optymalną. Chcąc w pełni uzasadnić przyjęte rozwiązanie, przedstawiono przekonujące argumenty przeciw zastosowaniu formy obronnej. Argumentację podkreślono przede wszystkim tym, że wariant obronny może doprowadzić do zmniejszenia tempa natarcia, stwarza groźbę stabilizacji działań bojowych w całym pasie operacji, a także zagraża oderwaniem się lewego sąsiada - 7 A, co w konsekwencji może poważnie utrudnić realizację operacji zaczepnej Frontu Północnego.

Przedstawiony wariant rozwiązania pozwala także na pobicie nieprzyjaciela częściami. Mechanizm bicia nieprzyjaciela częściami polega - po pierwsze - na organizacji obrony na dogodnej rubieży terenowej przez 12 DPanc i 9 DZmot i - po drugie - na kolejnym obezwładnieniu bronią jądrową związków taktycznych ze składu 6 KA /A/ - najpierw 5 DZ /WB/, a następnie 2 DPanc /A/. Uniemożliwia to nieprzyjacielowi jednoczesne wprowadzenie do bitwy całości jego sił, osłabi uderzenie, stworzy warunki do ich zatrzymania i przejścia z obrony do natarcia.

Idea tego sposobu sprowadza się do wykorzystania w obronie dwóch związków taktycznych /12 DPanc i 9 DZmot/, przez co stworzy się warunki do działań zaczepnych - do uderzenia 26 DZ. Po wejściu do bitwy 26 DZ i uzyskaniu przez nią powodzenia powstaną przesłanki przejścia z obrony do natarcia 12 DPanc i 9 DZmot. Wszystkie te zabiegi pozwolą nie tylko odeprzeć przeciwuderzenie, ale dają realne perspektywy rozbicia przeciwuderzającego zgrupowania - 6 KA /A/. Zastosowaniu przedstawionego wariantu rozwiązania sprzyjają również właściwości terenu. Umiejętne ich wyko-

rzystanie stanowi jeden z warunków wykonania zadania przez wojska 5 A. Naturalnie najtrudniejszym momentem takiego rozwiązania będzie załamanie natarcia 2 DPanc /A/. Jeżeli jednak 12 DPanc osiągnie rubież: Wietzendorf, Unterlüss, i zorganizuje obronę w oparciu o występujące tam zabudowania, a zwłaszcza dominujące wzniesienia, realne będą przesłanki, aby liczyć na sukces.

Rozpatrując uderzenie w skrzydło 2 DPanc /A/ widzimy, że przebiegać ono będzie w stosunkowo dogodnych warunkach terenowych, zapewniających przede wszystkim maskowanie tych działań. Stwarza to perspektywę uzyskania zaskoczenia nieprzyjaciela, co w sumie może mieć decydujące znaczenie w jego rozbiciu.

Przyjęty wariant rozwiązania umożliwia wykorzystanie posiadanych sił i środków do nieszablonowych działań, co w efekcie sprzyja osiągnięciu zamierzonego częściowego celu operacji - odparcia przeciwuderzenia nieprzyjaciela. Osiągnięcie tego celu jest z kolei podstawowym warunkiem realizacji głównego - ostatecznego celu operacji zaczepnej armii.

O sukcesie odparcia przeciwuderzenia nieprzyjaciela zadecyduje również rozumienie, w szerokim kontekście efektywne działanie dowódcy i sztabu armii - cała sfera zagadnień związanych zarówno z organizacją, jak i prowadzeniem walki podczas odpierania przeciwuderzających sił nieprzyjaciela.

Praca dowódcy armii w zakresie wypracowania decyzji do odparcia przeciwuderzenia rozpocznie się jeszcze podczas planowania operacji zaczepnej, a następnie kontynuowana będzie w trakcie jej prowadzenia. Z chwilą jednak bezpośredniego zagrożenia ze strony nieprzyjaciela uderzeniem odwodów praca ta może przyjąć swoistą formę. Przede wszystkim będzie on musiał w stosunku do zaistniałej sytuacji operacyjnej dokonać korekty niektórych założeń poprzednio powziętej decyzji lub powziąć ją od nowa. W tym zakresie może okazać się, że należy dokonać w niezbędnym zakresie reorganizacji pracy sztabu armii. Dowódca armii, koncentrując całą swoją uwagę na odparciu przeciwuderzenia nieprzyjaciela, może na ten czas przekazać kierowanie pozostałymi wojskami armii jednemu ze swych zastępców, np. zastępcy dowódcy do spraw liniowych.

Dowódca w zależności od czasu, jakim może dysponować na organizację działań, musi przyjąć odpowiedni styl pracy i zapoznać z nim sztab armii. W związku z tym sztab armii musi dostarczyć dowódcy danych, na podstawie których może on dokonać oceny situa-

cji, wydać niezbędne dyspozycje, np. w formie zarządzeń wstępnych. Specyfiką oceny sytuacji będzie rozpatrywanie tylko istotnych dla powzięcia decyzji problemów i - co szczególnie ważne - w bardzo krótkim czasie. Natomiast wnioski z analizy zadania i oceny sytuacji muszą stanowić podstawę /bazę/ umożliwiającą sformułowanie zamiaru do odparcia przeciwuderzenia. W związku z tym również i informowanie operacyjne nie będzie typowe. Zostanie ono ograniczone do przekazania niezbędnego minimum wiadomości. Dowódca armii może np. tylko ogłosić zamiar i wydać wytyczne dla oficerów sztabu.

W takich warunkach dowódca armii ocenę położenia przeprowadzi w zasadzie w formie pytań dotyczących interesujących go problemów, a więc wymagających szerszego naświetlenia przez oficerów podległego mu sztabu w czasie planowania operacji zaczepnej armii.

Po wypracowaniu decyzji dowódca armii postawi zadania wykonawcom, zorganizuje współdziałanie oraz operacyjne zabezpieczenie działań. Należy tu nadmienić, że nie organizuje on współdziałania i operacyjnego zabezpieczenia działań od nowa, lecz jedynie uściśla niektóre ich elementy.

Po zakończeniu całości prac, związanych z organizacją odparcia przeciwuderzenia nieprzyjaciela, dowódca armii może powierzyć dowodzenie siłami realizującymi to zadanie zastępcy dowódcy do spraw liniowych, koncentrując osobiście uwagę na wykonaniu zadań wynikających w ogóle z treści operacji zaczepnej armii. Nie zwalnia to jednak dowódcy armii od podejmowania decyzji dotyczących odpierania przeciwuderzenia. O przyjęciu stylu pracy dowódcy decyduje przede wszystkim jego doświadczenie, posiadana wiedza i cechy osobiste.

Rekapitulując, należy stwierdzić, że warunkiem powodzenia w odparciu przeciwuderzenia nieprzyjaciela będzie niewątpliwie:

- ciągłe śledzenie odwodów przeciwnika i posiadanie o nich aktualnych danych;
- posiadanie i utrzymywanie w ciągłej gotowości do działania drugiego rzutu lub odwodu;
- właściwe dowodzenie;
- celowe i w pełni uzasadnione użycie sił i środków;
- właściwe wykorzystanie właściwości terenu;
- umiejętne maskowanie swoich zamiarów;

- dążenie do uzyskania przewagi;

- umiejętne współdziałanie i operacyjne zabezpieczenie działań.

Niepoślednią rolę w odparciu przeciwuderzenia nieprzyjaciela odegrają właściwości terenu. Mogą one w znacznym stopniu wpłynąć na wybór takiej czy innej formy odparcia przeciwuderzenia. Uwzględnienie właściwości terenowych - głównie w decyzji - powinno być poprzedzone wnikliwą ich oceną w danym rejonie działań bojowych. Czyni się to już w okresie planowania operacji zaczepnej na całą jej głębokość. Szczegółowo jednak rozpatruje się je z chwilą przystąpienia do planowania konkretnych zadań. W rozpatrywanym ćwiczeniu wnikliwie rozpatruje się teren po stronie nieprzyjaciela i wojsk własnych, uwzględniając przede wszystkim:

- drogi podejścia i rubieże rozwinięcia głównego zgrupowania wojsk nieprzyjaciela przeznaczonych do wykonania przeciwuderzenia;

- kierunek głównego uderzenia nieprzyjaciela;

- sposób wykorzystania terenu dla utrudnienia działania przeciwnikowi /niszczenie węzłów dróg, obiektów komunikacyjnych, budowa zapór inżynierskich itd./;

- rubieże oporu przy obronnej i kombinowanej formie odparcia przeciwuderzenia nieprzyjaciela i kierunki uderzeń przy działaniu zaczepnym;

- możliwe zmiany /deformacje/ terenu, jakie mogą nastąpić po wykonaniu uderzeń jądrowych /własnych i nieprzyjaciela/, oraz jaki wpływ na odparcie przeciwuderzenia nieprzyjaciela;

- drogi manewru dla wojsk własnych;

- możliwości pokonania przeszkód naturalnych;

- możliwości wykorzystania terenu w pasie działania sąsiadów przez siły własne do wykonania manewru;

- obiekty terenowe ułatwiające lub utrudniające zabezpieczenie skrzydeł z sąsiadami itd.

Teren w pasie działania wojsk armii jest bardzo zróżnicowany. Przy tworzeniu sytuacji, której treścią było odpieranie przeciwuderzenia, celowo założono taki charakter terenu, jaki ułatwiał działanie wojskom własnym, a utrudniał prowadzenie działań nieprzyjacielowi.

Zaprezentowane formy odpierania przeciwuderzenia nieprzyjaciela nie stanowią recepty na zwycięstwo, dają jednak pewien pogląd na to, co czynić, gdy posiada się takie a nie inne siły i środki i działa w określonych warunkach terenowych. Można więc odpo-

wiedzieć sobie na pytanie, jak najlepiej je wykorzystać w danej sytuacji operacyjno-taktycznej, która będzie wyjątkowo rzutować na cały proces walki z przeciwuderzającymi siłami nieprzyjaciela.

Zdajemy sobie sprawę, że nie wyczerpaliśmy gruntownie tej problematyki, a jedynie zasygnalizowaliśmy niektóre zagadnienia, zdaniem autorów najistotniejsze, wymagające szczególnej uwagi. Problem odparcia przeciwuderzenia jest wyjątkowo bogaty w treści i wymaga jeszcze dalszych studiów, by w konsekwencji uzyskać pełną wykładnię tych zagadnień, a także dokonać rzetelnych uogólnień i wniosków.

1.6. Niektóre aspekty organizacji walki radioelektronicznej w operacji zaczepnej armii

1.6.1. Charakterystyczne właściwości organizacji walki radioelektronicznej w operacji zaczepnej armii

Doświadczenia wojenne i z ćwiczeń wykazały, że WRE^{52/} między innymi, dotychczas uwzględnianymi czynnikami w dużym stopniu decyduje o powodzeniu w walce ogólnowojskowej i operacji. Efektywność jej prowadzenia stwarza korzystne warunki do wykorzystania wszystkich rodzajów wojsk, sił zbrojnych i wykonania zadań operacyjnych. Wobec powyższego WRE traktować należy jako integralną część walki ogólnowojskowej, jako starcie zbrojne z techniką RE nieprzyjaciela, która znajduje zastosowanie w systemach rozpoznania, dowodzenia wojskami i kierowania środkami walki.

WRE obejmuje obecnie wszystkie sfery działalności sił zbrojnych i poszczególnych rodzajów wojsk. Biorą w niej udział wszystkie rodzaje wojsk, wykonując zadania stosowne do posiadanego uzbrojenia i jego możliwości, przede wszystkim uzbrojenia w środki ogniowe i radioelektroniczne środki walki.

Siły zbrojne przeciwnika dysponują różnorodnym i olbrzymim potencjałem RE wykorzystywanym do celów dowodzenia i WRE. Wymaga

52/ Walka radioelektroniczna: Nazwa obecnie obowiązująca odzwierciedla cele treści i formy dziedziny wiedzy i praktyki wojskowej. Do lat siedemdziesiątych używano różnych określeń, jak: "przeciwdziałanie radiowe", "przeciwdziałanie radioelektroniczne". W siłach zbrojnych państw NATO stosowano takie określenia, jak: "wojna radiowa", "wojna elektroniczna", "wojna radioelektroniczna".

to z naszej strony podczas prowadzenia WRE zastosowania takich środków, które zdolne będą efektywnie zdeorganizować działanie i pracę różnorodnych RE systemów dowodzenia wojskami i kierowania środkami walki przeciwnika. Wymaga to posiadania i zastosowania w walce, oprócz środków rażenia, znacznych ilości nowoczesnych środków rozpoznania i obezwładniania RE oraz specjalnych, technicznych środków obrony RE.

Realizowana w operacji WRE^{53/} obejmuje dwie zasadnicze formy działań:

a/ zaczepną - aktywne i fizyczne niszczenie środków RE oraz obezwładnianie RE /zakłóceniami/ środków i systemów RE dowodzenia wojskami i kierowania środkami walki przeciwnika;

b/ obronną - przeciwdziałanie technicznym środkom i systemom rozpoznania przeciwnika oraz obrona RE przed zakłóceniami i dywersją radiową, maskowanie i kontrola pracy własnych środków RE.

Celem WRE w operacji zaczepnej armii jest dezorganizacja systemu kierowania środkami przenoszenia broni jądrowej, dowodzenia wojskami i kierowania środkami rażenia oddziałów ogólnowojskowych, wspierającego lotnictwa, szczególnie w taktycznej strefie obrony przeciwnika, oraz obrona RE własnego systemu dowodzenia.

Uwzględniając olbrzymie nasycenie pola walki środkami RE różnego przeznaczenia, należy stwierdzić, iż istnieje potrzeba koncentrowania podczas działań bojowych wysiłku ogniowego i obezwładniania RE w czasie i przestrzeni, stosownie do zadań operacyjno-taktycznych, na rozstrzygających kierunkach działań wojsk i w stosunku do najważniejszych obiektów RE przeciwnika. Urzutowanie środków RE przeciwnika i możliwości środków WRE wojsk własnych wskazuje na to, iż główny wysiłek WRE należy koncentrować w strefie taktycznej - w strefie bezpośredniego kontaktu bojowego wojsk, przede wszystkim na kierunku głównego uderzenia armii i w najważniejszych etapach operacji.

Cel WRE wynika z celu operacji i jest mu ściśle podporządkowany. Osiąga się go poprzez realizację szeregu kompleksowych działań bojowych i przedsięwzięć organizacyjno-technicznych. Jako zasadnicze traktuje się ogniowe rażenie wykrytych, ważnych

53/ H. Piekarski, Założenia i zasady WRE. Podręcznik, wyd. ASG WP, 1978, s.13.

obiektów RE nieprzyjaciela oraz obezwładnianie RE pracy środków łączności, jak również środków radiolokacyjnych, radionawigacyjnych itp. Nie mniej ważne znaczenie ma realizacja przedsięwzięć obrony RE.

Szczególną rolę w realizacji zasadniczych zadań WRE spełniają pododdziały zakłóceń RE. Do ich zadań należy: obezwładnianie zakłóceniami relacji łączności, radiowej i radioliniowej, wykorzystywanych do celów dowodzenia, współdziałania, powiadamiania, kierowania ogniem, naprowadzania lotnictwa oraz obezwładniania pracy pokładowych środków RE i urządzeń radionawigacyjnych samolotów przeciwnika.

Drugą grupę zadań WRE realizują WRiA, lotnictwo i środki ogniowe elementów ugrupowania bojowego. Wykonują one ogniowe rażenie ważnych obiektów RE przeciwnika, a w tym głównie środków systemu kierowania bronią raketowo-jądrową.

Te dwie grupy zadań stanowią o zaczepnej formie WRE, zwanej inaczej walką techniczną, gdzie główną rolę spełnia sprzęt techniczny i specjalne środki zakłóceń RE oraz środki ogniowe.

W ćwiczeniu ta forma WRE jest eksponowana jako główna i w powszechnym przekonaniu jako decydująca o sukcesie operacji.

Pod tym kątem tworzone w poszczególnych fazach operacji odpowiednio uzasadnione sytuacje taktyczno-operacyjne i sytuacje radioelektroniczne. Poprzez nie starano się doprowadzić do świadomości ćwiczących, że WRE to nie tylko kompleks przedsięwzięć technicznych, ale także taktyczno-operacyjnych i organizacyjnych. W związku z tym autorzy ćwiczenia polecieli nauczycielom akademickim i słuchaczom, aby we wszystkich decyzjach dotyczących: organizacji, prowadzenia operacji zaczepnej, rodzajów zabezpieczenia operacji, obok ofensywnych działań RE uwzględniać odpowiednie zabezpieczenie RE, to znaczy przeciwdziałanie technicznym środkom rozpoznania przeciwnika i obronę RE własnego systemu dowodzenia. Ten problem szczególnie eksponowano w materiałach wyjściowych do ćwiczenia w formie zadań problemowych do rozwiązania przez ćwiczących, jak również w rozwiązaniu metodycznym poszczególnych zajęć WRE i wybranych tematów sztuki operacyjnej^{54/}.

54/ "Walka radioelektroniczna" - opracowanie metodyczne zajęcia nr 10c i 16, wyd. ASG WP, 1979, oraz: "Organizacja i prowadzenie operacji zaczepnej armii ogólnowojskowej" - opracowanie metodyczne, wyd. ASG WP, 1979 /1980/.

Jak wynika z doświadczeń wojennych i konfliktów zbrojnych ostatnich lat oraz ćwiczeń wojsk najlepsze rezultaty w WRE uzyskiwano w wyniku kompleksowego oddziaływania na systemy dowodzenia przeciwnika: jednoczesne oddziaływanie ogniem i zakłóceniami. Taka forma działań znalazła potwierdzenie w dyrektywnych i szkoleniowych dokumentach ministra obrony narodowej. W omówieniu ćwiczenia "LATO-78" w dniu 9.06.1978 r. minister obrony narodowej gen. armii Wojciech Jaruzelski nakazał doskonalenie kompleksowych działań i przedsięwzięć: ogniowego rażenia, obezwładniania RE, przeciwdziałania technicznym środkom rozpoznania przeciwnika i obrony RE własnego systemu dowodzenia.

Szeroko rozumiana kompleksowość aktywnego oddziaływania na środki i systemy RE przeciwnika jest warunkiem uzyskania wysokiego stopnia dezorganizacji dowodzenia wojskami i kierowania środkami walki przeciwnika. Kompleksowość aktywnego oddziaływania należy rozpatrywać w dwóch aspektach:

a/ aktywne oddziaływanie powinno ogarniać w jednym czasie różne środki i systemy RE różnych rodzajów wojsk, kilku szczebli dowodzenia /minimum dwa, trzy szczeble dowodzenia, na przykład: batalion, brygada, dywizja/, różne punkty dowodzenia i obiekty RE przeciwnika;

b/ aktywne oddziaływanie powinno stanowić zwarty system /kompleks/ realizowany różnymi rodzajami uzbrojenia i działaniem wojsk.

Jeśli walka ze środkami i RE systemami dowodzenia przeciwnika ma stanowić kompleks różnych działań, jeśli w niej uczestniczyć będą wszystkie rodzaje wojsk, wykonując określone, konkretne zadania stosownie do posiadanego uzbrojenia i jego możliwości, i jeśli w tej walce mogą być użyte różne środki zwalczania, to nie ulega wątpliwości, że cały kompleks stosowanych przedsięwzięć musi podlegać odpowiedniej koordynacji. Uwzględniając rodzaje działań i przedsięwzięć w kompleksie WRE oraz siły i środki do realizacji zadań, dostrzegać musimy konieczność:

a/ uzgadniania działań komórek organizacyjnych sztabu armii w procesie planowania i organizowania operacji zaczepnej;

b/ koordynacji obezwładniania RE z aktywnym oddziaływaniem ogniowym i działaniami bojowymi wojsk;

c/ koordynacji zakłóceń aktywnych z pasywnymi, dywersją RE i maskowaniem operacyjnym;

d/ koordynacji obezwładniania RE z rozpoznaniem i obroną RE. W ćwiczeniu starano się pokazać i eksponować te właśnie kompleksowe działania i przedsięwzięcia WRE, które wymagają szczególnej koordynacji^{55/}.

Założono wiele takich sytuacji, które zmuszały ćwiczących do wykazania się znajomością wszystkich elementów składowych WRE oraz zasad planowania WRE w operacji zaczepnej armii. Przy rozwiązywaniu poszczególnych problemów musieli widzieć koordynację jako warunek skuteczności WRE.

O ile zasadnicze /główne/ problemy organizacji i planowania WRE w operacji zaczepnej armii są teoretycznie znane i szeroko potraktowane przez literaturę przedmiotu, a ich rozwiązanie uzależniono od inwencji i ćwiczących i twórczej interpretacji wykładowców, o tyle problemy koordynacji działań WRE wymagają merytorycznego i metodologicznego ujednoczenia. Potrzebę w tym zakresie wykazały hospitacje zajęć prowadzone przez oficerów katedry sztuki operacyjnej oraz kontrole zajęć prowadzone przez przełożonych.

Właściwe zrozumienie tego problemu przez ćwiczących jeszcze bardziej uświadamia im ścisły związek walki technicznej z działaniem operacyjno-taktycznym w całości prowadzonej WRE.

Uzgadnianie działań w procesie planowania to nic innego jak współpraca lub współdziałanie oficerów sztabu armii.

W zakres współpracy i współdziałania włącza się szereg przedsięwzięć i działań zmierzających do ustalenia:

- celu współdziałania;
- obiektów RE podlegających rażeniu, opanowaniu^{56/} i obezwładnianiu zakłóceniami;
- czasu i kolejności rażenia obiektów RE środkami WRiA i lotnictwa;
- czasu i kolejności opanowania obiektów RE w wyniku działania grup specjalnych, oddziałów wydzielonych i desantów taktycznych;

55/ Na przykład w uzasadnieniu treści meldunku szefa wydziału WRE o organizacji WRE zwrócono szczególną uwagę na wybór obiektów nieprzyjaciela do niszczenia ogniowymi środkami frontu i armii oraz obezwładniania RE środkami frontu i armii.

56/ Rozumiane jako rażenie /obezwładnianie lub niszczenie/ ogniowe. Opanowanie obiektów RE w wyniku działania grup specjalnych, oddziałów wydzielonych lub desantów taktycznych.

- czasu i kolejności obezwładniania RE głównych obiektów systemu dowodzenia nieprzyjaciela;
- czasu i sposobów użycia /wykorzystania/ sił i środków WRE;
- sposobów wspólnej osłony obiektów przed RE rozpoznaniem powietrznym i uderzeniami lotnictwa;
- sposobów powiadamiania pododdziałów WRE o zagrożeniu powietrznym;
- przedsięwzięć eliminowania zakłóceń wzajemnych własnych środków RE;
- przedsięwzięć przeciwdziałania technicznym środkom i systemom rozpoznania nieprzyjaciela;
- sposobów utrzymywania łączności współdziałania i wzajemnej wymiany informacji rozpoznawczych.

W ramach współpracy szefa wydziału WRE z szefem oddziału operacyjnego sztabu armii dokonuje się udokładnienia zadań i ustalenia kolejności ich wykonywania w toku operacji. Określa się:

- zgrupowanie wojsk nieprzyjaciela, którego system dowodzenia powinien być obezwładniony;
- obiekty RE nieprzyjaciela podlegające rażeniu, opanowaniu i obezwładnieniu;
- obiekty i elementy ugrupowania operacyjnego wojsk własnych podlegające RE osłonie;
- drogi marszu i rejony wyjściowe /główne i zapasowe/ dla pododdziałów WRE;
- kierunek i czas skupienia głównego wysiłku WRE;

W ramach współpracy szefa wydziału WRE z szefem oddziału rozpoznawczego sztabu armii uzgodnieniu podlegają:

- obiekty RE nieprzyjaciela, o których należy zdobywać dane;
- sposoby organizacji współdziałania pomiędzy pododdziałami WRE i rozpoznaniem RE;
- sposoby wymiany informacji o obiektach RE nieprzyjaciela;
- problemy tworzenia odpowiedniego ugrupowania pododdziałów WRE i rozpoznania RE w celu zapewnienia optymalnych warunków prowadzenia rozpoznania RE;
- przedsięwzięcia wykluczające obezwładnienie środków RE nieprzyjaciela, które stanowią źródło informacji;
- sposoby kontrolowania efektywności obezwładniania RE;
- rejony rozwinięcia pododdziałów WRE i rozpoznania RE oraz kolejność ich zmiany;

- terminy opanowywania obiektów RE przez grupy rozpoznawczo-dywersyjne.

W ramach współpracy szefa wydziału WRE z szefostwem WRiA sztabu armii dokonuje się ustaleń w zakresie zapewnienia efektywnego naruszenia systemu dowodzenia nieprzyjaciela drogą rażenia obiektów RE, zapewnienia osłony RE głównych zgrupowań WRiA oraz trwałego dowodzenia siłami i środkami WRiA.

W szczególności uzgadnia się:

- obiekty RE nieprzyjaciela podlegające rażeniu i obezwładnianiu ogniowemu;

- sposoby /kolejność/ i czas rażenia oraz obezwładniania;

- sposoby i terminy realizacji przedsięwzięć zabezpieczających trwałość dowodzenia WRiA w warunkach zakłóceń RE ze strony nieprzyjaciela;

- przedsięwzięcia realizowane w ramach przeciwdziałania technicznym środkom i systemom rozpoznania nieprzyjaciela.

Współpraca szefa wydziału WRE z szefem wojsk OPL armii dotyczy: uzgodnienia działań oddziałów OPL i pododdziałów WRE według zadań, obiektów i czasu; uzgodnienie głównego wysiłku sił i środków OPL i WRE dla efektywnego wykonania wspólnych zadań bojowych; zabezpieczenia koordynacji elektromagnetycznej środków OPL i WRE w ugrupowaniu operacyjnym wojsk armii. Szczegółowo ustala się:

- wybór rejonów rozwinięcia dla oddziałów OPL i pododdziałów WRE oraz czas ich zajmowania;

- kolejność przesuwania do nowych rejonów rozwinięcia;

- treść i zakres informacji rozpoznawczych o nieprzyjacielu podczas ich wzajemnej wymiany;

- kanały łączności współdziałania i sposób ich wykorzystania;

- sposoby powiadamiania o zagrożeniu powietrznym ze strony nieprzyjaciela;

- działania pododdziałów WRE i OPL podczas odpierania nalotów lotnictwa nieprzyjaciela;

- sygnały o rozpoczęciu zakłóceń RE i sposób ich doprowadzenia do oddziałów OPL;

- sygnały o przerwaniu zakłóceń RE w wypadku naruszenia pracy własnych środków RE OPL;

- sposób odtwarzania systemu łączności współdziałania w wypadku naruszenia jego funkcjonowania;

- rejonory rozwinięcia SD współdziałających pododdziałów, kolej-

ność i kierunek ich przesuwania;

- przedsięwzięcia w zakresie obrony RE eliminujące zakłócenia wzajemne środków RE OPL i WRE.

W ramach współpracy szefa wydziału WRE z szefem wojsk łączności armii ustala się dane dotyczące: wyeliminowania obez władnienia systemu łączności radiowej, radioliniowej /w przyszłości także i kosmicznej/ wojsk własnych podczas obez władniania analogicznych rodzajów łączności wojsk nieprzyjaciela; zabezpieczenie obrony RE systemu łączności wojsk własnych; zapewnienie wykonania kompleksowych przedsięwzięć w zakresie przeciwdziałania technicznym środkom i systemom rozpoznania nieprzyjaciela. Szczegółowemu uzgodnieniu podlegają:

- dane dotyczące wielkości zagrożenia RE ze strony nieprzyjaciela w zakresie składu, ugrupowania, uzbrojenia i możliwości jego sił i środków WRE;

- wzajemne odległości rejonów rozwinięcia pododdziałów WRE i WŁ SD wojsk własnych;

- ilość częstotliwości zastrzeżonych do zakłóceń;

- sygnały i sposób przerywania zakłóceń RE w wypadku naruszenia pracy własnych środków RE;

- planowanie przedsięwzięć przeciwdziałania technicznym środkom i systemom rozpoznania nieprzyjaciela; kontrola radiowa i obrona RE pracy środków systemu dowodzenia wojsk własnych;

Rezultaty wspólnej pracy szefa wydziału WRE z szefami i szefostwami rodzajów wojsk przedstawiane są ^w określonych dokumentach, w postaci konkretnych ustaleń. Znajdują one odzwierciedlenie przede wszystkim w planie operacji, w planie WRE oraz w planach bojowego wykorzystania rodzajów wojsk. Konkretyzowane są ponadto - w postaci zadań bojowych - w zarządzenia WRE, które przekazywane są poszczególnym wykonawcom.

Drugim niezmiernie ważnym zagadnieniem WRE jest koordynacja obez władnienia RE z aktywnym oddziaływaniem ogniowym i działaniami bojowymi wojsk. Tym problemom poświęca się dużo uwagi we wszystkich zajęciach. Droga przemyślanych sytuacji uświadamia się słuchaczom, że najwyższy stopień dezorganizacji systemu dowodzenia wojskami i kierowania środkami walki nieprzyjaciela uzyskuje się wówczas, gdy obiekty RE tego systemu są jednocześnie rażone ogniem i obez władniane zakłóceniami oraz gdy jest to ściśle zsynchronizowane z uderzeniami wojsk pancernych i zmechanizowanych.

desantów i lotnictwa^{57/}.

Doświadczenia ćwiczeń oraz przeprowadzone analizy i obliczenia wykazują, że dla pełnego zdeorganizowania systemu dowodzenia nieprzyjaciela wymagane jest, aby 70-80% wykrytych ważnych obiektów RE było rażone ogniem WRiA oraz uderzeniami lotnictwa, a 20-30% obiektów RE było obezwładniane zakłóceniami. WRiA powinny razić ogniem około 45-50% wykrytych ważnych obiektów RE systemu dowodzenia nieprzyjaciela, lotnictwo zaś powinno wykonać uderzenia na 25-30% tych obiektów.

Dla pododdziałów zakłóceń przewidywać należy obezwładnienie zakłóceniami 50-60% obiektów i relacji, bowiem zadania te realizować należy również w stosunku do tych celów, które przewiduje się razić ogniem. Rażenie ogniowe nie wyeliminuje wszystkich środków RE. Część z nich rozpocznie pracę w ramach odtwarzania dowodzenia wojskami i w tym właśnie okresie powinny one podlegać obezwładnieniu RE.

Dążenie do zdeorganizowania systemu dowodzenia przeciwnika na współczesnym polu walki to jedno z podstawowych zadań operacyjnych. Należy je traktować na równi z wykorzystaniem środków jądrowych, wojsk pancernych i zmechanizowanych, desantów taktycznych i operacyjnych.

Skuteczność dezorganizowania czynnych systemów dowodzenia wojskami i kierowania środkami walki przeciwnika w dużym stopniu uzależniona jest od zgrania wysiłków obezwładniania RE z oddziaływaniem ogniowym. Z kolei dla całkowitej realizacji celu operacji obezwładnianie RE i oddziaływanie ogniowe powinno być zsynchronizowane z działaniem bojowym wojsk oraz z innymi rodzajami działań i rodzajami zabezpieczenia działań bojowych. W ten sposób zostanie wytworzony określony system oddziaływania na przeciwnika.

Pojedyncze, odosobnione działania /obezwładnianie RE lub rażenie ogniowe/ znacznie obniżą efektywność funkcjonowania RE systemów dowodzenia przeciwnika, lecz nie zerwą całkowicie ich pracy. Przeciwnik posiada bowiem możliwości dublowania kanałów łączności różnorodnymi środkami oraz odtwarzania zniszczonych

57/ W sytuacji RE na 2.00 13.9 uwzględniono wykorzystywanie dla celów dowodzenia wojskami nieprzyjaciela zautomatyzowanych systemów kierowania i dowodzenia, takich jak na przykład: "TOS", "AUTOKO", "PTARMINGAN" i innych. Wyeliminowanie z czynnego działania tych systemów jest możliwe jedynie sposobem kompleksowych działań bojowych.

elementów systemu dowodzenia. Tylko zespolony wysiłek jednoczesnego obezwładniania RE i niszczenia ogniowego może go naruszyć.

Z analizy przestrzennego rozmieszczenia elementów systemu dowodzenia przeciwnika wynika, że około dwie trzecie ogólnej ilości wykorzystywanych przez wojska środków RE znajduje się w taktycznej strefie działań bojowych wojsk, a jedna trzecia - w głębi operacyjnej. Zadania obezwładniania środków taktycznych mogą realizować pododdziały WRE - będące w dyspozycji armii oraz artyleria armijna, dywizyjna i pułkowa. Do wykonania zadań WRE w głębi operacyjnej należy wykorzystać rakiety operacyjno-taktyczne, lotnictwo, oddziały wydzielone, desanty taktyczne i grupy specjalne. Ponadto oddziaływanie ogniowe i działania bojowe w tej strefie koniecznie muszą być zsynchronizowane z obezwładnieniem RE dalekiego zasięgu, to jest z zakłóceniami radiowymi krótkofalowymi na falach odbitych, realizowanymi środkami frontu.

Z analizy problemu wynika, że obezwładnianie RE musi być ściśle koordynowane z:

- oddziaływaniem ogniowym WRiA;
- oddziaływaniem ogniowym wojsk OPL;
- działaniem oddziałów wydzielonych i desantów taktycznych;
- działaniem grup specjalnych.

Zespolenie wysiłku RE i ogniowego musi być ponadto podporządkowane wytworzonej sytuacji operacyjno-taktycznej i RE z uwzględnieniem zadań zgrupowań pancernych i zmechanizowanych wojsk własnych. Koordynowanie obezwładniania RE powinno być organizowane stosownie do etapów operacji, zadań bojowych i czasu działania.

Doświadczenia ćwiczeń wykazują, że zakres i treść koordynacji w zasadniczych etapach operacji i najważniejszych okresach działań bojowych powinny dotyczyć:

a/ w okresie przygotowania operacji:

- obezwładniania ogniem i zakłóceniami RE naziemnych i powietrznych środków systemu rozpoznania przeciwnika podczas przegrupowania wojsk armii i zajmowania przez nie rejonów wyjściowych;
- obezwładniania ogniem i zakłóceniami pokładowych urządzeń RE celnego bombardowania i radionawigacji samolotów przeciwnika w powietrzu podczas nalotów na obiekty systemu dowodzenia oraz wojska armii na drogach marszu i w rejonach wyjściowych;

- osłony RE i osłony ogniowej OPL rejonów rozwinięcia rakiet oraz przepraw przez przeszkody wodne;

- obezwładniania RE zgodnie z planem maskowania operacyjnego w ramach realizacji zadań dezinformacji i pozoracji RE z oddziaływaniem ogniowym i pozornym uderzeniem wojsk w celu maskowania terminu rozpoczęcia operacji i kierunku głównego uderzenia;

b/ podczas przełamywania obrony nieprzyjaciela:

- obezwładniania zakłóceniami łączności radiowej i radiolinio-
wej w taktycznej strefie obrony przeciwnika: batalionów, brygad i dywizji oraz artylerii na kierunkach natarcia wojsk armii;

- obezwładniania zakłóceniami środków radiolokacyjnych lotnictwa taktycznego i obrony przeciwlotniczej, współdziałających z wojskami lądowymi;

- rażenia ogniowego siłami WRiA i lotnictwa wykrytych SD, węzłów łączności i stacji radiolokacyjnych obserwacji pola walki, stacji rozpoznania i zakłóceń, stacji kierowania ogniem artylerii, wysuniętych posterunków naprowadzania lotnictwa i innych ważnych obiektów RE, przede wszystkim na kierunkach działań wojsk armii;

- maskowania siłami i środkami wojsk inżynierskich dróg podejścia kolejnych sił armii w rejon bitwy;

c/ w okresie rozwijania operacji:

- obezwładniania RE i rażenia ogniowego SD i węzłów łączności wykorzystywanych przez przeciwnika do kierowania środkami napadu jądrowego;

- obezwładniania RE i rażenia ogniowego elementów systemu dowodzenia wojsk przeciwnika broniących się na kolejnych rubieżach oraz odwodów podchodzących z głębi;

- osłony RE i ogniowej OPL elementów ugrupowania operacyjnego wojsk armii wykonujących najważniejsze zadania w operacji;

d/ podczas działania oddziałów wydzielonych i desantów tak-
tycznych:

- osłony RE i ogniowej OPL przed rozpoznaniem radiolokacyjnym i uderzeniami z powietrza na czas podchodzenia oddziału wydzielonego do nakazanej rubieży;

- obezwładniania RE pracy środków OP i systemu dowodzenia lotnictwa taktycznego przeciwnika wzdłuż strefy przelotu desantu taktycznego;

- rażenia środków OP przeciwnika za pomocą pocisków i rakiet kierowanych /ze śmigłowców i samolotów/ w czasie przelotu i lądowania desantu taktycznego;

Podczas działania grup specjalnych konieczne jest wykrywanie i niszczenie ważnych obiektów w ugrupowaniu bojowym przeciwnika, a w tym głównie środków przenoszenia broni jądrowej. W tym wypadku istnieje potrzeba obezwładniania RE systemu łączności wewnętrznej tych obiektów oraz systemu dowodzenia ugrupowania przeciwnika, w składzie którego działają wybrane obiekty. Zadania obezwładniania RE są wykonywane z reguły poprzez zastosowanie nadajników zakłócających jednorazowego użytku. Przedmiotem koordynacji jest czas zrzutu i liczba nadajników oraz rodzaj obezwładnianych obiektów.

Koordynacja obezwładniania RE z oddziaływaniem ogniowym WRiA posiada ścisły związek z zadaniami bojowymi wojsk i etapami operacji. W aspekcie organizacyjno-technicznym do węzłowych problemów koordynacji należą:

- czas i sposób obezwładniania RE i rażenia ogniowego;
- wybór obiektów do obezwładniania RE i rażenia ogniowego;
- wybór rejonów rozwinięcia pododdziałów zakłóceń RE i oddziałów WRiA.

Koordynowanie obezwładniania RE z oddziaływaniem ogniowym lotnictwa dokonywane jest dla zapewnienia wykonania zadań wsparcia działań wojsk lądowych przez lotnictwo oraz w działaniach bojowych lotnictwa, na przykład w operacji powietrznej lub przeciwpowietrznej. Operacja powietrzna i przeciwpowietrzna prowadzone są w ramach operacji frontowej. W tym celu dla wsparcia działań lotnictwa angażowane są jednak środki WRE frontu i armii. Treścią koordynacji jest zsynchronizowanie wysiłku znacznej ilości sił i środków rozpoznania i zakłóceń RE oraz zgranie wysiłku ogniowego rażenia z obezwładnianiem RE. W tym celu określa się czas, kolejności i sposób prowadzenia aktywnych działań RE oraz ogniowego oddziaływania lotnictwa względem najważniejszych i najbardziej newralgicznych obiektów RE wojsk lądowych, lotnictwa i obrony powietrznej przeciwnika.

Obiektami ogniowego rażenia i obezwładniania RE w systemie dowodzenia lotnictwa przeciwnika powinny być: stanowiska dowodzenia; węzły łączności, ośrodki, centra dowodzenia i powiadamiania; posterunki dowodzenia i naprowadzania; relacje łączności radiowej rozpoznania, dowodzenia i powiadamiania; relacje łączności radiowej UKF dowodzenia lotnictwem w powietrzu i naprowadzania lotnictwa na cele naziemne; relacje łączności radiolinio-

wej. Obiektami obezwładniania RE powinny być również środki RE systemu bliższej radionawigacji oraz naziemne i pokładowe stacje radiolokacyjne.

Obiektami oddziaływania ogniowego i RE w systemie obrony powietrznej przeciwnika powinny być: stacje radiolokacyjne wykrywania i wskazywania celów powietrznych, stacje radiolokacyjne naprowadzania rakiet i samolotów, samonaprowadzające się rakiety przeciwlotnicze, stanowiska dowodzenia i węzły łączności, posterunki dowodzenia i powiadamiania oraz relacje radiowe i radioliniowe, organów dowodzenia jednostek obrony powietrznej przeciwnika.

Koordinowanie zakłóceń RE z osłoną ogniową obiektów wojsk własnych, realizowaną przez jednostki OPL, obejmuje:

- ustalenie czasu i sposobu zakłóceń RE i działania ogniowego jednostek OPL;
- ustalenie kierunków, sektorów i częstotliwości do zakłóceń;
- ustalenie rejonów rozwinięcia środków zakłóceń RE i oddzia-
łów OPL.

Koordinacja zakłóceń aktywnych z pasywnymi, dywersją RE maskowaniem operacyjnym stanowi kolejne ważne zagadnienie rozpatrywane w poszczególnych zajęciach opracowanego ćwiczenia.

Aktywne zakłócenia RE wytwarzane przez różnego typu nadajniki zakłócające pododdziałów WRE skierowane są przede wszystkim na selektywne obezwładnienie pracy środków łączności radiowej, radioliniowej i środków radiolokacyjnych spełniających bardzo ważną rolę w systemie dowodzenia wojskami i kierowania środkami walki przeciwnika.

Pasywne zakłócenia RE^{58/} maskujące i imitujące stosowane w działaniach wojsk lądowych i lotnictwa utrudniają przeciwnikowi prowadzenie rozpoznania i celnego bombardowania za pomocą pokładowych środków RE lotnictwa.

58/ H. Piekarski, Założenia i zasady WRE, op.cit., s. 88-94. Zakłócenia maskujące uzyskuje się przez stosowanie różnego rodzaju masek - zakłóceń masek - ekranów, masek kombinowanych, dymów, pokryć maskujących itp.; zakłócenia imitujące uzyskuje się w wyniku stosowania różnego rodzaju specjalnych odbijaczy kątowych, odbijaczy płaskich - ekranów, odbijaczy dipolowych, pułapek radiolokacyjnych, pokryć przeciw-radiolokacyjnych itp.

Dywersja radiowa^{59/} stanowi aktywną formę oddziaływania RE na relacje łączności radiowej, radioliniowej, troposferycznej /w przyszłości i satelitarnej/ systemów dowodzenia przeciwnika. Jest elementem składowym obezwładniania RE.

Maskowanie operacyjne w operacji zaczepnej armii stanowi element operacyjnego zabezpieczenia działań wojsk. Cel maskowania operacyjnego osiągany jest drogą realizacji szeregu zadań. Z punktu widzenia wykorzystania środków RE i środków WRE można wyróżnić następujące sposoby maskowania operacyjnego:

a/ maskowanie bezpośrednie /skryte/, skupiające w sobie wyeliminowanie lub osłabienie kontrastowości radiolokacyjnej najważniejszych elementów ugrupowania operacyjnego i obiektów armii, na przykład: SD, ABROT, rejonów ześrodkowania /wyjściowych dywizji i innych/. Właściwe efekty maskowania osiąga się poprzez: wykorzystanie technicznych środków maskowania, między innymi środków zakłóceń maskujących, oraz naturalnych, maskujących właściwości terenu przed różnymi rodzajami rozpoznania ze strony przeciwnika;

b/ maskowanie imitujące, głównie za pośrednictwem zakłóceń imitujących w celu stworzenia pozornych SD i węzłów łączności oraz wybranych elementów ugrupowania operacyjnego armii;

c/ działania demonstracyjne, tzn. specjalnie zorganizowane działania bojowe wojsk z czynnym systemem dowodzenia na kierunkach pozornych uderzeń wojsk armii;

d/ dezinformacja RE - doprowadzanie do przeciwnika mylących wiadomości poprzez emitowanie w eter odpowiednich informacji za pośrednictwem środków RE.

W ćwiczeniu założono, że problem koordynacji wszystkich rodzajów działań w kompleksie przedsięwzięć maskowania operacyjnego jest rozwiązywany w sztabie frontu. Ze szczebla armii wydzielone są odpowiednie siły i środki do wykonania zadań w nakazanych terminach. Niemniej jednak sztab armii z góry musi przewidywać użycie środków RE i realizację zadań obezwładniania RE w ramach maskowania operacyjnego.

59/ Tamże, s.94-101. Dywersja radiowa polega na włączeniu środków RE w wybrane ważniejsze relacje łączności i kanały radionawigacyjne przeciwnika i przekazywaniu fałszywych informacji /rozkazów, komend, zarządzeń, meldunków, komunikatów itp./.

60/ K.Nożko, Operacja zaczepna armii, op.cit., s. 100-116.

Eksponowana jest także koordynacja obezwładniania RE z rozpoznaniem i obroną RE jako bardzo ważny problem w kompleksie przedsięwzięć organizacyjno-technicznych WRE. Założono, że rozpoznanie RE z uwagi na charakter i sposób realizowane będzie w ramach jednolitego systemu rozpoznania wojskowego. Rozpoznanie radioelektroniczne - ze względu na cel działania - ściśle współdziała z systemem WRE. Nie wyklucza się także możliwości traktowania rozpoznania RE jako elementu składowego WRE.

Rozpoznaniu trzeba poświęcać dużo uwagi. Zniszczenie środkami ogniowymi lub obezwładnienie zakłóceniami każdego obiektu RE w ugrupowaniu bojowym przeciwnika musi być zawsze poprzedzone wykryciem tych obiektów oraz ustaleniem taktycznych i technicznych możliwości działania. Dezorganizacja systemu dowodzenia przeciwnika jest zatem możliwa przy wspólnym wykonywaniu zadań pododdziałów rozpoznania i zakłóceń RE.

Koordynacja tych wspólnych działań sprowadza się do odpowiedniego zorganizowania współdziałania, które powinno zapewnić:

- wspólne lub bliskie rozmieszczanie elementów systemu WRE i rozpoznania RE w terenie;
- uzgadnianie rejonów rozmieszczenia elementów systemu WRE i rozpoznania RE oraz stref, rejonów i sektorów zakazanych do rozmieszczenia środków zakłócających;
- uprzedzanie elementów systemu rozpoznania RE o miejscu i czasie stosowanych zakłóceń RE;
- zapewnienie ciągłego przepływu informacji od elementów systemu rozpoznania do elementów systemu WRE;
- przekazywanie informacji o obiektach planowanych do zakłóceń, o czasie, miejscu i kierunkach stosowanych zakłóceń oraz przekazywanie zapotrzebowania na bieżące wiadomości o przeciwniku.

Dużo uwagi w ćwiczeniu poświęcono działaniom wojsk i przedsięwzięciom realizowanym w zakresie zapewnienia obrony RE własnego systemu dowodzenia, która jest organizowana i realizowana równolegle z działaniami dezorganizacji systemu dowodzenia przeciwnika.

Przedsięwzięcia obrony RE realizują wszyscy dowódcy, sztaby i dysponenci środków RE. Zadania obrony RE realizowane są ciągle od okresu organizacji operacji zaczepnej do końca jej trwania. Szczególnych zabiegów wymaga ustalenie warunków pracy środków RE, w celu wyeliminowania zakłóceń wzajemnych. Konieczność właściwego uzgodnienia tych zadań wynika głównie z potrzeby zapew-

nienia w operacji nieprzerwanego i operatywnego dowodzenia wojskami armii oraz skutecznego zdeżorganizowania systemu dowodzenia przeciwnika.

Jak sygnalizowano w początkowej części niniejszego opracowania, problem kompleksowości WRE sprawia zwykle ćwiczącym wiele trudności. Być może wynika to z innego niż zwykle ujmowania problemów WRE. W ćwiczeniu głównym przyjęto zasadę kompleksowego ujęcia systemu WRE oraz konieczności koordynacji wszystkich w tym względzie działań. Wymagało to od ćwiczących dodatkowych ocen, kalkulacji, przewidywań i umiejętnego łączenia poszczególnych elementów składowych WRE w interdyscyplinarny kompleks zwalczania systemów dowodzenia przeciwnika^{61/}.

W ćwiczeniu wyeksponowano problem obrony RE. W materiałach wyjściowych ćwiczenia dla ćwiczących /w sytuacji RE, zarządzeniu, założeniu do sytuacji RE oraz w założeniach do sytuacji operacyjno-taktycznej/ wprowadzono informacje zawierające dane pochodzące z: rozpoznania RE, obezwładniania RE, rażenia ogniowego i obrony RE. Informacje te charakteryzowały dotychczasowe i przewidywane działania przeciwnika oraz sugerowały wypracowanie stosownych decyzji użycia wojsk własnych w określonej sytuacji.

Na zajęciach grupowych z WRE ćwiczący przedstawiali swoje decyzje, które były odpowiednio premiowane przez wykładowców. Punktem odniesienia trafności, decyzji ćwiczących było opracowanie metodyczne zawierające przykładowe rozwiązanie problemów. Opracowanie metodyczne - pomimo dokładnego i szerokiego opisu wszystkich zagadnień - z uwagi na określoną formę i objętość nie mogło traktować problemu kompleksowości WRE w takim ujęciu, jak przedstawiono na początku rozdziału. Najkorzystniej byłoby, co jest możliwe, w opracowaniu metodycznym przedstawić ten problem w nieco innej formie, i treści.

W zajęciu na temat "Ocena sytuacji RE i możliwości wykorzystania własnych sił i środków /meldunek szefa wydziału WRE/" ocenę sytuacji RE można przedstawić w formie tabelarycznej i skondensowanych wniosków. Meldunek szefa wydziału WRE powinien

61/ W ćwiczeniu "WIOSNA-80" we wszystkich sztabach armii opracowano dokument graficzny: "Plan zwalczania systemów dowodzenia nieprzyjaciela w operacji zaczepnej armii".

obejmować skrótowo zasadnicze punkty wypracowanej decyzji. Można wprowadzić do zajęcia nowe zagadnienie: "Uzasadnienie wypracowanej decyzji", a w nim w nieco poszerzonym zakresie opracować główne problemy kompleksowego prowadzenia WRE ze szczególnym uwzględnieniem treści uzgodnienia działań komórek sztabowych w procesie planowania i organizowania operacji zaczepnej armii. Przykładową tabelę wyników oceny sytuacji RE wprowadzono jako załącznik nr 1 do sytuacji RE na 2.00 13.9 do użytku ćwiczących. Umożliwi ona zaoszczędzenie czasu traconego na wykreślenie druku oraz ukierunkuje wypracowanie danych w systemowym traktowaniu WRE.

Opracowany w gotowej formie "Plan WRE w operacji zaczepnej armii" wraz z legendą zawiera wszystkie elementy kompleksowości WRE. Ćwiczący otrzymują ten dokument do wglądu przed zajęciami i przygotowują meldunek treści planu. Graficznie na mapie planu wyrażone są wszystkie grupy zadań WRE, w legendzie zaś opisowo przedstawiono zadania WRE do realizacji w poszczególnych etapach operacji i sposób ich realizacji przez wykonawców: pododdziały zakłóceń radiowych, radiolokacyjnych, jednostki WRiA, wojsk inżynierskich oraz lotnictwa

Aby przybliżyć ćwiczącym realia przyszłych działań, rozszerzono problematykę WRE na zajęcia ze sztuki operacyjnej i taktyki rodzajów wojsk. W tym celu wykonano siedem opracowań metodycznych głównych problemów WRE. Każdy problem ma ścisły związek z problematyką taktyczno-operacyjną i wymaga systematycznego rozwiązania.

Na przykład przełamanie obrony nieprzyjaciela uzależniono od dezorganizacji systemu dowodzenia jego batalionów, brygad i dywizjonów artylerii. Skuteczne odparcie przeciwuderzenia może być osiągnięte w wyniku kompleksowych działań ogólnowojskowych i radioelektronicznych. Utrzymanie ciągłości dowodzenia wojsk własnych w toku operacji zaczepnej zależy nie tylko od właściwej organizacji pracy dowódcy i sztabu, ale także od konsekwentnie realizowanej obrony radioelektronicznej przez wszystkich użytkowników technicznych środków łączności.

Takie rozwiązanie utrwała u oficerów ogólnowojskowych nawyki uwzględniania i doceniania problematyki WRE w każdej sytuacji operacyjnej. Zwiększa również "ponadplanowo" ilość czasu na utrwalenie rozwiązywanych problemów WRE. Jednocześnie daje możliwość wykładowcom różnych specjalności przeprowadzenia zajęć o tematyce WRE.

1.6.2. Właściwości planowania walki radioelektronicznej w operacji zaczepnej armii

Planowanie WRE powinno obejmować proces podejmowania decyzji do organizacji i prowadzenia WRE oraz planowania działań bojowych pododdziałów zakłóceń. Są to przedsięwzięcia wzajemnie powiązane ze sobą, a nie oderwane i realizowane stopniowo, jak to często jest rozumiane przez wielu oficerów.

Odpowiedzialność za organizację i planowanie WRE w sztabie armii spada nie tylko na wydział WRE. Odpowiedzialnymi w tym zakresie są także: dowódca armii, szef sztabu oraz oficerowie innych komórek organizacyjnych sztabu i rodzajów wojsk.

W opracowywanym ćwiczeniu istnieją możliwości praktycznego kształtowania u ćwiczących odpowiednich nawyków pracy sztabowej, zwłaszcza w warunkach ograniczonej ilości czasu. Czynnikiem czasu w procesie planowania i organizowania działań bojowych decyduje o końcowym sukcesie. Bowiem nawet najlepsze decyzje i najlepiej zaplanowane działania bojowe nie przekazane w odpowiednim czasie w formie zadań bojowych wykonawcom /wojskom/ nie zapewnią realizacji celu operacji.

Efektom pracy ćwiczących w procesie planowania jest opracowanie dokumentów planu WRE. Wydział WRE przy ścisłej współpracy ze wszystkimi komórkami sztabu i szefostwami rodzajów wojsk opracowuje plan WRE z legendą oraz wszystkie niezbędne dokumenty wykonawcze, jak również odpowiednio rozwinięte informacje do wszystkich ważniejszych dokumentów planistycznych i wykonawczych, jakie opracowywane są w sztabie armii i szefostwach rodzajów wojsk. Przygotowuje i przekazuje ponadto zadanie bojowe dla podległych pododdziałów WRE.

W ćwiczeniu poświęcono więcej czasu na doskonalenie formy i treści meldunku planu WRE oraz na zapoznanie ćwiczących z formą i treścią dokumentów wykonawczych WRE, które ułatwiają dowodzenie. Są to bowiem dwa ważne zadania, zawarte w dyrektywie ministra obrony narodowej do szkolenia sił zbrojnych na lata 1976-80, nakazujące uczenie oficerów meldowania wypracowanych decyzji oraz skrócenie czasu opracowywania dokumentów planistycznych i czasu przekazywania zadań wykonawcom.

Mniej czasu przeznaczono na graficzne opracowanie planu WRE. Dokument ten udostępniono ćwiczącym w gotowej formie w celu

zapoznania się z treścią planu oraz dokonania jego analizy, a także przygotowania treści uzasadnień i kalkulacji w odniesieniu do zawartych w planie rozwiązań.

Programowy czas zajęcia grupowego dwóch godzin lekcyjnych i czas nauki własnej nie jest dostatecznie wystarczającym na samodzielne opracowanie przez ćwiczących planu WRE i przygotowanie treści meldunków. Zadowalająca realizacja tego tematu wymaga programowego zaplanowania dwóch zajęć lekcyjnych. Jedno zajęcie czterogodzinne należałoby przeznaczyć na graficzne wykonanie planu WRE na mapie przez ćwiczących przy konsultacyjnym współudziale wykładowcy. Drugie zajęcie - dwugodzinne, powinno merytorycznie obejmować złożenie meldunku treści planu WRE i uzasadnienie przyjętego rozwiązania.

W tej sytuacji zastosowane w ćwiczeniu rozwiązanie wydaje się uzasadnione. Ćwiczący posiadają więcej czasu na studiowanie treści planu WRE i przygotowanie meldunku.

Dokumenty wykonawcze opracowuje wydział WRE sztabu armii na podstawie zatwierdzonego planu WRE. Należą do nich: zarządzenie WRE dla podległych związków taktycznych oraz zarządzenia bojowe dla pododdziałów WRE. Dokumenty takie sprawdza i podpisuje szef sztabu.

W ćwiczeniu zapoznano słuchaczy ze sposobem opracowywania informacji w postaci dokumentów, które by w sposób znaczący przyczyniały się do skrócenia czasu przekazywania decyzji wykonawcom. Tym samym prowadzić to może do usprawnienia pracy sztabu, w tym przypadku wydziału WRE sztabu armii.

Jak wiadomo, liczbę dokumentów WRE, ich treść i objętość określa zwykle szef sztabu, uwzględniając ilość czasu na ich opracowanie oraz charakter zadania bojowego. Opracowywane dokumenty nie powinny być duże objętościowo, powinna cechować je prostota, jasność i kultura sztabowa.

Liczba opracowywanych dokumentów powinna być **srowadzona do niezbędnego minimum**. Dążenie do sporządzania dużej liczby dokumentów doprowadza do tego, że oficerowie wydziału WRE sztabu armii nie nadążają z wykonaniem ich w ustalonym czasie, w wyniku czego dokumenty docierają do wykonawców już po zorganizowaniu działań bojowych.

W ćwiczeniu "TARCZA-76", w którym autorzy ćwiczenia głównego brali udział, czteroosobowy zespół oficerów wydziału WRE

sztabu armii miał poważne trudności z opracowaniem wszystkich obowiązujących dokumentów bojowych WRE, dołączonych do planu operacyjnego, w ciągu około dziesięciu godzin. Czas ten wynikał z przyjętej metody pracy całego sztabu armii, to jest metody równoległego planowania, której zasadniczym celem jest stworzenie możliwości prowadzenia równoczesnej pracy nad przygotowaniem operacji i działań bojowych na kilku szczeblach dowodzenia.

W celu usprawnienia pracy wydziału WRE sztabu armii, przyspieszenia obiegu informacji, zapewnienia tajności przekazywanych danych, a tym samym zwiększenia operatywności i trwałości dowodzenia wojskami i kierowania systemem WRE nieodzowne jest zastosowanie unifikacji i formalizacji dokumentów bojowych WRE. Zastosowanie sformalizowanych dokumentów bojowych praktycznie miało miejsce w ćwiczeniu "LATO-78" i "WIOSNA-80". Ćwiczenia w pełni potwierdziły, że zastosowanie wcześniej przygotowanych blankietów i wzorów dokumentów bojowych wydatnie przyspiesza proces opracowania decyzji o organizacji WRE, skraca czas przygotowania dokumentów i ich powielania, a także wydatnie skraca czas ich studiowania przez wykonawców.

Istniała zatem potrzeba dokonywania w szerszym zakresie unifikacji i formalizacji dokumentów bojowych opracowywanych na poszczególnych szczeblach dowodzenia.

Autorzy ćwiczenia dokonali takiej próby^{62/}, której efekty spotkały się z pozytywną oceną oddziały WRE Sztabu Generalnego WP, wydziałów WRE poszczególnych okręgów wojskowych sił zbrojnych PRL oraz jednostek WRE i słuchaczy ASG WP. Słuchacze ASG WP wykorzystywali praktycznie te dokumenty w czasie ćwiczeń szkieletowych.

Formalizacja dokumentów bojowych oznacza ich opracowanie w formie odpowiednich formularzy, zaś unifikacja - ujednoczenie ich treści informacyjnej przez nadanie jej postaci odpowiednich haseł. Toteż aby sformalizować dokumenty, należy przedtem ustalić ich treść, czyli zunifikować je. Wzór takiego dokumentu przedstawia załącznik nr 2 do założenia nr 1 WRE.

62/ Wzory dokumentów prezentowane były na odprawie kierowniczej kadry WRE LWP w roku 1978. A ASG WP stanowią zbiór przeznaczony do użytku słuchaczy w czasie ćwiczeń. /Nr, Nr zbioru: pf3910-3918, pf3907-3909/.

Część stała opracowywana jest zwykle w pierwszej kolejności, część zmienna zaś wypełniona jest bezpośrednio przed przekazaniem wykonawcy. Blankiety sformalizowanych dokumentów bojowych przeznaczone do opracowania zarządzeń, meldunków bojowych i sprawozdań umożliwiają przekazywanie adresatom treści w zakodowanej lub niezakodowanej formie przez utajniające środki łączności /radiowej, radioliniowej i urządzenia transmisji danych/ lub za pośrednictwem oficerów kierunkowych. Treść tych dokumentów może być także przekazywana adresatom po uprzednim ich zaszyfrowaniu przez nie utajniające środki łączności. Dokumenty te, zapewniają również możliwość porozumiewania się osób mówiących różnymi językami za pomocą liczb, kodu, haseł lub elektronicznej techniki obliczeniowej.

Główną ideą unifikacji i formalizacji jest wcześniejsze przygotowanie stałej części informacji na odpowiednich blankietach dokumentów, które umożliwią z kolei bardzo szybkie wypełnienie części zmiennej, przeznaczonej dla wykonawców, bez dłuższego zastanawiania się nad kolejnością i rodzajem haseł informacji.

Nie wszystkie jednak dokumenty udaje się unifikować i formalizować. Nie można formalizować dokumentów graficznych, na przykład planu WRE, nadal pozostaną one dokumentami pracochłonnymi. Dokumenty opisowe typu zarządzeń, meldunków i sprawozdań mogą być całkowicie sformalizowane. Częściowej formalizacji podlegają także dokumenty, jak: legenda do planu WRE, grafik bojowego wykorzystania pododdziałów zakłóceń i harmonogram obezwładniania RE.

W ćwiczeniu głównym zwrócono na ten problem szczególną uwagę i przeanalizowano możliwości posługiwania się sformalizowanymi dokumentami bojowymi WRE przez wydział WRE sztabu armii w czasie planowania i organizacji operacji zaczepnej armii.

ROZDZIAŁ 2.

WYBRANE PROBLEMY PLANOWANIA I UŻYCIA LOTNICTWA W OPERACJI ZACZEPNEJ ARMII

Wojska Lotnicze Frontu /WLF/, w tym i Lotnictwo Wojsk Lądowych /LWL/, wykonują w operacjach frontowych cztery grupy zadań /podział umowny/^{1/}. Trzecią grupę stanowią zadania lotnictwa wykonywane w operacjach armijnych zgodnie z planem dowódcy armii /ze względu na charakter rozprawy zostanie w niej rozpatrzona tylko trzecia grupa zadań/. Są one realizowane przez WLF i LWL bezpośrednio na korzyść wojsk armii pierwszego rzutu operacyjnego frontu, a szczególnie na korzyść armii prowadzącej operację zaczepną. Do ich realizacji wydziela się odpowiedni limit lotów bojowych WLF i LWL oraz bomb jądrowych. Planowanie użycia lotnictwa i bomb jądrowych odbywa się w sztabie armii przy aktywnym udziale Centrum Dowodzenia Bojowego Wojsk Lotniczych Frontu /CDB WLF/.

2.1. Zadania lotnictwa w operacji zaczepnej armii oraz warunki i możliwości ich realizacji

W operacji zaczepnej armii lotnictwo może wykonywać następujące zadania bojowe^{2/}: lotnicze wsparcie wojsk armii pierwszego rzutu; zabezpieczenie wysadzenia i wsparcie taktycznych desantów powietrznych i morskich; prowadzenie rozpoznania powietrznego; zadania pomocnicze.

Lotnicze wsparcie wojsk armii należy uznać za zadanie najważniejsze. Obejmuje ono całokształt zadań bojowych prowadzonych przez lotnictwo wspólnie z wojskami armii ogólnowojskowej w celu rozbicia zgrupowania wojsk lądowych nieprzyjaciela. W ramach wsparcia lotnictwo skupia główny wysiłek na niszczeniu i obездwadnianiu ruchomych obiektów naziemnych rozmieszczonych w taktycznej i bliższej operacyjnej głębokości ugrupowania nieprzyjaciela. Prowadzi się je przede wszystkim siłami lotnictwa myśliwsko-bombowego /myśliwsko-szturmowego/, śmigłowców bojowych, a także innych rodzajów lotnictwa.

Jak wskazują doświadczenia z ćwiczeń, lotnictwo w zakresie wsparcia wojsk armii w operacji zaczepnej najczęściej niszczy
1/ Biuletyn Informacyjny 1979, nr 4 /131/, wyd. Sztab Gen. WP.
2/ Tamże, oraz płk doc. dr MACHURA i płk dr GRZEDA: "Działania bojowe lotnictwa w operacjach armijnych", wyd. ASG WP, 1979.

/obezwładnia/ następujące obiekty nieprzyjaciela: środki napadu jądrowego rozmieszczone w taktycznej i bliższej operacyjnej głębokości ugrupowania nieprzyjaciela /baterie typu "HONEST JOHN", "LANCE", "SERGEANT"/; artylerię atomową i polową; stanowiska dowodzenia szczebla taktycznego i operacyjnego; odwody taktyczne /dywizyjne i korpuśne/ oraz bliższe odwody operacyjne /armijne/ i ich środki rażenia; śmigłowce przeciwpancerne na lądowiskach; środki pancerne i przeciwpancerne w punktach oporu i na rubieżach rozwinęcia.

Wykonując zadania wsparcia lotniczego, pododdziały i oddziały lotnictwa mogą działać bezpośrednio na korzyść poszczególnych dywizji zmechanizowanych i pancernych pierwszego rzutu armii oraz pośrednio - na korzyść całej operacji zaczepnej armii.

W ramach zabezpieczenia wysadzenia i wsparcia taktycznych desantów powietrznych i morskich lotnictwo wykonuje szereg zadań szczegółowych: transport powietrzny desantu taktycznego przez śmigłowce transportowe z rejonu wyjściowego do rejonu lądowania położonego w głębi ugrupowania wojsk lądowych nieprzyjaciela; rozpoznanie powietrzne, prowadzone przez lotnictwo rozpoznawcze lub śmigłowce, wojsk i środków OPL nieprzyjaciela w korytarzu przelotu śmigłowców transportowych i w rejonie lądowania; obezwładnienie przez lotnictwo myśliwsko-bombowe /myśliwsko-szturmowe/ i śmigłowce bojowe naziemnych środków OPL nieprzyjaciela na trasie przelotu śmigłowców transportowych i w rejonie lądowania; osłona przelotu śmigłowców transportowych na trasie lotu i w rejonie lądowania prowadzona przez lotnictwo myśliwskie; lotnicze przygotowanie lądowania oraz wsparcie desantu przez lotnictwo myśliwsko-bombowe /myśliwsko-szturmowe/ i śmigłowce bojowe po jego wylądowaniu. Większość tych zadań będzie wykonywało lotnictwo WLF z limitu lotów bojowych przydzielonych dowódcy armii na operację. Siły lotnictwa myśliwskiego do osłony przelotu śmigłowców transportowych, a czasami także do osłony działań wojsk desantu, wyznacza dowódca WLF.

Prowadzenie rozpoznania powietrznego na korzyść armii w operacji zaczepnej będzie równie ważnym zadaniem lotnictwa. Zadanie to wykonują pułki lotnictwa rozpoznania taktycznego z limitu lotów bojowych przydzielonych armii, według planu dowódcy armii. W wyjątkowych wypadkach dowódca armii może zaangażować do realizacji tego zadania lotnictwo myśliwsko-bombowe /myśliwsko-szturmowe/

z limitu przydzielonego na wsparcie wojsk armii. Do podstawowych obiektów taktycznego rozpoznania powietrznego należy zaliczyć: raketowe środki przenoszenia broni jądrowej, artylerię atomową i składy amunicji jądrowej; odwody taktyczne i bliższe odwody operacyjne nieprzyjaciela; stanowiska dowodzenia i węzły łączności; lotnictwo wojsk lądowych nieprzyjaciela; środki OPL nieprzyjaciela oraz posterunki i środki wykrywania, naprowadzania i dowodzenia; sieć komunikacji drogowej i kolejowej; rubieże obronne nieprzyjaciela; inne obiekty.

Oprócz wyżej wymienionych obiektów lotnictwo rozpoznania taktycznego wykonuje bezpośrednio i kontrolne rozpoznanie powietrzne na korzyść wojsk raketowych i artylerii armii i dywizji. Taktyczne rozpoznanie powietrzne na korzyść armii prowadzi się na całą głębokość operacji zaczepnej armii.

Lotnictwo wykonuje także na korzyść armii szereg zadań pomocniczych. Do nich należy między innymi zaliczyć: transport powietrzny wojsk i środków materiałowych; oświetlenie terenu; zadymianie; stawianie pól minowych. Zadania te lotnictwo wykonuje wg planu dowódcy armii z przydzielonego armii limitu lotów bojowych lotnictwa transportowego, śmigłowców transportowych i specjalnych.

Realizacja zadań przez lotnictwo na korzyść wojsk w operacji zaczepnej armii będzie się odbywała w określonych warunkach sytuacji. Będą one miały bezpośredni wpływ na możliwości i skuteczność działań bojowych lotnictwa. Do najważniejszych należy zaliczyć: stosowanie bądź niestosowanie broni jądrowej; strukturę systemu OPL nieprzyjaciela; sytuację skażeń; ukształtowanie terenu; warunki atmosferyczne. Dla pełniejszego zobrazowania wpływu wymienionych czynników na możliwości i skuteczność działań bojowych lotnictwa należy stwierdzić, że zadania lotnictwa będą realizowane w warunkach następującego rozmachu operacji zaczepnej armii^{3/}: głębokość operacji 300 - 400 km; szerokość pasa działania - 80 - 120 km; średnie tempo natarcia - 40 - 60 km/dobę; czas trwania operacji - 7 - 8 dni.

Rozmach operacji zaczepnej armii determinował będzie w szczególności realizację następujących zadań lotnictwa na korzyść wojsk armii: prowadzenie taktycznego rozpoznania powietrznego w całym pasie działania armii na głębokość jej zadania dalszego; zwalczanie obiektów naziemnych na głównym kierunku uderzenia wojsk armii oraz organizacja skutecznej osłony dla zapewnienia planowa-

3/ Biuletyn Informacyjny 1979, nr 4 /131/, wyd. Szt. Gen. WP.

nego tempa natarcia; przebazowanie pułków lotniczych co 2 - 3 dni dla zapewnienia ciągłości wsparcia lotniczego.

Na intensywność działań bojowych lotnictwa będą miały także wpływ okresy operacji zaczepnej armii. Szczególna koncentracja wysiłku będzie następowała w okresie ogniowego przygotowania ataku, przełamywania taktycznej strefy obrony nieprzyjaciela, odpierania kontrataków i przeciwuderzeń, wprowadzania do bitwy drugiego rzutu armii i forsowania szerokich przeszków wodnych.

Decydujący wpływ na działania bojowe lotnictwa w operacji zaczepnej armii wywierają stosowane w wojnie środki rażenia. W warunkach działań konwencjonalnych, prowadzonych w zagrożeniu użyciem broni jądrowej, lotnictwo będzie jednym ze środków decydujących w znacznym stopniu o powodzeniu wojsk. Wymagać to będzie od niego ciągłości wsparcia wojsk armii, a także jego skuteczności. Duża liczba małych i ruchliwych obiektów współczesnego pola walki, a także trudności w określeniu ich miejsca znajdowania się ograniczają w zasadniczy sposób wykorzystanie naziemnych środków ognio- wach /artyleria, rakiety/. W tej sytuacji lotnictwo będzie głównym środkiem rażenia obiektów nieprzyjaciela poza zasięgiem wojsk raki- etowych i artylerii. Będzie ono także wykonywać zadania ogniowe wspólnie z tymi wojskami. W warunkach niestosowania broni jądrowej lotnictwo zwalczając będzie przede wszystkim te obiekty, których zniszczenie lub obezwładnienie wpłynie najbardziej na przebieg walki i w konsekwencji na przebieg operacji. Będzie ono wykonywać zadania najczęściej sposobem "na wezwanie z pola walki" z wykorzy- staniem środków konwencjonalnych. W wypadku braku dostatecznej ilości danych o obiektach nieprzyjaciela, a szczególnie o środkach przenoszenia jego broni jądrowej, lotnictwo będzie je zwalczало sposobem "samodzielnego poszukiwania".

W warunkach działań z użyciem broni jądrowej znaczną część zadań ogniowych przejmą na siebie środki przenoszenia broni jądrowej. Lotnictwo będzie głównie wykorzystywane do niszczenia małych i ruchliwych obiektów, nie obezwładnionych bronią jądrową lub nie- opłacalnych do zwalczania tą bronią. Niekiedy uderzenia lotnictwa środkami konwencjonalnymi będą realizowane w celu stworzenia warunków do użycia broni jądrowej. Dotyczyć to będzie szczególnie za- trzymywania marszu kolumn wojsk nieprzyjaciela w celu stworzenia warunków do wykonania uderzenia jądrowego przez wojska raketowe armii i dywizji.

Jednym z czynników /warunków/ rzutujących w sposób zasadniczy na realizację zadań ogniowych i rozpoznawczych na korzyść wojsk armii będzie system obrony przeciwlotniczej nieprzyjaciela. Trwały i aktywny system OPL będzie w znacznym stopniu ograniczał swobodę realizacji zadań przez lotnictwo, a głównie powodował konieczność działań na małych wysokościach, co z kolei znacznie ograniczy taktyczny promień działania samolotów i śmigłowców. Pokonywanie systemu OPL nieprzyjaciela lotnictwo będzie realizowało poprzez: zwalczanie raketowych i klasycznych środków systemu OPL; zwalczanie posterunków wykrywania i naprowadzania lotnictwa; wykorzystanie środków walki radioelektronicznej; stosowanie manewrów: przeciwradiolokacyjnego, przeciwraketowego, przeciwartyleryjskiego i przeciwmysłiwskiego.

Konieczność zwalczania środków systemu naziemnej OPL nieprzyjaciela w operacji zaczepnej armii dla zabezpieczenia własnych działań lotnictwa spowoduje zmniejszenie możliwości realizacji zadań na korzyść wojsk armii. Aby ograniczyć do minimum wynikające stąd ryzyko /niepełne wykonanie tych podstawowych zadań/, warto niekiedy wykorzystać - do zwalczania środków OPL - siły i środki wojsk lądowych, a głównie artylerię i środki walki radioelektronicznej. Przy podejmowaniu decyzji o zwalczaniu środków systemu OPL nieprzyjaciela należy uwzględnić przede wszystkim ekonomię sił zarówno lotnictwa, jak i artylerii oraz ustalić środek, który jest bardziej opłacalny.

Istotny wpływ na realizację zadań lotnictwa w operacji będzie wywierać - jak już powiedziano - sytuacja skażeń naziemnych i przestrzeni powietrznej, spowodowanych bronią jądrową. Będzie to oczywiście wpływ ujemny, dotyczący szczególnie: możliwości napromienienia personelu latającego ponad dopuszczalne dawki, co wyeliminuje część personelu latającego z wykonywania zadań bojowych; skażenia promieniotwórczego lotnisk i sprzętu lotniczego /samolotów/, co ograniczy możliwości ich wykorzystania do czasu przeprowadzenia zabiegów specjalnych i wystarczającego rozpadu pierwiastków promieniotwórczych na lotniskach; skażenia przestrzeni powietrznej i przesuwanie się chmur radioaktywnych, co spowoduje konieczność zmiany tras nawet w chwili wykonywania lotu bojowego, a więc zmniejszy warunki bezpieczeństwa własnych samolotów, które mogą być rażone przez własne środki ogniowe systemu OPL. Sytuacja skażeń zmniejszy więc w konsekwencji natężenie działań lotnictwa

a także wysiłek na korzyść wojsk armii.

Mowa była również o charakterystyce terenu, w jakim przyjdzie działać wojskom armii i lotnictwu. Charakter terenu wywiera na działalność lotnictwa zarówno wpływ dodatni, jak i ujemny: teren równinny i mało zalesiony stwarza sprzyjające warunki do odszukania rozpoznania i zwalczania obiektów nieprzyjaciela; teren równinny i mało zalesiony oraz bagnisty będzie powodował kanalizowanie ruchu wojsk nieprzyjaciela po istniejącej drożni, co pozwoli lotnictwu na szybkie odszukanie i rozpoznanie obiektu oraz skuteczne jego zwalczanie; teren gęsto zalesiony będzie znacznie utrudniał odszukanie i rozpoznanie obiektów, co spowoduje niekiedy konieczność użycia większej ilości sił do ich wykrycia, ale - z drugiej strony - teren ten, w wypadku wykrycia obiektu, może zwielokrotnić intensywność rażenia nawet środków konwencjonalnych, szczególnie przy stosowaniu przez lotnictwo środków zapalających; teren górzysty i zalesiony utrudni poważnie odszukanie obiektów, ich rozpoznanie i zwalczanie, spowoduje on także konieczność atakowania celów z lotu nurkowego, co związane jest ze stworzeniem dogodnych warunków do zwalczania samolotów przez naziemne środki OPL nieprzyjaciela; teren taki wpłynie jednak dodatnio na uzyskanie zaskoczenia obiektów nieprzyjaciela przez nasze lotnictwo, jako że góry stworzą naturalną osłonę przed wykryciem naszych samolotów przez środki radiolokacyjne nieprzyjaciela.

Odnosnie do warunków atmosferycznych i pory doby: najbardziej będą sprzyjały działalności lotnictwa zwykłe warunki atmosferyczne, które pozwalają na wykorzystanie przez lotnictwo wszystkich jego walorów taktycznych i technicznych i nie ograniczają jego możliwości. W trudnych warunkach atmosferycznych w dzień lotnictwo będzie zmuszone do działania małymi grupami, ograniczone poważnie zostaną możliwości zastosowania znanych sposobów atakowania celów, szczególnie z lotu nurkowego, co będzie obniżać skuteczność rażenia obiektów, a także eliminować możliwość skutecznego wykorzystania niektórych środków rażenia. Noc poważnie utrudnia działania bojowe LMB, LMSz i śmigłowców bojowych. Trudne warunki atmosferyczne w nocy znacznie komplikują, a w niektórych wypadkach nawet uniemożliwiają działania wszystkich rodzajów lotnictwa.

Na realizację zadań przez lotnictwo w operacji zaczepnej armii będą posiadały bezpośredni wpływ jego możliwości bojowe, które zależą od następujących czynników^{4/}: składu ilościowego i jako-

4/ Tamże.

ściowego /typy samolotów i śmigłowców/ lotnictwa przewidywanego do działań na korzyść wojsk armii w operacji zaczepnej; stosunku liczbowego pilotów /załóg/ do liczby posiadanych samolotów /śmigłowców/; limitu lotów bojowych lotnictwa i bomb jądrowych /w tym także stosowanych klasycznych środków rażenia/ wydzielonego na operację zaczepną armii; usytuowania i charakteru obiektów działań lotnictwa; sytuacji powietrznej, a przede wszystkim skuteczności przeciwdziałania środków obrony przeciwlotniczej nieprzyjaciela; wyszkolenia personelu latającego i naziemnego; sprawności organizacyjnej sztabów jednostek lotniczych przewidzianych do realizacji zadań na korzyść wojsk armii oraz działania systemów dowodzenia i współdziałania; skuteczności działania sił i środków naziemnego zabezpieczenia działań; liczby i jakości lotnisk bazowania i manewru; warunków atmosferycznych.

Możliwości bojowe lotnictwa charakteryzują następujące wskaźniki: skuteczność działań podczas zwalczania różnorodnych obiektów, zasięg bojowego oddziaływania na nieprzyjaciela, możliwość terminowego wykonania zadań, intensywność działań oraz możliwość prowadzenia działań w trudnych warunkach atmosferycznych i w nocy.

Skuteczność działań bojowych lotnictwa określa się przewidywanymi rezultatami niszczenia wojsk w ciągu jednego wylotu, okresu czasu /np. doby/. Zależy ona od charakteru obiektów, stosowanych środków rażenia oraz sposobów wykonywania zadań i warunków działań.

Przy zastosowaniu konwencjonalnych środków rażenia i uwzględnieniu współczynnika sprawności technicznej sprzętu lotniczego o wartości 0,8 można obezwładnić^{5/}: dwoma pułkami lotnictwa myśliwsko-szturmowego /przy natężeniu 3 wyloty na samolot/ - trzy baterie PRK "HAWK", 2 - 3 posterunki radiolokacyjne, trzy baterie artylerii polowej oraz do trzech kompanii czołgów i piechoty; śmigłowcami bojowymi jednego plwl /przy natężeniu 3 wyloty na śmigłowiec/ - około 50 środków opancerzonych /czołgów/ oraz 1 - 2 kompanijne punkty oporu. Przy współczynniku sprawności technicznej sprzętu równym 0,8 i 1 - 2 obiektach rozpoznawanych w jednym wylocie pułk lotnictwa rozpoznania taktycznego może rozpoznać w jednym locie 29 - 58 obiektów.

Zasięg bojowego oddziaływania zależy od wielkości taktycznego promienia działania i odległości bazowania lotnictwa od przedniego skraju walczących wojsk.

5/ Tamże, oraz Informator Taktyczny Oficera Wojsk Lotniczych, wyd. DWL, 1980.

Taktyczny promień działania uzależniony jest od rodzaju ładunku bojowego, możliwości wykorzystania zbiorników dodatkowych, prędkości, wysokości i czasu przebywania samolotów /śmigłowców/ nad celem. Należy przyjmować, że podczas lotów na małych wysokościach taktyczny promień działania samolotów lotnictwa frontowego waha się w granicach 180 km /Lim-6bis/ - 500 km/Su-20/. Przy bazowaniu LMSz, LMB i LRT średnio w odległości 80 km od przedniego skraju nieprzyjaciela zasięg bojowego oddziaływania podczas wykonywania lotów na małych wysokościach wyniesie od 100 do 260 km^{6/}.

Możliwość terminowego wykonywania zadań przez lotnictwo frontowe charakteryzują: najwcześniejszy i najpóźniejszy czas wykonania zadania w porze dziennej; możliwość powtórnego wykonania zadania bojowego; czas przybycia lotnictwa na wezwanie z pola walki. Najwcześniejszy i najpóźniejszy termin wykonania zadania w porze dziennej jest różny w poszczególnych porach roku i określa się go w oparciu o rzeczywisty czas świtu i zmroku dla danego rejonu działań.

Czas, jaki upływa od momentu wezwania lotnictwa do przylotu samolotów nad cel, zależy od stopnia gotowości bojowej lotnictwa oraz czasu startu, zbiórki i dolotu do celu. Np. przy odległości 130 km od obiektu uderzenia od lotniska startu czas ten wyniesie dla pary samolotów znajdujących się w gotowości bojowej nr 2 - 24 minuty /przekazanie komendy - 3 minuty, przejście z gotowości nr 2 do nr 1 - 8 minut, dolot do celu z prędkością 600 km/godz - 13 minut/.

Intensywność działań - wielkość określająca liczbę wylotów załóg samolotów w ciągu doby - zależy od wydzielonego na operację frontową limitu armiolotów oraz czasu potrzebnego do wykonania powtórnego uderzenia. Wnioski z ćwiczeń wskazują, że w operacji zaczepnej można przyjmować średnie dobowe natężenie działań lotnictwa: LMSz, LMB, LRT i LM, w wysokości nie większej niż półtora - dwa wyloty na załogę. Jednakże w poszczególnych dniach operacji normy te mogą być większe, a szczególnie dotyczy to pierwszych jej dni.

Reasumując powyższe, należy stwierdzić, że na możliwości realizacji zadań przez lotnictwo w operacji zaczepnej armii będą miały swój bezpośredni wpływ warunki, w jakich będzie ono działało, oraz możliwości, jakimi będzie dysponowało. Utrzymanie możliwości bojowych lotnictwa na wysokim poziomie będzie wymagało od dowódcztw
6/ j.w.

i sztabów oraz organów dowodzenia lotnictwem umiejętnego kształtowania czynników rzutujących na te możliwości oraz wykorzystania pozytywnych zjawisk towarzyszących warunkom działań.

2.2. Limit lotów bojowych lotnictwa i jego wykorzystanie w operacji zaczepnej armii w świetle zasad operacyjnego zastosowania lotnictwa

Podczas planowania działań bojowych WLF w operacji zaczepnej frontu szczególną uwagę zwraca się na podział limitu lotów bojowych lotnictwa i bomb jądrowych wg zadań frontu oraz uwzględnia się potrzeby pierwszorzutowych armii ogólnowojskowych. Do wsparcia armii ogólnowojskowej wydziela się większość wysiłku jednej dywizji lotnictwa szturmowo-rozpoznawczego, pułku lotnictwa wojsk lądowych oraz część wysiłku pułku lotnictwa myśliwsko-bombowego i pułku śmigłowców transportowych. Orientacyjny przydział limitu lotów bojowych i bomb jądrowych dla armii działającej w pierwszym rzucie na kierunku głównego uderzenia frontu może być następujący: w pierwszym dniu operacji - 4 - 5 p/1 LMSz, 1 - 2 p/1 LMB, 2 - 3 p/1 ŚB, 1 - 2 p/1 LRT; do końca zadania bliższego - 7 - 9 p/1 LMSz, 3 - 4 p/1 LMB, 4 - 5 p/1 ŚB, 5 - 6 p/1 LRT, 3 - 4 p/1 LT /śmigłowców/; w zadaniu dalszym - 8 - 10 p/1 LMSz, 1 - 2 p/1 LMB, 5 - 6 p/1 ŚB, 5 - 6 p/1 LRT, 2 - 3 p/1 LT /śmigłowców/^{7/}. Ponadto armia ogólnowojskowa na operację zaczepną może otrzymać 12 - 14% bomb jądrowych przewidzianych na realizację zadania bliższego frontu.

Wielkość limitu lotów bojowych i bomb jądrowych przewidywanych dla armii pierwszego rzutu frontu zależy od roli i miejsca, jakie zajmuje armia w ugrupowaniu operacyjnym frontu, użycia broni jądrowej w pasie armii wg planu frontu oraz składu i możliwości wojsk lotniczych frontu, a także średniego operacyjnego natężenia działań lotnictwa. Wielkość ta nie jest więc stała. W toku operacji zaczepnej może ona być korygowana w zależności od rozwoju sytuacji operacyjno-taktycznej oraz aktualnych możliwości lotnictwa.

Sposób wykorzystania limitu podporządkowuje się zasadzie pełnego wykorzystania możliwości lotnictwa. Oznacza to, że siła uderzeniowa i wysiłek rozpoznania powinny być skoncentrowane w określonym miejscu i czasie na obiektach, których obezwładnienie /rozpoznanie/ decydować może o powodzeniu operacji. Rozpraszenie sił w dążeniu do równoczesnego wykonania wielu zadań nie przynosi pożądaných efektów operacyjnych. Stąd też we wszystkich warunkach

sytuacji operacyjnej, szczególnie zaś w wypadku ograniczonej ilości lotnictwa, jego wysiłek powinien być skupiony na kierunku głównego uderzenia. Sposób wykorzystania limitu lotnictwa powinien więc być podporządkowany zasadom operacyjnego zastosowania lotnictwa. Planowanie użycia lotnictwa a następnie jego wykorzystanie na szczeblu armii ogólnowojskowej winno je uwzględniać.

Ześrodkowane użycie sił lotnictwa na głównym kierunku uderzenia w najważniejszych okresach operacji i na najbardziej opłacalne obiekty stanowi jedną z głównych zasad zastosowania bojowego lotnictwa. Stąd też planowanie użycia i działalność lotnictwa powinny zmierzać do zwalczania tych obiektów, które będą wywierały decydujący wpływ na przebieg operacji zaczepnej armii. O efektywności użycia sił lotnictwa decydować będzie umiejętne wybranie z całej masy zadań i obiektów /celów/ - najbardziej ważnych, i skupienie na nich głównego wysiłku lotnictwa. Ześrodkowane użycie sił lotnictwa w operacji zaczepnej armii wymaga także manewru działalnością lotnictwa na określonych kierunkach, wykonywania manewru lotniskowego i wykorzystania lotnisk podskokowych i wysuniętych.

Istotną zasadą, jaka powinna być bezwzględnie przestrzegana przy planowaniu użycia lotnictwa w operacji zaczepnej armii, jest ekonomiczne wykorzystanie przydzielonego limitu lotów bojowych lotnictwa i bomb jądrowych. Na etapie szczegółowego planowania zadań dla lotnictwa należy przyjmować do wykonania tylko te z nich, które nie mogą być zrealizowane bardziej optymalnie i szybciej innymi środkami. Dotyczy to w szczególności umiejętnego podziału zadań między wojska raketowe, artylerię i lotnictwo. Ważnym czynnikiem rzutującym na ekonomiczne wykorzystanie omawianego limitu jest umiejętne rozłożenie go na okres całej operacji i poszczególne dni jej trwania. Zbyt szybkie wykorzystanie limitu lotów bojowych i bomb jądrowych w poszczególnych dniach operacji może doprowadzić do niezrealizowania zadań i celów operacji. Przy planowaniu użycia lotnictwa należy także unikać wydzielania do wykonania zadań mniejszej ilości sił, aniżeli wymagają tego istniejące warunki i normy. Powoduje to większe straty i uniemożliwia realizację zadań oraz powoduje konieczność wykonania powtórnych uderzeń, zwiększa zużycie sił lotnictwa i przeczy zasadzie ekonomii. Efektywność działań lotnictwa osiąga się również umiejętnością stosowania rozwiązań taktycznych i sposobem działań, doborem optymalnych środków rażenia oraz wszechstronnym zabezpieczeniem działań.

Jedną z zasad, która powinna być uwzględniona w działaniach bojowych lotnictwa w operacji zaczepnej armii, jest zaskoczenie. Szablonowe planowanie użycia lotnictwa a także szablonowe jego działanie podczas realizacji kolejnych zadań nie przynosi z reguły pożądaných rezultatów. Stąd też racjonalne łączenie zasad tajnego dowodzenia, wykorzystania warunków atmosferycznych i meteorologicznych do maskowania lotu, stosowania odpowiedniego manewru, grup pozornych, lotów na małych wysokościach, sposobów działań, ataków i odpowiednich ugrupowań bojowych pozwala wykonać zadanie z maksymalną efektywnością przy minimalnych stratach własnych.

Stałe i ścisłe współdziałanie lotnictwa z wojskami lądowymi a także rodzajów lotnictwa między sobą jest niezawodnym warunkiem pomyślnej realizacji zadań w toku operacji. Stosowanie tej zasady odnosi się do uzgodnienia wspólnych działań lotnictwa i wojsk lądowych w stosunku do celu, miejsca, czasu i sposobu wykonywanych zadań. Część zadań dla lotnictwa powinna być planowana zawczasu, lecz nie wszystkie mogą być dokładne sprecyzowane. Dlatego też należy je dodatkowo precyzować w toku trwania operacji, a także przewidywać odpowiedni odwód lotnictwa i bomb jądrowych do realizacji zadań nieprzewidzianych. Ześrodkowanie wysiłków lotnictwa i wojsk raketowych i artylerii na ograniczonym obszarze terenu będzie wymagało planowania kolejnych uderzeń lotnictwa i naziemnych środków ogniowych. W wypadku rozmieszczenia obiektów na znacznych odległościach od siebie mogą one być zwalczane jednocześnie przez wojska raketowe, artylerię i lotnictwo z zachowaniem wzajemnego bezpieczeństwa.

Wstępne uzgadnianie współdziałania lotnictwa z wojskami lądowymi odbywa się w okresie wypracowywania przez szefa CDB WLF propozycji użycia lotnictwa, natomiast szczegółowe uzgadnianie współdziałania - po powzięciu decyzji przez dowódcę armii, w okresie planowania wspólnych działań. Współdziałanie lotnictwa z wojskami armii polega na: konkretyzowaniu i umiejscawianiu uderzeń lotnictwa według czasu, miejsca i sposobu działań w powiązaniu z ogniem wspieranych wojsk; wskazywaniu celów; oznaczaniu miejsc znajdowania się własnych wojsk i wzajemnej identyfikacji; uprzedzaniu o wykonywanych uderzeniach; ciągłej wzajemnej informacji o przelotach własnego lotnictwa nad ugrupowaniem wojsk armii; precyzowaniu stref wzajemnego bezpieczeństwa i wzajemnym informowaniu o sytuacji w rejonie działań bojowych;

wzajemnym udzielaniu pomocy w zakresie kierowania ogniem i manewrem; realizacji innych przedsięwzięć przez wojska lądowe na korzyść lotnictwa.

2.3. Centrum Dowodzenia Bojowego Wojsk Lotniczych Frontu jako organ dowodzenia lotnictwa

W styczniu 1978 roku nastąpiła nowelizacja systemu dowodzenia w Wojskach Lotniczych, którego elementem składowym są Centra Dowodzenia Bojowego Armii Lotniczej /CDB AL/^{8/}. Na przestrzeni lat 1978 - 1980, w oparciu o przeprowadzone ćwiczenia z udziałem CDB AL, zostały ukształtowane określone poglądy na nazwę, przeznaczenie, kompetencje a także funkcjonowanie CDB AL.

Powszechne używanie w ćwiczeniach "WIOSNA-80", "BRATERSTWO BRONI-80", "SOJUZ-81" nazwy "Wojska Lotnicze Frontu" /zamiast określenia związku operacyjnego lotnictwa - "Armia Lotnicza"/ sugeruje również zmianę nazwy CDB AL na Centrum Dowodzenia Bojowego Wojsk Lotniczych Frontu /CDB WLF/.

W toku wspomnianych wyżej ćwiczeń, a także w toku badań przeprowadzonych przez autora niniejszej rozprawy na bazie ćwiczeń "LATO-78" i "WRZESIEŃ-79" zostało poddane weryfikacji dotychczasowe przeznaczenie CDB AL, które sformułowane jest następująco: "Centrum Dowodzenia Bojowego AL przeznaczone jest do dowodzenia wydzielonym lotnictwem armii lotniczej i lotnictwem współdziałającym, prowadzącym działania bojowe na korzyść i w pasie armii ogólnowojskowej, oraz organizowania i realizowania współdziałania z rodzajami wojsk armii, szczególnie wojskami OPL, rakiętowymi i artylerią, a także zapewnienia bezpieczeństwa ruchu powietrznego w strefach ognia środków OPL armii ogólnowojskowej".

Przeznaczenie to - w kontekście wyników badań przeprowadzonych na przestrzeni ostatnich lat oraz opublikowanych rozwiązań teoretycznych^{9/} - utraciło w części swoją zasadność głównie z następujących przyczyn: na wsparcie wojsk armii pierwszego rzutu frontu nie wydziela się lotnictwa, lecz jedynie limit jego lotów bojowych; wzrosła znacznie rola CDB WLF w procesie planowania użycia lotnictwa w operacjach armijnych w ramach limitu lotów bojowych przydzielanych armiom pierwszego rzutu frontu /w tym także planowania użycia śmigłowców bojowych z plwl/;

8/ - Instrukcja organizacji i funkcjonowania CDB AL, wyd. DWL, 1978.

9/ Biuletyn Informacyjny 1979, nr 4 /131/, wyd. Szt. Gen. WP.

szczególnie ważnego znaczenia nabrała konieczność ścisłej organizacji i realizacji współdziałania lotnictwa z rodzajami wojsk armii, które wymaga od CDB WLF ścisłego i ciągłego powiązania swojej działalności z odpowiednimi komórkami organizacyjnymi sztabu armii, a w szczególności z oddziałem rozpoznawczym i operacyjnym, szefostwem wojsk raketowych i artylerii oraz szefostwem wojsk OPL; jednym z warunków skuteczności działań lotnictwa na korzyść wojsk jest zapewnienie warunków bezpieczeństwa własnemu lotnictwu wykonującemu loty bojowe w rejonie odpowiedzialności CDB WLF oraz udział w dowodzeniu z ziemi samolotami w powietrzu w celu ścisłej realizacji problematyki współdziałania.

Stąd też, zdaniem autora, sformułowanie przeznaczenia będzie następujące: "Centrum Dowodzenia Bojowego Wojsk Lotniczych Frontu /CDB WLF/ przeznaczone jest do planowania użycia lotnictwa wspólnie ze sztabem armii, uzgadniania problematyki współdziałania lotnictwa z rodzajami wojsk armii, realizacji współdziałania oraz udziału w dowodzeniu samolotami /śmigłowcami/ w powietrzu, a także zapewnienia bezpieczeństwa działań i przelotów własnego lotnictwa w rejonie odpowiedzialności".

Z przeznaczenia CDB WLF wynikają jego kompetencje. Kompetencje^{10/} CDB WLF - to zakres zadań i odpowiedzialności oraz wiedza i umiejętność realizacji określonych instrukcją obowiązków. Na podstawie przeprowadzonych badań i wniosków z ćwiczeń wydaje się celowe usystematyzowanie kompetencji CDB WLF wg okresów jego działalności, a mianowicie: okresu planowania i organizowania działań oraz okresu prowadzenia działań bojowych.

Zasadniczy zakres kompetencji CDB WLF w okresie planowania i organizowania działań odnosi się do wypracowania propozycji użycia lotnictwa, uzgodnienia współdziałania, opracowania planu użycia lotnictwa, przekazania uszczegółowionych zadań wykonawcom i wytycznych podległym punktom dowodzenia.

Podstawowym zadaniem w tym okresie jest wypracowanie i meldowanie propozycji użycia lotnictwa w operacji armijnej, uzgodnionych poprzez odpowiednie komórki sztabu armii z rodzajami wojsk armii. Uzgodnienie tych propozycji jest warunkiem harmonijnego użycia wojsk i osiągnięcia celów operacji. Propozycje użycia lotnictwa zatwierdzone przez dowódcę armii, a także wytyczne i zadania

^{10/} Kompetencje - odpowiedzialność, zgodność; uprawnienie i obowiązek danego organu do realizowania określonego przepisami działania; zakres czyjejs wiedzy, umiejętności, odpowiedzialności /Słownik Wyrazów Obcych, PWN/.

postawione szefowi CDB WLF przez dowódcę WLF stanowią podstawę do opracowania w CDB WLF planu użycia lotnictwa w operacji. Opracowaniu planu towarzyszy ustalenie i uzgodnienie szczegółów współdziałania lotnictwa z wojskami lądowymi, a w tym głównie z siłami i środkami rozpoznania armii, pierwszorzutowymi związkami taktycznymi, wojskami raketowymi i artylerią oraz wojskami OPL. W zależności od potrzeb współdziałanie uzgadnia się także z innymi rodzajami wojsk armii. Nie wydaje się konieczne opracowywanie planu współdziałania lotnictwa z rodzajami wojsk armii w operacji. Doświadczenia z ćwiczeń nie potwierdzają takiej potrzeby. Ćwiczenia natomiast ujawniły konieczność dostarczania przez oficerów CDB WLF odpowiednich danych do dokumentów planistycznych opracowywanych w sztabie armii, a w szczególności do: planu operacji; planu współdziałania wojsk w operacji; planu rozpoznania; planu kompleksowego ogniowego porażenia wojsk nieprzyjaciela; planu OPL.

Podstawę opracowania planu użycia lotnictwa, a także udziału w opracowaniu wyżej wspomnianych dokumentów w sztabie armii stanowi rozkaz operacyjny dowódcy WLF, decyzja dowódcy armii ogólnowojskowej oraz ustalenia dotyczące współdziałania lotnictwa z wojskami armii. Plan zatwierdzony przez dowódcę armii stanowi podstawę do przekazania przez CDB WLF uszczegółowionych zadań wykonawcom na pierwszy /kolejny/ dzień operacji.

Jednym z ważnych dokumentów opracowywanych przez CDB WLF jest planowa tabela lotów lotnictwa w pierwszym /kolejnym/ dniu operacji, wykonywanych w rejonie odpowiedzialności CDB WLF. Pełne opracowanie tej tabeli jest możliwe na podstawie: rozkazu operacyjnego dowódcy WLF; planu użycia lotnictwa w operacji; decyzji dowódców związków taktycznych i oddziałów lotnictwa planowanych do realizacji zadań w pasie armii. Plan użycia lotnictwa, planowa tabela lotów a także ustalenia dotyczące współdziałania lotnictwa i zabezpieczenia jego działań stanowią dla szefa CDB WLF podstawę do ustalenia i przekazania podległym GDB i PNWC wytycznych w zakresie realizacji współdziałania lotnictwa z wojskami armii na pierwszy /kolejny/ dzień operacji, a także uprzedzenia naziemnych środków OPL - poprzez GDB i PNWC oraz SD OPL armii - o przelotach własnego lotnictwa.

Bardzo istotnym zadaniem realizowanym przez CDB WLF w okresie planowania i organizowania działań jest uzgadnianie ze sztabem armii zadań do wykonania przez jej wojska na korzyść lotnictwa.

Ćwiczenia przeprowadzone w ubiegłych latach ujawniły konieczność realizacji szeregu takich zadań a w szczególności: uchwytowanie lotnisk nieprzyjaciela; obrona lotnisk aktualnego bazowania; pomoc w likwidacji skutków uderzeń jądrowych wykonanych na jednostki lotnicze; wykorzystanie sił i środków walki radioelektronicznej do zabezpieczenia działań lotnictwa; zwalczanie przez wojska rakietowe i artylerię środków systemu naziemnej OPL nieprzyjaciela; pomoc w poszukiwaniu i ratownictwie własnych załóg samolotów /śmigłowców/.

W okresie planowania i organizowania działań wojsk istnieje potrzeba przekazywania przez CDB WLF do SD WLF informacji dotyczących planowanych zadań dla lotnictwa, uzgodnionych szczegółów współdziałania, położenia i działalności wojsk własnych i nieprzyjaciela.

W okresie prowadzenia działań bojowych przez wojska armii i lotnictwo CDB WLF realizuje szereg zadań związanych głównie z realizacją ustalonej problematyki współdziałania, udziałem w dowodzeniu samolotami w powietrzu, kierowaniu ruchem lotniczym w rejonie swojej odpowiedzialności oraz wymianą informacji z zainteresowanymi organami dowodzenia wojsk lądowych i lotnictwa.

Istotnym zadaniem CDB WLF w tym okresie jest szczegółowe rozwijanie planu użycia lotnictwa na każdy kolejny dzień operacji, a także przedstawianie /meldowanie/ dowódcy armii propozycji użycia przydzielonego limitu lotów bojowych lotnictwa i bomb jądrowych w toku trwania każdego dnia operacji, w zależności od rozwoju sytuacji taktyczno-operacyjnej. Wiąże się z tym ściśle przekazywanie wykonawcom - w ramach zadań dla nich planowanych - informacji o położeniu celów, czasie i sposobie ich zwalczania.

W toku trwania operacji szereg zadań będzie realizowanych przez lotnictwo na wezwanie z pola walki. Podstawą takich działań będzie rozwój konkretnej sytuacji taktyczno-operacyjnej /pojawienie się obiektów nieprzyjaciela zagrażających wojskom armii/ i decyzja dowódcy armii o użyciu lotnictwa. Warunkiem zaś użycia lotnictwa jest utrzymywanie do dyspozycji dowódcy armii określonych sił przez wykonawców. Wydaje się, że uprawnienie wzywania lotnictwa na pole walki posiadać może tylko CDB WLF, zaś wsparcie lotnicze pierwszorzutowych dywizji realizować należy tylko na wyraźne zapotrzebowanie GDB. Rozwój sytuacji taktyczno-operacyjnej /pojawienie się ważnych obiektów nieprzyjaciela/ może powodować konie-

czność przecelowywania grup samolotów na ważniejszy w danym momencie obiekt naziemny. CDB WLF przecelowanie realizuje na podstawie decyzji dowódcy armii.

Innym zadaniem CDB WLF w tym okresie jest uprzedzanie naziemnych środków OPL o planowanych przelotach własnego lotnictwa, a także udział w dowodzeniu samolotami /śmigłowcami/ w powietrzu i nadzorowanie przestrzegania przez załogi ustalonych reżimów lotu. W wypadku konieczności działania samolotów w strefach ognia naziemnych środków OPL, Centrum jest obowiązane zapewnić im bezpieczeństwo poprzez ścisłą realizację ustalonych elementów współdziałania ze środkami OPL. Wiąże się to także z dokonywaniem na CD SD OPL armii podziału obiektów powietrznych do zwalczania przez naziemne środki OPL i lotnictwo myśliwskie.

Działania bojowe lotnictwa wymagają także od CDB WLF informowania załóg samolotów /śmigłowców/ znajdujących się w rejonie odpowiedzialności o sytuacji powietrznej, niebezpiecznych dla lotnictwa zjawiskach pogody, sytuacji skażeń przestrzeni powietrznej oraz innych zjawiskach rzutujących na wykonywanie lotu bojowego.

Obowiązkiem CDB WLF będzie także organizowanie i udzielanie pomocy załogom samolotów /śmigłowców/ znajdujących się w trudnej sytuacji w locie.

Działalności CDB WLF w toku działań bojowych towarzyszy szeroka wymiana informacji pomiędzy sztabem armii ogólnowojskowej, sztabem WLF, podległymi punktami dowodzenia oraz sztabami ZT i oddziałów lotnictwa wykonującymi zadania wg planu armii. Informacje te dotyczą szczególnie położenia i działalności wojsk własnych i nieprzyjaciela, rezultatów działań i zmiany możliwości bojowych lotnictwa oraz zmian dokonywanych w planach działalności bojowej lotnictwa w zależności od zmian sytuacji taktyczno-operacyjnej.

Przedstawiony wyżej przekrój zadań i kompetencji CDB WLF w okresie planowania oraz prowadzenia działań bojowych przez wojska armii i lotnictwo rzutuje na szczegółową działalność CDB WLF, co zostało ujęte w kolejnym punkcie niniejszego rozdziału.

2.4. Właściwości planowania użycia lotnictwa w operacji zaczepnej armii ze szczególnym uwzględnieniem treści i metody pracy CDB WLF

Z przeznaczenia Centrum Dowodzenia Bojowego Wojsk Lotniczych Frontu wynika rola, jaką ma spełniać w procesie współdziałania lotnictwa z wojskami lądowymi. Wyraża się ona głównie w: wypraco-

waniu propozycji użycia lotnictwa w operacji zaczepnej armii; uzgadnianiu problematyki współdziałania lotnictwa z wojskami armii; meldowaniu dowódcy armii propozycji szefa CDB WLF odnośnie do użycia lotnictwa; planowania wspólnie ze sztabem armii użycia lotnictwa w operacji; przekazywaniu uszczegółowionych zadań wykonawcom; realizacji współdziałania i dowodzenia samolotami /śmigłowcami/ w powietrzu w toku działań bojowych. CDB WLF bierze więc czynny udział zarówno w procesie planowania użycia lotnictwa, jak i dowodzenia samolotami w powietrzu w toku działań bojowych.

Na podstawie doświadczeń z ćwiczenia "LATO-78" i "WRZESIEŃ-79" autor uważa, że kolejność i treść pracy CDB WLF obejmuje: analizowanie przez szefa CDB WLF zamiarów i wytycznych dowódcy wojsk lotniczych frontu i armii ogólnowojskowej; wypracowanie przez szefa CDB WLF propozycji użycia lotnictwa w operacji zaczepnej armii; meldowanie dowódcy armii przez szefa CDB WLF propozycji użycia lotnictwa; przekazywanie wykonawcom uszczegółowionych zadań bojowych oraz udzielanie wytycznych podległym GDB, PNWC i PRN; realizację współdziałania z wojskami armii oraz dowodzenie samolotami /śmigłowcami/ w powietrzu w toku operacji.

W świetle tych ogólnych stwierdzeń w kolejnych punktach rozważone zostaną etapy pracy CDB WLF oraz ich treść.

Doświadczenia wyżej wspomnianych ćwiczeń wykazały także, że podstawą pracy szefa CDB WLF są: zamiar i wytyczne dowódcy wojsk lotniczych frontu w zakresie organizacji i realizacji współdziałania lotnictwa z wojskami armii; zamiar operacji i wytyczne dowódcy armii ogólnowojskowej w zakresie przygotowania propozycji użycia lotnictwa w operacji zaczepnej.

Problematyka powyższa zostanie rozpatrzona w sposób szczegółowy w kolejnych punktach.

2.4.1. Analizowanie przez szefa CDB WLF zamiarów i wytycznych dowódcy wojsk lotniczych frontu i armii ogólnowojskowej

Szef CDB WLF, przed wyjazdem na SD A, może być zapoznany przez dowódcę WLF z zamiarem użycia lotnictwa w części dotyczącej określonej armii, a także otrzymać wytyczne do organizacji i realizacji współdziałania oraz planowania użycia lotnictwa w operacji armijnej. W nie sprzyjających warunkach dane te mogą być przekazane szefowi CDB WLF już po jego przybyciu na SD armii ogólnowojskowej.

Udział szefa CDB WLF w orientowaniu operacyjnym u dowódcy armii ogólnowojskowej jest niezbędnym warunkiem właściwego zaplanowania

użycia lotnictwa w operacji. Podczas orientowania operacyjnego u dowódcy armii szef CDB WLF zapoznaje się z wnioskami z oceny nieprzyjaciela, zamiarem dowódcy armii do operacji oraz otrzymuje wytyczne dotyczące przygotowania propozycji użycia lotnictwa w operacji.

Treść wytycznych dowódcy wojsk lotniczych frontu dla szefa CDB WLF, zdaniem autora, obejmuje: zamiar użycia lotnictwa WLF w pasie armii; informację o zadaniach lotnictwa realizowanych wg planu frontu /WLF/ w pasie działania armii w pierwszym /kolejnym/ dniu operacji; informację o użyciu bomb jądrowych w pasie armii wg planu frontu; przydział limitu lotów bojowych lotnictwa na okres operacji zaczepnej armii, ze wskazaniem jego podziału na pierwszy dzień operacji, do końca zadania bliższego i na zadanie dalsze; przydział liczby bomb jądrowych na operację zaczepną armii; dane współdziałania lotnictwa z wojskami frontu ustalone w wyniku decyzji powziętej przez dowódcę frontu a dotyczące rozpoznania, wsparcia ogniowego i osłony wojsk; dowodzenie samolotami w powietrzu podczas wykonywania zadań rozpoznania, wsparcia, osłony i zadań pomocniczych na korzyść wojsk armii; wyznaczenie wykonawców zadań na pierwszy /kolejny/ dzień operacji zaczepnej armii.

Wytyczne dowódcy armii ogólnowojskowej udzielone szefowi CDB WLF podczas orientowania operacyjnego dotyczą: okresów operacji i kierunków, na których należy skupić główny wysiłek taktycznego rozpoznania powietrznego; okresów operacji i obiektów, na jakich należy skupić główny wysiłek IMSz, IMB, śmigłowców bojowych; terminu meldowania propozycji użycia lotnictwa w operacji zaczepnej armii.

Analiza zamiarów i wytycznych dowódcy wojsk lotniczych frontu i dowódcy armii ogólnowojskowej stanowi dla szefa CDB WLF podstawę do organizacji pracy CDB WLF. Szef CDB WLF przeprowadza analizę zamiarów i wytycznych w następującej kolejności: zamiar użycia i zadania lotnictwa WLF planowane do realizacji w pasie armii ogólnowojskowej /pancernej/ oraz wytyczne dowódcy WLF w zakresie planowania działań bojowych lotnictwa w operacji zaczepnej armii, a także jego współdziałania z wojskami armii; zamiar dowódcy armii ogólnowojskowej /pancernej/ do operacji oraz jego wytyczne do przygotowania propozycji użycia lotnictwa w operacji.

W wyniku analizy zamiarów i wytycznych szef CDB WLF ustala:

1. Ogólny zamiar użycia lotnictwa w operacji zaczepnej armii /okresy operacji i zadania, w jakich i na wykonaniu których powinien być skupiony główny wysiłek lotnictwa myśliwsko-bombowego, myśliwsko-szturmowego i śmigłowców bojowych/. Ustalenie przez szefa CDB WLF ogólnego zamiaru użycia lotnictwa w operacji jest konieczne do ukierunkowania pracy podległych oficerów podczas wypracowywania danych i wniosków do propozycji użycia lotnictwa w operacji zaczepnej armii.

2. Kalkulację czasu i przedsięwzięcia organizacyjne pracy zespołów podległych szefowi CDB WLF. Kalkulację czasu i przedsięwzięcia organizacyjne konieczne do zrealizowania w okresie planowania użycia lotnictwa w operacji szef CDB WLF ujmuje we własnych notatkach. Stanowią one podstawę do kierowania działalnością oficerów CDB WLF w tym okresie.

3. Wytyczne, jakich powinien udzielić szef CDB WLF podległym oficerom do przygotowania danych i wniosków do propozycji użycia lotnictwa w operacji zaczepnej armii.

W opracowaniu danych i wniosków do propozycji użycia lotnictwa mogą brać udział oficerowie zarówno zespołu planowania i współdziałania, jak i zespołu dowodzenia bojowego. Najbardziej jednak prawdopodobne będzie wykorzystanie do opracowania danych takich oficerów, jak: oficera współdziałania; oficera rozpoznawczego; nawigatora oraz szefa łączności i RUL.

Zakres danych potrzebnych przy wypracowywaniu propozycji użycia lotnictwa wymaga udzielenia następujących wytycznych:

a/ oficerowi rozpoznawczemu - przygotowanie wniosków z oceny nieprzyjaciela w pasie działania armii; zaproponowanie obiektów działań i rozpoznania oraz zadań lotnictwa wg etapów operacji armijnej; przygotowanie propozycji w zakresie organizacji i prowadzenia rozpoznania powietrznego oraz wymiany informacji rozpoznawczych;

b/ oficerowi współdziałania - propozycje podziału limitu lotów bojowych lotnictwa i bomb jądrowych wg zadań i okresów operacji zaczepnej armii; propozycje organizacji współdziałania z wojskami armii oraz dowodzenia samolotami /śmigłowcami/ w powietrzu; propozycje rozmieszczenia i przesunięć GDB i PNWC;

c/ nawigatorowi - ocena możliwości ogniowych, czasowych i przestrzennych lotnictwa, ze szczególnym uwzględnieniem pierwszego

dnia operacji; ocena spodziewanych rezultatów działań lotnictwa na obiekty ustalone do zwalczania w ramach ogniowego przygotowania a-taku i wsparcia wojsk, szczególnie w pierwszym dniu operacji; propozycje organizacji naprowadzania lotnictwa na cele powietrzne i naziemne; propozycje usytuowania korytarzy przelotu, stref zakazanych, stref dyżerowania i okresów wzmożonego wysiłku IM oraz szczegółów jego współdziałania z naziemnymi środkami OPL armii i dywizji;

d/ szefowi łączności i RUL - propozycje organizacji łączności w CDB WLF.

Po przeprowadzeniu analizy zamiarów i wytycznych szef CDB WLF: zapoznaje oficerów z wypracowanym przez siebie zamiarem użycia lotnictwa w operacji zaczepnej armii; zapoznaje z przedsięwzięciami, jakie powinny być wykonane przez oficerów CDB WLF w powiązaniu z podziałem dysponowanego czasu; udziela oficerom CDB WLF wytycznych odnośnie do przygotowania danych i wniosków do propozycji użycia lotnictwa w operacji zaczepnej armii oraz określa każdemu z oficerów, któremu udzielił wytycznych, czas przedstawienia wypracowanych wniosków i danych do propozycji.

2.4.2. Wypracowanie przez CDB WLF propozycji użycia lotnictwa w operacji zaczepnej armii

Na podstawie doświadczeń z ćwiczenia "LATO-78" i "WRZESIEŃ-79" oraz analizy tych doświadczeń autor uważa, że ocena dokonywana w CDB WLF podczas wypracowywania propozycji użycia lotnictwa w operacji dotyczy: wojsk nieprzyjaciela; wojsk własnych; warunków działań lotnictwa; możliwości ogniowych, przestrzennych i czasowych lotnictwa.

W ocenie wojsk nieprzyjaciela uwzględnia się te elementy, które w sposób zasadniczy będą rzutowały na wykorzystanie lotnictwa w operacji zaczepnej armii. Należą do nich głównie: ugrupowanie i charakter działalności wojsk lądowych nieprzyjaciela w pasie działania armii; rozmieszczenie i prawdopodobna działalność odwodów taktycznych i operacyjnych nieprzyjaciela; rozmieszczenie środków przenoszenia broni jądrowej i prawdopodobieństwo jej użycia; ugrupowanie i działalność środków systemu naziemnej OPL nieprzyjaciela, a szczególnie raketowej OPL i systemu radiolokacyjnego; bazowanie lotnictwa nieprzyjaciela i możliwości jego przeciwdziałania naszym wojskom.

Taka ocena daje podstawę do wnioskowania w zakresie: ustale-
nia najbardziej opłacalnych obiektów do rozpoznania i zwalczania
przez lotnictwo w pierwszym dniu operacji oraz ogólnych zadań
rozpoznawczych i ogniowych do końca zadania bliższego i na zada-
nie dalsze armii; potrzeb wojsk armii odnośnie do rozpoznania
i zwalczania obiektów w pierwszym dniu operacji; ustalenia ewen-
tualnych obiektów do niszczenia na korzyść lotnictwa przez wojska
rakietowe i artylerię; częstotliwości lub najkorzystniejszego
czasu prowadzenia rozpoznania obiektów oraz najkorzystniejszego
czasu wykonania uderzeń na obiekty nieprzyjaciela w pierwszym
/kolejnym/ dniu operacji; najkorzystniejszych sposobów zwalczania
wytypowanych obiektów oraz sposobów prowadzenia rozpoznania;
obiektów systemu OPL nieprzyjaciela koniecznych do obezwładnienia
w ramach zabezpieczenia własnych działań lotnictwa; sposobów
/czas, strefy, sposób działań/ wykorzystania IM do osłony wojsk
armii.

Ocenę wojsk nieprzyjaciela prowadzi się w oddziale rozpoznaw-
czym sztabu armii przy współdziałaniu oficera rozpoznawczego CDB WLF
z uwzględnieniem potrzeb lotnictwa w tym zakresie. Oficer rozpo-
nawczy ustala, wspólnie z oficerami oddziału rozpoznawczego,
obiekty i zadania rozpoznawcze oraz częstotliwość lub czas rozpo-
znania wytypowanych obiektów, sam zaś określa siły potrzebne do
wykonania ustalonych zadań rozpoznawczych. W toku tej oceny uzgad-
nia się wstępnie zagadnienia współdziałania lotnictwa rozpoznania
taktycznego w ogólnym systemie rozpoznania armii. Uzgodnienia te
w szczególności dotyczą: ogólnego podziału limitu lotów bojowych
LRT wg obiektów, zadań rozpoznawczych i okresów operacji zaczepnej
armii; sposobów prowadzenia rozpoznania obiektów nieprzyjaciela;
sposobów wskazywania celów dla wojsk lądowych oraz dla naziemnych
stacji zakłóceń; sposobu przekazywania i odbioru danych z rozpo-
znania powietrznego; sposobu dostarczania danych z rozpoznania
fotograficznego i radioelektronicznego^{11/}.

Uwzględniając ocenę i uzgodnienia dokonane w oddziale rozpo-
nawczym sztabu armii, oficer rozpoznawczy CDB WLF melduje szefowi
CDB WLF dane i wnioski dotyczące problematyki rozpoznawczej.
Forma przedstawienia meldunku zależy od zakresu danych posiada-
nych przez szefa CDB WLF, a treść i układ powinny być zgodne
z wytycznymi udzielonymi przez szefa CDB WLF.

^{11/} Instrukcja organizacji współdziałania wojsk lądowych z lot-
nictwem frontowym w ZSZ PU UW, wyd. MON, 1978.

Oficer rozpoznawczy może także odpowiadać na pytania zadawane przez szefa CDB WLF.

Ocena wojsk własnych obejmuje te elementy ugrupowania i działalności wojsk armii, które w bezpośredni sposób rzutują na wykorzystanie lotnictwa, jego współdziałanie z wojskami armii oraz dowodzenie samolotami /śmigłowcami/ w powietrzu. Należą do nich głównie: ugrupowanie operacyjne armii i aktualna działalność ZT armii; głębokość zadań wojsk armii w operacji zaczepnej; kształtująca się propozycja decyzji do operacji zaczepnej, a w szczególności skład i ugrupowanie zgrupowania uderzeniowego, odcinek przełamania, kierunek głównego uderzenia; przewidywane ugrupowanie i działalność raketowych środków OPL armii i dywizji; współdziałanie wojsk armii z sąsiadami.

Ocena powyższa daje podstawę do wnioskowania w zakresie: czasu gotowości lotnictwa do realizacji zadań na korzyść wojsk armii; podziału limitu lotów bojowych lotnictwa dla poszczególnych ZT armii; kierunku, na którym powinien być skupiony główny wysiłek lotnictwa; czasu skierowania i rozmieszczenia GDB i PNWC; okresów wzmożonego wysiłku lotnictwa uderzeniowego i IM.

Ocenę wojsk własnych prowadzi się w oddziale operacyjnym sztabu armii przy współudziale oficera współdziałania CDB WLF z uwzględnieniem potrzeb lotnictwa w tym zakresie. Oficer współdziałania CDB WLF ustala wstępnie, wspólnie z oficerami oddziału operacyjnego, zagadnienia współdziałania. O uzgodnieniach i ustaleniach dokonanych w sztabie armii składa on meldunek szefowi CDB WLF.

Ocene warunków działań lotnictwa prowadzi się w CDB WLF z punktu widzenia ich wpływu na efektywność działań lotnictwa na korzyść wojsk armii. W ocenie tej uwzględnia się: teren; pogodę; czas oraz sytuację skażeń.

Ocenę warunków działań lotnictwa szef CDB WLF może prowadzić osobiście bądź też nakazać przygotowanie wniosków z tej oceny oficerom zespołu współdziałania.

W ocenie terenu rozpatruje się charakter terenu i jego wpływ na maskowanie obiektów oraz prowadzenie orientacji i rozpoznania; rubieże terenowe, na których nieprzyjaciel może zorganizować walki obronne; charakter terenu i jego wpływ na wybór miejsc wykonania uderzenia na obiekty nieprzyjaciela; obecność rejonów zurbanizowanych /dużych aglomeracji miejskich/ i ich wpływ na prowadzenie rozpoznania oraz zwalczanie obiektów. Wnioski z oceny terenu dotyczą: zadań dla lotnictwa w zakresie rozpoznania

możliwych rubieży obronnych nieprzyjaciela; usytuowania korytarzy przelotu z punktu widzenia rozpoznania terenu; udzielania pomocy przez CDB WLF, GDB, PNWC i PRN załogom działającym w powietrzu w zakresie wyjścia na nakazane obiekty działań i rozpoznania, prowadzenia orientacji i wyprowadzenia samolotów znad terenu nieprzyjaciela w rejon działalności własnych wojsk; wybór najkorzystniejszych miejsc do wykonania uderzeń w przywiązaniu do wytypowanych obiektów działań; podział terenu na rejony obserwacji pola walki i rejony rozpoznania obiektów, wytypowania ciągów dróg, po których jest możliwy marsz odwodów taktycznych i operacyjnych; wpływu terenu na możliwości i sposoby działań lotnictwa wykonującego zadania na korzyść wojsk armii;

W ocenie warunków atmosferycznych bierze się pod uwagę istniejące faktycznie warunki atmosferyczne /zachmurzenie, opady, widzialność, kierunek i prędkość wiatru, temperatura powietrza/ oraz ich prognozę na najbliższy okres /dzień, dobę/; niebezpieczne dla lotnictwa zjawiska pogody; możliwość zakurzenia i zadymienia atmosfery z uwzględnieniem istniejących warunków atmosferycznych.

Wnioski z oceny warunków atmosferycznych dotyczą: udzielania pomocy przez CDB WLF, GDB, PNWC i PRN załogom samolotów działających w powietrzu w zakresie prowadzenia orientacji oraz ostrzegania o niebezpiecznych dla lotnictwa zjawiskach pogody i naprowadzania na obiekty rozpoznania i uderzeń; wpływu warunków atmosferycznych na sposoby działań bojowych lotnictwa i jego możliwości;

Ocena czasu jest prowadzona w kontekście realizacji zadań przez wojska armii i lotnictwo wg planu frontu /WLF/ i zawiera: czas wykonania zadań rozpoznawczych i ogniowych przez lotnictwo /konkretne związki taktyczne i oddziały/ wg planu frontu; czas wykonania zadań rozpoznawczych i ogniowych przez związki taktyczne i oddziały lotnictwa wg planu WLF w pasie działania armii w kolejnym dniu operacji; czas rozpoczęcia operacji i czas wprowadzenia kolejnych związków taktycznych armii do bitwy; czas ogniowego przygotowania ataku /jeżeli jest już w tym etapie pracy znany/; czas /przedziały czasowe/ możliwego wykorzystania lotnictwa w ramach limitu lotów bojowych na korzyść wojsk armii; czas użycia związków taktycznych i oddziałów lotnictwa, realizujących zadania na korzyść armii w kolejnym dniu operacji wg planu WLF; czasy wykonania przez wojska armii kolejnych zadań w poszczególnych okresach operacji zaczepnej armii /np. czas rozpoczęcia ataku, forso-

wania przeszkody wodnej itp./.. Wnioski z oceny czasu dotyczą: ilości sił lotnictwa WLF /ze związków taktycznych i oddziałów lotnictwa realizujących zadania na korzyść wojsk armii/ możliwych jednocześnie do użycia w ogniowym przygotowaniu ataku, podczas wsparcia wojsk, forsowania przeszkody wodnej itp.; ilości sił lotnictwa WLF możliwych do użycia podczas zabezpieczenia wprowadzenia do bitwy kolejnych związków taktycznych armii; okresów wzmożonego wysiłku LM podczas osłony wojsk armii; ilości sił lotnictwa WLF możliwych do użycia na korzyść wojsk armii w określonych przez dowódcę WLF przedziałach czasowych: czasu możliwego użycia sił lotnictwa WLF na korzyść wojsk armii po wykonaniu przez nie zadań wg planu frontu;

Ocena sytuacji skażeń obejmuje: prawdopodobny zamiar użycia broni jądrowej przez nieprzyjaciela; sytuację taktyczno-operacyjną i sytuację skażeń powstałą w wyniku wykonania uderzeń jądrowych przez nieprzyjaciela i ich wpływ na działania własnego lotnictwa; planowane przez sztab frontu uderzenia jądrowe /rakietowe i lotnicze/ w pasie działania armii i ich wpływ na użycie i działania lotnictwa wg planu dowódcy armii. Wnioski z oceny sytuacji skażeń dotyczą: propozycji podziału limitu lotów bojowych lotnictwa i bomb jądrowych w wypadku przejścia do działań z użyciem broni jądrowej; konieczności uwzględnienia, w planie użycia LRT, rozpoznania obiektów do uderzeń jądrowych na potrzeby wojsk rakietowych armii a także kontroli rezultatów uderzeń jądrowych; ustalenia /zróżnicowania/ zadań dla lotnictwa podczas wsparcia wojsk armii; sposobów informowania /uprzedzania/ załóg samolotów działających w powietrzu i udzielania im pomocy w pokonywaniu stref skażeń promieniotwórczych atmosfery; sposobów zbierania informacji o sytuacji skażeń od podległych punktów dowodzenia i informowania wykonawców oraz przełożonych.

Ocene możliwości lotnictwa prowadzi się w CDB WLF w celu dokonania optymalnego podziału limitu lotów bojowych lotnictwa na realizację zadań w operacji zaczepnej armii, ekonomicznego wykorzystania przydzielonego limitu lotów bojowych zgodnie z przeznaczeniem poszczególnych rodzajów lotnictwa oraz ustalenia właściwych wykonawców zadań spośród wykonawców wyznaczonych przez dowódcę wojsk lotniczych frontu.

W ocenie możliwości lotnictwa uwzględnia się: możliwości ogniowe; możliwości przestrzenne; możliwości czasowe. Ocenę możliwości lotnictwa prowadzi się, zdaniem autora, z uwzględnieniem wniosków z oceny nieprzyjaciela dotyczących szczególnie obiektów wytypowa-

nych do rozpoznania i zwalczania oraz zamiarów i wytycznych dowódcy wojsk lotniczych frontu i armii ogólnowojskowej.

W ocenie możliwości ogniowych lotnictwa uwzględnia się: liczbę i charakter obiektów nieprzyjaciela wytypowanych do rozpoznania i zwalczania; liczbę samolotów potrzebnych do rozpoznania i zwalczania wytypowanych obiektów; porównanie potrzeb armii z możliwościami rodzajów lotnictwa w kontekście limitu lotów bojowych przydzielonych dla armii.

Wnioski z oceny możliwości ogniowych dotyczą: podziału limitu lotów bojowych wg zadań i okresów operacji zaczepnej armii oraz spodziewanych rezultatów działań^{12/}; wariantów podziału limitu lotów bojowych lotnictwa w zależności od charakteru obiektów oraz potrzeb i możliwości wojsk armii; zwalczania obiektów nieprzyjaciela przez wojska lądowe na korzyść lotnictwa; określenia celów działań lotnictwa /zniszczenie, obezwładnienie, dezorganizacja, nękanie, zatrzymanie itp./; ustalenia właściwych wykonawców zadań spośród wykonawców wyznaczonych przez dowódcę wojsk lotniczych frontu; odvodu sił lotnictwa.

Możliwości ogniowe są elementem zmiennym, stąd też autor uważa, że ich ocenę celowo jest prowadzić wyłącznie w odniesieniu do jednego dnia operacji /pierwszy dzień, kolejny dzień operacji/. Przy ocenie możliwości ogniowych bierze się pod uwagę fakt, że liczba obiektów nieprzyjaciela koniecznych do zwalczania w każdym dniu operacji zaczepnej armii będzie przewyższała znacznie możliwości ogniowe lotnictwa wykonującego zadania na korzyść wojsk armii. Dlatego też wnioski dotyczące zwalczania wytypowanych obiektów podlegają uzgodnieniu z odpowiednimi komórkami sztabu armii /szefostwem wojsk raketowych i artylerii, oddziałem operacyjnym/. Jednakże przy ostatecznym ustalaniu obiektów i podziału na nie limitu uwzględnia się zawsze konieczność podporządkowania działań lotnictwa realizacji celów i zadań operacji zaczepnej armii, możliwościom wojsk raketowych i artylerii oraz ekonomicznemu wykorzystaniu rodzajów lotnictwa.

Aby zwiększyć możliwości wyboru przez dowódcę armii najkorzystniejszych sposobów zwalczania wojsk nieprzyjaciela przez lotnictwo, szef CDB WLF powinien w propozycjach uwzględniać kilka wariantów jego użycia. Szybko zmieniająca się sytuacja na współczesnym polu walki nie pozwoli jednakże na zvariantowanie
^{12/} Spodziewane rezultaty działań bojowych lotnictwa określa się tylko w odniesieniu do konkretnych zadań, których treść /i charakter obiektów/ jest dokładnie znana.

działalności lotnictwa nie tylko na całą operację, lecz także na jej poszczególne dni. Stąd też autor uważa, że celowo jest wariantować użycie lotnictwa na takie okresy operacji, jak: ogniowa osłona podejścia, ogniowe przygotowanie ataku, zabezpieczenie wysadzenia taktycznego desantu powietrznego, forsowanie przeszkody wodnej itp.

Ocenę możliwości przestrzennych prowadzi się w celu ustalenia podziału obiektów do rozpoznania i zwalczania przez właściwych wykonawców wyznaczonych przez dowódcę WLF w zależności od zasięgu ich bojowego oddziaływania. W ocenie tej uwzględnia się: bazowanie związków taktycznych i oddziałów lotnictwa wyznaczonych przez dowódcę WLF do realizacji zadań na korzyść wojsk armii; wielkość taktycznego promienia działania poszczególnych typów samolotów /śmigłowców/ będących w wyposażeniu wykonawców zadań na korzyść armii; planowane przebazowanie określonych oddziałów lotnictwa działających na korzyść armii w kolejnym dniu operacji zaczepnej.

Wnioski z oceny możliwości przestrzennych lotnictwa dotyczą: ustalenia wykonawców zadań rozpoznawczych i ogniowych zgodnie z ich możliwościami przestrzennymi; przedsięwzięć organizacyjnych związanych z zabezpieczeniem przemarszu rzutów naziemnego zabezpieczenia jednostek lotniczych na nowe lotniska bazowania; uchwytowania lotnisk przez wojska lądowe itp.

Głębokość bazowania wykonawców zadań na korzyść wojsk armii w kolejnych dniach operacji, a także możliwa głębokość ich oddziaływania oraz położenie wojsk nieprzyjaciela będą się zmieniały. Stąd też, zdaniem autora, ocenę możliwości przestrzennych prowadzi się tylko w odniesieniu do pierwszego /kolejnego/ dnia operacji i uaktualnia na bieżąco w toku trwania działań.

Ocenę /kalkulację/ możliwości czasowych lotnictwa wykonującego zadania na korzyść wojsk armii prowadzi się w CDB WLF w celu uszczegółowienia zadań dla wykonawców z punktu widzenia wykorzystania czasu. W ocenie tej uwzględnia się: czas świtu, wschodu i zachodu słońca oraz zmroku w danym dniu operacji; taktyczny promień działania poszczególnych typów samolotów /śmigłowców/; prędkość przelotową samolotów /śmigłowców/; czas startu i zbiórki grup samolotów /klucz, eskadra, pułk/; czas obiegu informacji /przy działaniach na wezwanie z CDB WLF/;

czas wykonania zadania; czas powrotu z wykonania zadania; czas lądowania grup samolotów /śmigłowców/ /pary, klucza, eskadry, pułku/; czas manewru do lądowania; odstęp czasowy lądowania.

W wyniku oceny /kalkulacji/ możliwości czasowych ustala się: czas uderzenia na wezwanie z CDB WLF; czas najwcześniejszego dziennego uderzenia; czas najpóźniejszego dziennego uderzenia; czas wykonania powtórnego uderzenia.

Wnioski z oceny /kalkulacji/ możliwości czasowych dotyczą: ilości sił lotnictwa możliwych do jednoczesnego wykorzystania w ogniowym przygotowaniu ataku i innych etapach pierwszego dnia operacji oraz możliwego czasu wykonywania zadań przez lotnictwo.

Czynnik czasu jako element oceny jest wartością zmienną, zależną od wariantów użycia lotnictwa, głębokości jego oddziaływania, stosowanego reżimu lotu, organizacji odtwarzania gotowości bojowej itp. Dlatego też, zdaniem autora, ocenę i kalkulację elementów czasowych prowadzi się w sposób ciągły. Zmiana wartości choćby jednego elementu oceny czasu powoduje konieczność dokonania nowych przeliczeń, realizacji określonych przedsięwzięć, przekazywania korekt wykonawcom itp. Uwarunkowania te przesądzają o tym, że ocenę /kalkulację/ możliwości czasowych lotnictwa można przedstawiać w propozycjach dla dowódcy armii tylko na pierwszy /kolejny/ dzień operacji.

Koniecznością tego etapu pracy CDB WLF jest wstępne uzgodnienie zagadnień współdziałania lotnictwa z wojskami armii. Podstawę tego uzgodnienia stanowią, wspomniane już wyżej, zamiary i wytyczne dowódcy WLF i armii ogólnowojskowej, a także wnioski z dokonywanej oceny sytuacji. Dane i wnioski, przygotowywane przez oficerów CDB WLF, wypracowywane są w toku roboczego /bezpośredniego/ kontaktu z odpowiednimi komórkami sztabu armii, a szczególnie z oddziałem rozpoznawczym i operacyjnym, szefostwem wojsk raketowych i artylerii oraz szefostwem wojsk OPL.

Fakt bezpośredniego, roboczego kontaktu oficerów CDB WLF z oficerami wspomnianych wyżej komórek zmusza niejako automatycznie do wstępnego uzgodnienia zagadnień współdziałania lotnictwa z wojskami armii w poszczególnych etapach operacji zaczepnej. Wynika to z konieczności przedstawienia dowódcy armii propozycji użycia lotnictwa ściśle powiązanych z działalnością wojsk lądowych i podporządkowanych realizacji zadań i celów operacji zaczepnej armii.

Stąd wynikają także uprawnienia oficerów CDB WLF do wstępnego uzgadniania współdziałania lotnictwa z wojskami armii w granicach kompetencji przysługujących im na zajmowanych stanowiskach. Uzgodnienia dokonane przez podległych szefowi CDB WLF oficerów, uwzględnia on w okresie precyzowania propozycji użycia lotnictwa.

Ostatecznego ustalenia zagadnień i przebiegu współdziałania wojsk w operacji zaczepnej, w tym i lotnictwa, dokonuje dowódca armii po powzięciu decyzji, w okresie organizowania współdziałania.

Podczas wypracowywania w CDB WLF propozycji użycia lotnictwa w operacji zaczepnej armii a także planowania jego użycia oficerowie Centrum uzgadniają^{13/}:

1. W oddziale rozpoznawczym sztabu armii: obiekty przewidywane do rozpoznania i zwalczania przez lotnictwo w pierwszym /kolejnym/ dniu operacji; zadania taktycznego rozpoznania powietrznego do końca zadania bliższego i na zadanie dalsze armii; podział limitu lotów bojowych LRT na rozpoznanie obiektów w pierwszym dniu operacji i na realizację zadań w kolejnych jej etapach; sposoby prowadzenia taktycznego rozpoznania powietrznego oraz przekazywania danych z rozpoznania /wzrokowego, fotograficznego, radioelektronicznego/; częstotliwość lub czas rozpoznania poszczególnych obiektów w pierwszym /kolejnym/ dniu operacji; sposoby i czas wymiany informacji rozpoznawczych pomiędzy sztabem armii, CDB WLF i wykonawcami zadań na korzyść wojsk armii.

2. W oddziale operacyjnym sztabu armii: podział limitu lotów bojowych IMSz, LMB i ŚB wg obiektów, zadań lotnictwa i okresów operacji zaczepnej armii; przydział limitu lotów bojowych śmigłowców bojowych /ewentualnie innych rodzajów lotnictwa/ dla dywizji pierwszego rzutu armii działających na kierunku głównego uderzenia; sposób wykorzystania lotnictwa w poszczególnych okresach operacji zaczepnej armii; czas działań lotnictwa podczas wykonywania zadań ogniowych; sygnały współdziałania.

3. W szefostwie wojsk raketowych i artylerii: obiekty przewidywane do rozpoznania przez lotnictwo na korzyść wojsk raketowych i artylerii oraz czas lub okres ich rozpoznania; podział obiektów do zwalczania przez wojska raketowe, artylerię i lotnictwo; podział obiektów do zwalczania bronią jądrową oraz czas i sposób wykonania uderzeń na nie przez wojska raketowe i lot-

^{13/} Instrukcja organizacji współdziałania wojsk lądowych z lotnictwem frontowym w ZSZ PU UW, wyd. MON, 1978.

nictwo; sygnały współdziałania.

4. W szefostwie wojsk OPL armii: strefy dyżurowania IM, korytarze przelotu, bramy wlotowe i wylotowe; strefy zakazane; okresy wzmożonego wysiłku IM podczas osłony wojsk armii; sposoby współdziałania IM z naziemnymi środkami OPL we wspólnych strefach; uprzedzanie i wymianę informacji o przelotach samolotów /śmigłowców/ w strefie OPL armii. Niektóre ustalenia dotyczące współdziałania lotnictwa z naziemnymi środkami OPL, jak np. strefy dyżurowania IM, okresy wzmożonego wysiłku, czy też zasady współdziałania w strefach, mogą być dokonane w szefostwie wojsk OPL frontu. W takim wypadku uzgodnienie współdziałania będzie dotyczyło tylko niektórych jego fragmentów /elementów/. Uzgodnienia dokonane w tym wypadku na szczeblu armii muszą być rozwinięciem ustaleń otrzymanych ze sztabu frontu. W wypadku braku zasadniczych ustaleń dotyczących współdziałania z naziemnymi środkami OPL ze szczebla frontu autor uważa za celowe uzgodnienie ich przez CDB WLF z szefostwem wojsk OPL armii oraz przekazanie do zatwierdzenia przełożonym.

Współdziałanie lotnictwa z wojskami armii uzgadnia się w okresie planowania użycia lotnictwa wg następujących etapów operacji zaczepnej armii: przygotowania przełamania obrony nieprzyjaciela; bitwy spotkaniowej; odpierania przeciwuderzenia /kontrataku/; zabezpieczenia wprowadzenia do bitwy II rzutu armii /odwodów/; pościgu; zabezpieczenia lądowania i działań bojowych taktycznych desantów powietrznych.

Szef CDB WLF uwzględnia uzgodnione zagadnienia współdziałania, w miarę własnych możliwości koryguje je /jeżeli wnioski przedstawione przez podległych oficerów są sprzeczne/, a następnie składa meldunek propozycji dla dowódcy armii.

2.4.3. Meldowanie przez szefa CDB WLF propozycji użycia lotnictwa w operacji zaczepnej armii dla dowódcy armii

Meldowanie przez szefa CDB WLF propozycji użycia lotnictwa w operacji zaczepnej armii odbywa się w okresie prowadzenia oceny położenia przez dowódcę armii, w czasie wyznaczonym przez niego.

Treść meldunku może być różna i każdorazowo zależy od wymagań i konkretnych wytycznych dowódcy armii. Niezależnie jednak od otrzymanych wytycznych szef CDB WLF powinien, zdaniem autora, być zawsze przygotowany do zameldowania dowódcy armii:

1. Warunków działań lotnictwa i jego możliwości bojowych /wykonującego zadania bojowe na korzyść armii/; wnioski z oceny możliwości lotnictwa nieprzyjaciela i jego naziemnych środków OPL; bazowanie lotnictwa wykonującego zadania na korzyść armii, posiadane samoloty, ich możliwości czasowe i przestrzenne; wpływ terenu, warunków atmosferycznych, sytuacji skażeń i innych na działania bojowe lotnictwa.

2. Działań bojowych wojsk lotniczych frontu wg planu frontu w pasie armii, mających wpływ na przebieg operacji armijnej: rejony, obiekty i terminy prowadzenia rozpoznania operacyjnego; obiekty niszczone przez lotnictwo środkami jądrowymi i konwencjonalnymi w pasie armii; działania IM w systemie OPL frontu.

3. Propozycji użycia przydzielonego armii limitu lotów bojowych lotnictwa i bomb jądrowych wg zadań i dni operacji /często w 2 - 3 wariantach/ oraz oczekiwanych rezultatów działań lotnictwa: limit lotów bojowych lotnictwa i zamiar jego wykorzystania; wykorzystanie i podział limitu lotów bojowych lotnictwa rozpoznania taktycznego, obiekty, rejony lub rubieże, terminy wykonania zadań rozpoznania; wykorzystanie i podział limitu lotów bojowych LMB /LMSz/, śmigłowców bojowych /w tym także śmigłowców bojowych z plwl/, bomb jądrowych wg zadań i dni operacji, obiekty działań, terminy oraz oczekiwane rezultaty działań; wykorzystanie śmigłowców transportowych; wykorzystanie innych środków lotniczych, np.: PED, śmigłowców specjalnych itp.

4. Współdziałania lotnictwa z wojskami armii i dowodzenia lotnictwem: rozmieszczenie i manewr w toku operacji CDB WLF, GDB, PNWC i PRN; korytarze przelotu, ich oznaczanie oraz oznaczanie położenia wojsk własnych; organizacja uprzedzania wojsk armii o przelotach własnego lotnictwa i identyfikacja własnych samolotów; sposoby działań bojowych lotnictwa w najważniejszych okresach operacji zaczepnej armii w powiązaniu z działalnością wojsk lądowych; działania bojowe lotnictwa na wezwanie z pola walki; zakres i sposoby wymiany informacji; sygnały współdziałania; inne.

5. Postulatów lotnictwa /prośby/: uchwytывanie lotnisk nieprzyjaciela /lotniska i terminy ich uchwycenia/; drogi i terminy przemarszu rzutów naziemnego zabezpieczenia oddziałów lotniczych; siły i środki wojsk lądowych niezbędne do działań na korzyść lotnictwa /np. walka o utrzymanie panowania w powietrzu, zabezpieczenie działań lotnictwa wykonującego zadania na korzyść armii itp./

ratownictwo załóg; udzielanie pomocy w likwidacji skutków uderzeń jądrowych oraz w obronie lotnisk; inne.

Ze względu na permanentne zmiany na współczesnym polu walki i w związku z tym istniejące trudności w przewidywaniu rozwoju sytuacji na kilka dni naprzód autor uważa, że celowe jest przedstawiać w meldunku tylko te możliwości lotnictwa, które są do ustalenia w chwili wypracowywania decyzji. Jednakże propozycje podziału limitu lotów bojowych i bomb jądrowych należy przedstawiać na cały czas trwania operacji.

Meldunki o podobnej treści szef CDB WLF opracowuje i przedstawia dowódcy armii w czasie wypracowywania decyzji do działań wojsk armii w każdym kolejnym dniu operacji.

Dowódca armii w swej decyzji o prowadzeniu operacji zaczepnej ujmuje ustalenia dotyczące wykorzystania przydzielonego limitu lotów bojowych lotnictwa i bomb jądrowych wg zadań i dni operacji. Decyzja dowódcy armii stanowi podstawę do szczegółowego planowania działań bojowych lotnictwa i jego współdziałania z wojskami armii w operacji zaczepnej.

2.4.4. Planowanie działań bojowych lotnictwa w operacji zaczepnej armii

Decyzja dowódcy armii i ustalenia dokonane w czasie organizowania współdziałania na szczeblu armii są podstawą do szczegółowego planowania działań bojowych lotnictwa w operacji zaczepnej armii. Szczegółowe planowanie działań bojowych lotnictwa odbywa się w czasie planowania operacji zaczepnej a sztabie armii. W procesie tym uczestniczy także szef CDB WLF /wraz z wyznaczonymi oficerami zespołu planowania i współdziałania oraz dowodzenia bojowego/, który w kontekście ustalonych w decyzji dowódcy armii działań wojsk lądowych planuje /ustala/ działania bojowe lotnictwa w poszczególnych dniach i etapach operacji zaczepnej armii.

W czasie planowania działań bojowych lotnictwa w operacji zaczepnej armii szef CDB WLF, współpracując z szefami oddziałów operacyjnego i rozpoznawczego, szefem wojsk raketowych i artylerii, szefem wojsk OPL i innymi oficerami sztabu armii, ostatecznie uzgadnia i ustala: zadania bojowe lotnictwa; terminy wykonania zadań; obiekty rozpoznania i uderzeń; limity lotów bojowych lotnictwa i bomb jądrowych na wykonanie zadań, a także sposoby i warunki ich realizacji przez lotnictwo; zabezpieczenie wykonania zadań.

Współpracę szefa CDB WLF z szefami oddziałów i rodzajów wojsk armii w czasie planowania działań bojowych lotnictwa należy traktować jako dalszy ciąg uzgadniania współdziałania lotnictwa z wojskami armii.

W operacji zaczepnej działania lotnictwa planuje się wg zadań /zadanie dnia, zadanie bliższe, zadanie dalsze/ na całą głębokość operacji. Szczególnie dokładnie planuje się działania lotnictwa na pierwszy dzień operacji. Zaplanowane działania bojowe lotnictwa precyzuje się w toku operacji odpowiednio do rozwijającej się sytuacji.

Działania bojowe lotnictwa w pierwszej operacji zaczepnej armii prowadzonej na głębokość zadania bliższego frontu planowane są w okresie poprzedzającym wprowadzenie armii do bitwy. Planowanie działań bojowych lotnictwa w kolejnej operacji armijnej odbywa się w okresie wykonywania przez wojska armii zadania dalszego w ramach pierwszej operacji. W tych warunkach CDB WLF jednocześnie dowodzi działaniami bojowymi lotnictwa w pierwszej operacji armijnej i planuje jego działania w drugiej. Wymaga to zorganizowania pracy CDB WLF w sposób zapewniający właściwą realizację obu tych aspektów działalności.

Jak wynika z przeprowadzonych badań, w czasie planowania użycia lotnictwa i bomb jądrowych oraz bezpośrednio po zakończeniu tego procesu, w CDB WLF opracowuje się plan użycia lotnictwa w operacji zaczepnej armii. Dokument ten opracowuje się graficznie na mapie w skali 1 : 200000, do której załącza się legendę opracowaną w formie tekstualnej.

W planie użycia lotnictwa w operacji zaczepnej armii /w jego części graficznej/ ujmuje się:

1. Informacje o nieprzyjacielu: ugrupowanie wojsk lądowych nieprzyjaciela, ze szczególnym uwzględnieniem potencjalnych obiektów działań lotnictwa - broń jądrowa, odwody, stanowiska dowodzenia itp.; bazowanie lotnictwa nieprzyjaciela i jego możliwości przestrzenne, strefy dyżerowania lotnictwa myśliwskiego, możliwe rubieże przechwycenia itp.; rozmieszczenie naziemnych środków OPL, ich możliwości przestrzenne /strefy wykrywania i naprowadzania środków radiolokacyjnych, strefy ognia/; siły morskie /w wypadku działań na kierunku nadmorskim/; inne informacje wpływające na wykorzystanie i wybór sposobów działań bojowych lotnictwa, np.

informacje o środkach walki radioelektronicznej.

2. Informacje o wojskach własnych: ugrupowanie wojsk armii, linie rozgraniczenia oraz punkty dowodzenia armii i dywizji; główne elementy planu operacji armijnej - kierunki głównego uderzenia, rubieże wykonania zadań armii i dywizji; ugrupowanie i strefy ognia naziemnych środków OPL /pułków rakiet przeciwlotniczych/; korytarze przelotów /osie tras/, bramy wlotowe i wylotowe lotnictwa frontowego i lotnictwa dalekiego zasięgu; bazowanie własnego lotnictwa i jego możliwości przestrzenne /przede wszystkim oddziałów i związków wykonujących zadania na korzyść armii/; punkty dowodzenia lotnictwem: GDB WLF, GDB, PNWC, PRN, ich strefy i sektory odpowiedzialności oraz przewidywane przemieszczenie tych punktów w czasie operacji; zadania i obiekty rozpoznania powietrznego /operacyjnego i taktycznego/ wykonywanego na korzyść armii - numeracja obiektów, sposoby i terminy rozpoznania powietrznego, wydzielone siły; obiekty i terminy uderzeń lotnictwa wg planu frontu w pasie działań armii; zadania i obiekty uderzeń lotnictwa myśliwsko-bombowego /myśliwsko-szturmowego/ środkami konwencjonalnymi i jądrowymi z limitu lotów bojowych przydzielonych armii; działania LM w pasie działań wojsk armii - strefy dyżurowania w powietrzu, strefy krótkotrwałego wyczekiwania, siły i terminy dyżurowania LM; główne zadania i sposoby działań śmigłowców bojowych; wykorzystanie śmigłowców transportowych - rejony załadowania desantów taktycznych, trasy lotu, rejony desantowania; własne siły morskie i ich zadania wiążące się z działaniami wojsk armii; świadczenia wojsk armii na korzyść lotnictwa - lotniska przewidywane do uchwycenia przez wojska lądowe, siły wojsk rakietowych i artylerii do zwalczania środków OPL itp.; inne informacje rzutu-jące na działalność lotnictwa.

W legendzie do planu użycia lotnictwa w operacji zaczepnej armii ujmuje się: wnioski z oceny nieprzyjaciela; warunki działań lotnictwa w pasie wojsk armii; zadania lotnictwa wykonywane w operacji armijnej wg planu frontu i armii; limit lotów bojowych i bomb jądrowych przydzielony armii i jego podział wg zadań i dni operacji armijnej; współdziałanie lotnictwa z wojskami armii i warunki zapewnienia bezpieczeństwa latania własnym samolotom w strefach ognia środków OPL, sygnały współdziałania; dowodzenie lotnictwem wykonującym zadania w pasie działań wojsk armii.

Niezależnie od planowania działalności lotnictwa w operacji zaczepnej armii bezpośrednio na potrzeby CDB WLF i wykonawców, wyznaczonych przez dowódcę wojsk Lotniczych frontu, oficerowie zespołu planowania i współdziałania uczestniczą w opracowaniu dokumentów bojowych w sztabie armii. Uczestnictwo w opracowaniu tych dokumentów polega na dostarczeniu przez oficerów CDB WLF określonych danych do następujących dokumentów powstających w sztabie armii: planu operacji zaczepnej armii; planu współdziałania wojsk armii w operacji zaczepnej; planu OPL wojsk armii; planu kompleksowego ogniowego porażenia nieprzyjaciela. Fachowa pomoc oficerów CDB WLF przy opracowaniu tych dokumentów jest niezbędna.

W oparciu o wnioski z badań przeprowadzonych w ćwiczeniu "WRZESIEN-79" należy uznać, że zakres danych dostarczanych przez oficerów CDB WLF do planów opracowywanych przez sztab armii powinien obejmować:

1. Do planu operacji zaczepnej armii: planowane zadania ogniowe lotnictwa w operacji; podział limitu lotów bojowych lotnictwa i bomb jądrowych.

2. Do planu współdziałania wojsk armii w operacji zaczepnej: podział obiektów uderzeń i rozpoznania, czas i sposoby działań lotnictwa, korytarze przelotu, strefy dyżurowania; sygnały współdziałania.

3. Do planu rozpoznania: zadania taktycznego rozpoznania powietrznego; podział limitu lotów bojowych lotnictwa rozpoznania taktycznego; sposoby i terminy dostarczania danych z rozpoznania.

4. Do planu OPL wojsk armii: szczegółowe zasady i sposoby współdziałania LM z naziemnymi środkami OPL; korytarze przelotu, bramy wlotowe i wylotowe; strefy dyżurowania LM, czas i siły w nich działające; rozmieszczenie PNWC, GDB i PRN; sygnały współdziałania.

5. Do planu kompleksowego ogniowego porażenia wojsk nieprzyjaciela: obiekty uderzeń lotnictwa; czas i sposoby działań bojowych lotnictwa; obiekty i czas wykonywania uderzeń jądrowych przez lotnictwo w pasie działania armii /o ile są w tym okresie znane/; sygnały współdziałania lotnictwa z wojskami raketowymi i artylerią.

Plan użycia lotnictwa w operacji zaczepnej armii, a także ustalenia i uzgodnienia dokonane przez oficerów CDB WLF w sztabie

armii stanowią podstawę do opracowania "planowej tabeli lotów bojowych" lotnictwa wykonującego zadania na korzyść armii. Planową tabelę lotów bojowych opracowuje zespół dowodzenia bojowego na pierwszy /kolejny/ dzień operacji. Nie wszystkie jednak elementy, które powinny być zawarte w tabeli, będą w tym okresie znane oficerom zespołu dowodzenia bojowego, np. konkretna trasa lotu, reżim lotu po niej, indeksy personelu latającego. Wynika to z konieczności wypracowania decyzji na wykonanie uszczegółowionych zadań przez dowódców związków taktycznych i oddziałów lotnictwa, co z zasady będzie się odbywało dopiero po opracowaniu planu użycia lotnictwa przez CDB WLF. Możliwe jest tylko nieznaczne wyprzedzenie. Stąd też zespół dowodzenia bojowego CDB WLF uzupełnia planową tabelę lotów dopiero po uzyskaniu od oddziałów i związków taktycznych lotnictwa danych dotyczących szczegółów planowanych lotów.

Zdaniem autora konstrukcja planowej tabeli lotów powinna zapewnić połączenie wymagań związanych z uprzedzeniem naziemnych środków OPL armii i dywizji o planowanych przelotach własnego lotnictwa z wymaganiami związanymi z realizacją konkretnych zadań na korzyść armii, dowodzeniem samolotami w powietrzu, a także rezultatami działań tego lotnictwa.

Niezależnie od omówionych wyżej dokumentów zasadniczych oficerowie CDB WLF obowiązani są przygotować i prowadzić w toku działań bojowych dokumenty pomocnicze^{14/}.

Plan użycia lotnictwa, a także planowa tabela lotów bojowych stanowią dla szefa CDB WLF podstawę do udzielenia wytycznych podległym grupom dowodzenia bojowego, posterunkom naprowadzania i wskazywania celów oraz punktowi radionawigacyjnemu.

W oparciu o opracowany plan użycia lotnictwa szef CDB WLF poprzez podległych oficerów przekazuje uszczegółowione zadania wykonawcom.

2.4.5. Przekazywanie wykonawcom uszczegółowionych zadań bojowych oraz udzielenie wytycznych podległym GDB, PNWC i PRN

Przekazywanie uszczegółowionych zadań wykonawcom stanowi jeden z ważniejszych fragmentów działalności CDB WLF. Jest ono bowiem zdeterminowane czasem dysponowanym przez CDB WLF i wykonawców na organizację działań bojowych. Jako zasadę należy przyjąć przekazywanie zadań wykonawcom poprzez SD WLF. Zdaniem autora stosowanie tej zasady jest słuszne w wypadku posiadania odpowiedniego^{14/} Instrukcja organizacji i funkcjonowania CDB AL, wyd. DWL, 1978,

zasobu czasu na organizację działań bojowych przez wykonawców, a także ze względu na możliwość korekty tych zadań przez dowódcę WLF. Jednakże w wypadku dysponowania małą ilością czasu na przygotowanie wykonawców do działań celowo jest zadania przekazywać z pominięciem SD WLF. Wówczas szef CDB WLF melduje dowódcy WLF treść tych zadań.

Uszczegółowione zadanie przekazane wykonawcom zawiera: cel działań /zniszczenie, obezwładnienie, dezorganizacja, zatrzymanie, nękanie, opóźnienie marszu itp./; obiekt działań /rozpoznania/ oraz jego współrzędne, względnie rubież, na której ma być rozpoznawany lub niszczony; czas /przedział czasu lub rubież/ wykonania rozpoznania lub uderzenia; limit lotów bojowych przewidywany na wykonanie zadania.

Podczas działań lotnictwa na wezwanie z pola walki /kiedy niemożliwe jest wcześniejsze określenie rejonu i czasu działań, a sytuacja taktyczna w toku dynamiki zmusza do natychmiastowego niemalże użycia lotnictwa, konieczne staje się określanie przez CDB WLF: trasy i profilu lotu; reżimu lotu po trasie; czasu lub rubieży wykonania zadania. Określanie przez CDB WLF szczegółów realizacji zadania w tym wypadku jest konieczne ze względu na obowiązek uprzedzenia na czas naziemnych środków OPL w przelotach własnego lotnictwa. Pozostawienie tych elementów do decyzji dowódców mających wykonywać określone zadania na wezwanie z pola walki, postawiłoby pod znakiem zapytania możliwość uprzedzenia na czas naziemnych środków OPL o przelotach własnego lotnictwa, a stąd bezpieczeństwo przelotu zostałoby znacznie zagrożone.

Niezależnie od treści uszczegółowionych zadań przekazywanych wykonawcom przez CDB WLF zespół dowodzenia bojowego dostarcza im także danych i informacji niezbędnych w procesie wypracowania decyzji, realizacji współdziałania z wojskami lądowymi oraz dowodzenia samolotami w powietrzu. Przekazuje się je sukcesywnie w miarę ich ustalania lub uzyskiwania. Pozwala to na ekonomiczne wykorzystanie środków łączności, a szczególnie odpowiedniej ich przepustowości.

Treść informacji przekazywanych przez CDB WLF wykonawcom dotyczy głównie^{15/}: ugrupowania i działalności wojsk lądowych i lotnictwa nieprzyjaciela; ugrupowania i działalności własnych wojsk lądowych oraz naziemnych środków OPL; rejonu odpowiedzialności CDB WLF oraz sektorów odpowiedzialności poszczególnych GDB i PNWC; miejsc roz-
15/ Myśl Wojskowa /tajna/ 1978, nr 2,

mieszczenia GDB, PNWC i PRN; sposobów przekazywania i przyjmowania dowodzenia samolotami /śmigłowcami/ w powietrzu podczas lotu na wykonanie zadania bojowego i w czasie powrotu; rubieży przejęcia dowodzenia samolotami /śmigłowcami/ w powietrzu przez CDB WLF i GDB; korytarzy przelotu, bram wlotowych i wylotowych, stref zakazanych; stref i czasów dyżurowania LM w powietrzu; sygnałów współdziałania lotnictwa z wojskami lądowymi i naziemnymi środkami OPL armii i dywizji; sygnałów wzajemnego rozpoznawania wojsk lądowych i lotnictwa oraz wzajemnego wskazywania celów; sposobów i terminów składania meldunków z realizacji zadań na korzyść wojsk armii /w tym zadań rozpoznawczych/; zasad działania i kompetencji organów dowodzenia lotnictwem WLF w zakresie zmiany zadań samolotom znajdującym się w powietrzu lub przecelowywania ich na inne obiekty; danych częstotliwości pracy środków radiowych i radionawigacyjnych na poszczególnych punktach dowodzenia i radionamierzenia; zmian w sytuacji taktyczno-operacyjnej, jakie zachodzą /zaszły/ w ugrupowaniu i działalności wojsk własnych i nieprzyjaciela w trakcie wypracowywania decyzji przez dowódców związków taktycznych i oddziałów lotnictwa wykonujących zadania na korzyść armii.

Działalność podległych CDB WLF grup dowodzenia bojowego, posterunków naprowadzania i wskazywania celów oraz punktu radionawigacyjnego wymaga udzielenia tym organom odpowiednich wytycznych rzutujących na ich funkcjonowanie w toku planowania działań i dynamiki walki.

W wytycznych szefa CDB WLF dla GDB, PNWC i PRN celowo jest uwzględnić: sektory odpowiedzialności GDB i PNWC, miejsce i czas ich rozwinięcia przy odpowiednich stanowiskach dowodzenia związków taktycznych i oddziałów wojsk lądowych, sposoby i terminy ich przesunięcia w toku operacji; limit lotów bojowych lotnictwa /śmigłowców bojowych/ przewidywany na wsparcie wojsk określonej dywizji pierwszorzutowej; zadania lotnictwa planowane do realizacji w pasie działania określonej dywizji pierwszorzutowej; korytarze przelotu, bramy wlotowe i wylotowe; rubieże przekazania i przejęcia dowodzenia; strefy, czasy i wysokości dyżurowania LM w powietrzu; sygnały współdziałania lotnictwa z wojskami lądowymi i naziemnymi środkami OPL armii i dywizji; sygnały wzajemnego rozpoznawania wojsk lądowych i lotnictwa oraz wzajemnego wskazywania celów; zakres i treść przedsięwzięć na wypadek utraty

orientacji przez załogi samolotów /śmigłowców/, przymusowego lądowania, konieczności pokonywania /omijania/ stref obłoków promieniotwórczych, nagłego powstania niebezpiecznych dla lotnictwa zjawisk pogody itp.; dane częstotliwości pracy środków radiowych i radionawigacyjnych na poszczególnych punktach dowodzenia i radionamierzenia; sposoby i terminy składania meldunków /ich zakres/ oraz wymiany informacji; sposoby uprzedzania naziemnych środków OPL o przelotach własnego lotnictwa; sposoby naprowadzania samolotów /śmigłowców/ na obiekty powietrzne i naziemne.

Treść wytycznych przekazują oficerowie CDB WLF sukcesywnie w miarę ich ustalania i uzgadniania. Ścisłe przestrzeganie tych wytycznych przez podległe punkty jest koniecznym warunkiem skutecznej działalności lotnictwa.

2.5. Prowadzenie działań bojowych przez lotnictwo w operacji zaczepnej armii ze szczególnym uwzględnieniem realizacji współdziałania i dowodzenia samolotami w powietrzu przez CDB WLF

Warunki działań bojowych lotnictwa w operacji zaczepnej armii będą się zmieniały w zależności od rozwoju sytuacji taktyczno-operacyjnej. Rozwój tej sytuacji będzie w decydującym stopniu wpływał na możliwości lotnictwa oraz sposób i zakres jego wykorzystania w toku operacji. Kierowanie działalnością bojową lotnictwa w zależności od zmieniających się warunków w toku operacji jest jednym z głównych zadań CDB WLF. Działalność CDB WLF w toku operacji zaczepnej armii nakierowana jest przede wszystkim na sprawne i skuteczne wykorzystanie lotnictwa oraz zapewnienie mu bezpiecznych warunków działań. Wymaga to od CDB WLF skrupulatnej realizacji ustalonej problematyki współdziałania lotnictwa z wojskami lądowymi, a także - wspólnie ze sztabem armii - sukcesywnego dokonywania zmian i przekazywania tych korekt wykonawcom i podległym punktom dowodzenia.

Zmiany sytuacji taktyczno-operacyjnej będą powodowały konieczność codziennego precyzowania propozycji użycia lotnictwa na następny dzień operacji, meldowania tych propozycji dowódcy armii i przekazywania uszczegółowionych zadań wykonawcom. Ponadto w toku każdego dnia operacji będą zachodziły okoliczności zmuszające dowódcę armii do zmiany charakteru zadań jednostkowych dla lotnictwa, zmiany zadania samolotom wykonującym lot w powietrzu lub przecelowywania na inny obiekt działań. Wymaga to od CDB WLF

ciągłego śledzenia rozwoju sytuacji taktyczno-operacyjnej, a głównie ruchu i działalności szczególnie ważnych obiektów nieprzyjaciela w pasie działania armii, mających zasadniczy wpływ na przebieg operacji. Szef CDB WLF, w wyniku oceny tej sytuacji, przedstawia dowódcy armii określone propozycje użycia lotnictwa na nowo pojawiające się obiekty. Znajomość przez CDB WLF stanu gotowości bojowej związków taktycznych i oddziałów lotnictwa przewidywanych do wykonania zadań na korzyść wojsk armii pozwala na zorganizowanie, w stosunkowo krótkim czasie, zwalczania tych obiektów.

Szczególnie charakterystyczny wpływ na wykorzystanie lotnictwa i działalność CDB WLF w toku działań bojowych będzie miało narastanie symptomów użycia broni jądrowej przez nieprzyjaciela. W tej sytuacji niewykluczone jest zmniejszenie limitu lotów bojowych lotnictwa dla armii przez dowódcę frontu w celu uzyskania większej ilości sił do zabezpieczenia wykonania pierwszego uderzenia jądrowego przez wojska raketowe i lotnictwo frontu. Niezależnie jednak od ewentualnej zmiany wielkości limitu szef CDB WLF wspólnie z odpowiednimi komórkami sztabu armii uzgadnia i ustala, a następnie melduje dowódcy armii propozycje zmiany zadań dla lotnictwa. Podczas korygowania użycia lotnictwa w tych warunkach celowo jest uwzględniać konieczność przeprowadzenia rozpoznania dodatkowego niektórych obiektów przewidzianych do uderzeń jądrowych /których położenie i działalność nie jest w danej chwili znana dowódcy armii/, a także wykonania rozpoznania kontrolnego wszystkich obiektów, które są planowane do zwalczania przez wojska raketowe armii w ramach pierwszego uderzenia jądrowego. Obok korekty wykorzystania limitu LRT szef CDB WLF uwzględnia także korektę użycia innych rodzajów lotnictwa. LMB i LMSz wykorzystuje się przede wszystkim do zwalczania nowo wykrytych środków przenoszenia broni jądrowej nieprzyjaciela, jego broni pancernej i odwodów. W planowaniu wykorzystania LMB i LMSz uwzględnia się zwalczanie broni jądrowej głównie sposobem samodzielnego poszukiwania /jeżeli istnieje prawdopodobieństwo jej przebywania w określonych rejonach, a dokładne położenie nie jest znane/.

Podczas planowania działań bojowych lotnictwa przez CDB WLF na kolejny dzień operacji nie da się określić w sposób szczegółowy wszystkich zadań i obiektów w ramach wsparcia wojsk armii w operacji zaczepnej. Fakt ten zmusza lotnictwo /wykonawców/ do reali-

zacji zadań na wezwanie z CDB WLF. W tym celu niezbędne jest ciągle śledzenie przez CDB WLF rozwoju sytuacji taktyczno-operacyjnej oraz utrzymywanie przez wykonawców określonych wcześniej sił w odpowiednio wysokich stopniach gotowości bojowej /nr 1 i 2/. W działaniach lotnictwa na wezwanie z CDB WLF decydującym czynnikiem jest czas. Szybka reakcja na powstałą sytuację /w postaci natychmiastowego zwalczania nowo pojawiających się obiektów nieprzyjaciela zagrażających wojskom armii/ w natarciu wymaga od szefa CDB WLF precyzyjnego uszczegółowienia zadania, przekazania go bezpośrednio wykonawcom i zameldowania jego treści dowódcy WLF oraz uprzedzenia naziemnych środków OPL. Stopień szczegółowości zadań przekazywanych wykonawcom podczas działań lotnictwa na wezwanie powinien być jak największy. Celowo jest więc przekazać wykonawcom następujące dane: cel i obiekt działań oraz jego położenie /współrzędne/; czas lub rubież, na której obiekt powinien być rozpoznany lub zwalczany; trasa /oś/ lotu, prędkość i wysokość; liczba samolotów przewidzianych do wykonania zadania.

Wbrew poglądom niektórych teoretyków wojskowych przedstawiona treść uszczegółowionego zadania nie oznacza zastępowania w dowodzeniu określonych dowódców związków taktycznych i oddziałów lotnictwa, lecz podyktowana jest koniecznością uprzedzenia we właściwym czasie naziemnych środków OPL. Istotnym momentem przy realizacji zadań przez lotnictwo na wezwanie z CDB WLF jest przekazywanie tych zadań bezpośrednio wykonawcom z pominięciem SD WLF. Wylimitowanie bowiem jednego ogniwa z obiegu informacji, jakim jest SD WLF, skraca znacznie czas pojawienia się lotnictwa w rejonie obiektu działań. W ćwiczeniu doświadczalnym "ORZEŁ-77"^{16/} informacja o przelotach własnego lotnictwa docierała do GDB /przy działaniach na wezwanie z CDB AL i przekazywaniu zadań poprzez SD AL/ dopiero po około 15 - 18 minutach od czasu startu grup samolotów na wykonanie zadania, a więc praktycznie wtedy, kiedy samoloty powinny znaleźć się nad obiektem działań. W takiej sytuacji uprzedzenie na czas naziemnych środków OPL stało się problematyczne, a bezpieczeństwo własnych samolotów zostało poważnie naruszone /mogło doprowadzić do nie wykonania zadania/.

W tym kontekście konieczne staje się bardzo precyzyjne i szczegółowe określanie przez CDB WLF zadań dla wykonawców, niemalże równoległe przekazanie ich bezpośrednio wykonawcom oraz uprzedze-
16/ Myśl Wojskowa /tajna/, nr 2, 1978.

nie naziemnych środków OPL, a następnie dopiero zameldowanie przez szefa CDB WLF treści tych zadań dowódcy WLF. Wydaje się, że ten tok postępowania CDB WLF powinien być stosowany zawsze wtedy, gdy wyraźnie zaznacza się deficyt czasu na organizację wykonania zadania. Przekazanie zadań poprzez SD WLF w tym wypadku będzie realizowane tylko przy braku bezpośredniej łączności CDB WLF z wykonawcą zadania.

W toku trwania operacji zaczepnej może się okazać, że limit lotów bojowych lotnictwa frontowego wydzielony na wsparcie wojsk armii jest zbyt mały. Wówczas szef CDB WLF, na polecenie dowódcy armii, składa zapotrzebowanie na przydział dodatkowego limitu do dowódcy WLF. Przydzielenie dodatkowego limitu przez dowódcę frontu oznacza dla szefa CDB WLF konieczność złożenia dowódcy armii dodatkowej propozycji w zakresie jego wykorzystania.

Korekta planu użycia lotnictwa w toku działań bojowych przez CDB WLF może także mieć miejsce w wypadku wykonania przez nieprzyjaciela uderzeń na nasze lotnictwo na lotniskach i poniesienia dużych strat, w wyniku których wydzielenie limitu lotów bojowych w tej ilości, jak to zostało zaplanowane, nie będzie możliwe.

W toku wykonywania zadań przez lotnictwo na korzyść wojsk armii konieczna staje się ciągła realizacja współdziałania lotnictwa z wojskami lądowymi i naziemnymi środkami OPL oraz dowodzenia samolotami w powietrzu przez CDB WLF i podległe mu punkty dowodzenia. Istotnym warunkiem właściwego i ciągłego dowodzenia samolotami w powietrzu jest nieprzerwana znajomość przez CDB WLF sytuacji powietrznej oraz ruchu własnych samolotów. Kontrola ruchu lotniczego w rejonie odpowiedzialności CDB WLF stanowi bardzo złożony problem i nie jest przedmiotem niniejszej rozprawy.

Przez ciągłą realizację współdziałania lotnictwa z wojskami lądowymi i naziemnymi środkami OPL należy rozumieć głęboką znajomość przez załogi samolotów ustalonych zasad współdziałania, ścisłe ich przestrzeganie i stosowanie podczas wykonywania lotu bojowego oraz bezwzględne jej egzekwowanie przez CDB WLF i podległe mu punkty dowodzenia.

Dowodzenie samolotami w powietrzu przez CDB WLF wymaga realizacji szeregu przedsięwzięć, z których najważniejszymi będą^{17/}:
nawiązanie łączności z samolotami w powietrzu z chwilą wejścia ich w rejon odpowiedzialności CDB WLF /lub osiągnięcia rubieży
^{17/} Ustalenia autora dokonane w oparciu o badania przeprowadzone w ćwiczeniu "WRZESIEN-79".

przejęcia dowodzenia/; konkretyzowanie zadań /o ile start nastąpił na sygnał a szczegółowe zadanie nie zostało postwione/; przeceLOWywanie samolotów i śmigłowców na inny obiekt uderzenia lub rozpoznania; naprowadzanie na nakazany obiekt naziemny lub cel powietrzny; bezwzględne egzekwowanie przestrzegania przez załogi działające w powietrzu ustalonych sygnałów współdziałania i wynikających z nich przedsięwzięć; informowanie załóg działających w powietrzu o sytuacji meteorologicznej, sytuacji skażeń przestrzeni powietrznej, niebezpiecznych dla lotnictwa zjawiskach pogody, sytuacji powietrznej oraz udzielanie im pomocy w celu ich pokonania; udzielanie pomocy i kierowanie pokonywaniem systemu OPL nieprzyjaciela, szczególnie w zakresie stosowania manewru przeciwmysliwskiego; organizowanie i kierowanie udzielaniem pomocy załogom znajdującym się w trudnej sytuacji w locie; odbieranie meldunków z taktycznego rozpoznania powietrznego i o rezultatach uderzeń na nakazane obiekty w ramach wykonywania zadań przez lotnictwo wg planu armii.

Ważnym elementem działalności CDB WLF jest zbieranie, wymiana i przesyłanie informacji do przełożonego wykonawców i podległych punktów dowodzenia oraz sztabu armii. Aktualna i wyczerpująca informacja stanowi podstawę do podejmowania wszelkich decyzji, a także kierowania na bieżąco realizacją zadań i przebiegiem operacji. Informacje zbierane i przekazywane przez CDB WLF dotyczą ogólnie działalności wojsk własnych i nieprzyjaciela, ich rozmieszczenia, warunków i rezultatów działań oraz gotowości bojowej lotnictwa. Zbieraniem i selekcją oraz przekazywaniem informacji zajmuje się zespół dowodzenia bojowego CDB WLF. Informacje przekazuje się sukcesywnie, w miarę ich otrzymywania, zainteresowanym organom dowodzenia wojsk lądowych i lotnictwa.

W celu zobrazowania i ewidencjonowania oraz przekazywania informacji zespół dowodzenia bojowego CDB WLF prowadzi w toku działań bojowych następujące dokumenty: planową tabelę lotów; dziennik działań bojowych; planszet planowanych i wykonywanych lotów; planszet ogólnej sytuacji powietrznej; planszet sytuacji meteorologicznej; planszet sytuacji chemicznej i skażeń; meldunek za dzień /etap/ działań.

Odrębnym problemem jest współdziałanie lotnictwa myśliwskiego z naziemnymi środkami OPL armii i dywizji podczas osłony wojsk

i związana z tym działalność CDB WLF, a szczególnie zespołu dowodzenia bojowego. Osłona wojsk armii realizowana jest przez lotnictwo myśliwskie we współdziałaniu z naziemnymi środkami OPL wg planu frontu. Stąd też podstawą działalności SD OPL armii i CDB WLF w tym zakresie jest wyciąg z planu współdziałania wojsk OPL z LM w systemie OPL wojsk frontu i wytyczne dowódcy WLF dotyczące współdziałania lotnictwa myśliwskiego z naziemnymi środkami OPL, a także ustalenia dokonane w toku planowania operacji zaczepnej armii przez szefa OPL armii i szefa CDB WLF i zaakceptowane przez dowódcę armii. Kierując się tymi dokumentami i ustaleniami, szef OPL armii wspólnie z szefem zespołu dowodzenia bojowego /oficerem dowodzenia bojowego/ CDB WLF ściśle przestrzegają i realizują ustalone elementy współdziałania oraz zapewniają wzajemne bezpieczeństwo wojskom lądowym i lotnictwu myśliwskiemu.

W wypadku stwierdzenia nalotu lotnictwa nieprzyjaciela na CD SD OPL armii celowe jest zrealizowanie następujących przedsięwzięć: kierowanie powiadamianiem wojsk o nalocie lotnictwa nieprzyjaciela; dokonanie podziału celów powietrznych do zwalczania przez naziemne środki OPL i lotnictwo myśliwskie; uściślenie ustalonych zasad i sposobów współdziałania naziemnych środków OPL i lotnictwa myśliwskiego; przekazanie zadań wykonawcom do zwalczania celów powietrznych; postawienie zadań dla PNWC w zakresie naprowadzania lotnictwa myśliwskiego na cele powietrzne; nieprzerwanie śledzenie działalności lotnictwa nieprzyjaciela i własnych samolotów lotnictwa myśliwskiego podczas odpierania nalotu lotnictwa nieprzyjaciela; przestrzeganie ustalonych zasad, sposobów i sygnałów współdziałania lotnictwa myśliwskiego z naziemnymi środkami OPL; odbieranie meldunków od załóg lotnictwa myśliwskiego o sytuacji powietrznej i rezultatach działań bojowych; informowanie załóg samolotów innych rodzajów lotnictwa działających w powietrzu o sytuacji powietrznej; składanie do przełożonych meldunków o realizacji zadań.

Zespół dowodzenia bojowego CDB WLF, w ramach dowodzenia samolotami /śmigłowcami/ innych rodzajów lotnictwa działającymi w powietrzu i realizacji przez nie współdziałania z wojskami armii, wykonuje szereg przedsięwzięć, a głównie: realizuje uprzedzanie naziemnych środków OPL podczas działań lotnictwa na wezwanie z pola walki; przekazuje informacje zainteresowanym organom dowodzenia

o zmianach dokonanych w uprzednio planowanej działalności lotnictwa; egzekwuje od załóg samolotów /śmigłowców/ działających w powietrzu ścisłe przestrzeganie ustalonych elementów współdziałania, a w szczególności wykonywania lotu po planowanych trasach, korytarzach, w ustalonym czasie i w nakazanym reżimie; informuje załogi działające w powietrzu o niebezpiecznych dla lotnictwa zjawiskach pogody, sytuacji skażeń przestrzeni powietrznej oraz sytuacji powietrznej; udziela pomocy załogom w szczególnych wypadkach w locie oraz realizuje ratownictwo załóg zgodnie z obowiązującą instrukcją.

./.

Reasumując przedstawioną wyżej problematykę wykorzystania lotnictwa w operacji zaczepnej armii oraz funkcjonowanie CDB WLF w toku planowania, organizowania i prowadzenia działań bojowych przez wojska armii i lotnictwo, należy stwierdzić, że:

1. Lotnictwo realizuje w operacji zaczepnej armii szereg ważnych zadań, których skuteczne wykonanie wpływa znacznie na przebieg oraz rezultaty tej operacji.

2. Wykorzystanie lotnictwa w operacji zaczepnej armii /przydzielonego limitu lotów bojowych i bomb jądrowych/ opiera się także, podobnie jak na szczeblu frontu, na zasadach operacyjnego zastosowania lotnictwa. Bezwzględne przestrzeganie tych zasad w toku planowania i prowadzenia działań przez lotnictwo na korzyść wojsk armii w operacji zaczepnej, pozwala na pełne wykorzystanie jego możliwości bojowych oraz skuteczne zwalczanie wojsk nieprzyjaciela.

3. Podczas realizacji zadań przez lotnictwo na korzyść wojsk armii w operacji zaczepnej istnieje konieczność dokładnej organizacji i ścisłej realizacji współdziałania z rodzajami wojsk armii.

4. Organem dowodzenia lotnictwa, uprawnionym do uzgodnienia i realizacji współdziałania lotnictwa z wojskami armii, jest Centrum Dowodzenia Bojowego Wojsk Lotniczych Frontu /CDB WLF/. Uprawnienia te pozwalają na rozwiązywanie wspólnie ze sztabem armii całokształtu problematyki związanej z użyciem lotnictwa na tym szczeblu dowodzenia wojsk lądowych.

5. Funkcjonowanie CDB WLF w toku planowania i organizowania oraz prowadzenia działań bojowych przez wojska armii i lotnictwo

w operacji zaczepnej armii opiera się na schemacie metodycznym pracy dowódców lotniczych podczas wypracowywania decyzji /treść i metoda pracy/ adekwatnym do szczebla dowodzenia oraz zakresu problemów rozwiązywanych na tym szczeblu. Schemat pracy CDB WLF obejmuje więc działalność stanu osobowego Centrum w zakresie wypracowywania propozycji użycia lotnictwa, meldowania tych propozycji dowódcy armii, uzgadniania współdziałania lotnictwa z rodzajami wojsk armii, planowania użycia lotnictwa w operacji, przekazywania uszczegółowionych zadań wykonawcom, realizacji współdziałania z wojskami armii oraz dowodzenia samolotami /śmigłowcami/ w powietrzu.

6. Zależnie od tendencji rozwojowych w dziedzinie dowodzenia lotnictwem na współczesnym polu walki, a w szczególności na szczeblu armii ogólnowojskowej, zaprezentowane funkcjonowanie CDB WLF może ulegać pewnej modernizacji, głównie w zakresie treści pracy. Zawarta w niniejszym rozdziale teoria funkcjonowania CDB WLF uwzględnia taką możliwość.

Przedstawione w niniejszym rozdziale wybrane problemy planowania i użycia lotnictwa w operacji zaczepnej armii wywierają niewątpliwie wpływ na treść studiów w Akademii Sztabu Generalnego WP w świetle Ramowego Planu Studiów, który zakłada, "... że ASG WP jest ... uczelnią dowódczo-sztabową typu akademickiego, przygotowującą na studiach dyplomowych dowódców i oficerów sztabów wojsk lądowych, wojsk OPK i wojsk lotniczych jako doskonałych organizatorów i realizatorów walki /operacji/ na szczeblach pułku, dywizji /ogniwo główne/ oraz armii /front - informacyjnie/". W tym kontekście wdrożenie powyższej problematyki w toku studiów odbywa się poprzez wykłady, seminaria, ćwiczenia grupowe, ćwiczenia dowódczo-sztabowe na mapach oraz ćwiczenia szkieletowe. Zakres rozpatrywania przedstawionej problematyki jest zależny od kierunku studiów.

Autor niniejszej rozprawy rozwiązał wdrożenie w toku studiów problematyki użycia lotnictwa i funkcjonowania CDB WLF poprzez jedną tylko formę nauczania - ćwiczenie grupowe. Załączone opracowanie metodyczne lotniczej części ćwiczenia grupowego obejmuje całokształt problematyki przedstawionej w niniejszym rozdziale.

WNIOSKI

1. Przygotowanie pierwszej operacji zaczepnej armii odbywa się w czasie pokoju, ale może mieć miejsce w czasie wojny, zwłaszcza w czasie operacyjnego rozwinięcia wojsk armii. W czasie pokoju podstawową metodą pracy dowódcy i ścisłego grona oficerów nad wypracowaniem decyzji i przygotowaniem operacji jest metoda kolejnego planowania. W czasie wojny natomiast podstawową jest metoda pracy równoległej.

2. Wstępny zamiar jest zamierzeniem dowódcy armii i jego ogólną wytyczną do pracy dowództwa i sztabu armii nad wypracowaniem decyzji do operacji zaczepnej. Powstaje w wyniku analizy zadania i osobistej lub prowadzonej przy udziale niektórych zastępców dowódcy i oficerów sztabu oceny sytuacji. Nie stanowi ostatecznego sformułowania części składowej decyzji /zamiaru/. Wyrażona w nim koncepcja działania może ulec zmianie w wyniku przeprowadzenia pełnej oceny położenia /sytuacji/.

3. Decydowanie jest aktem świadomego wyboru jednego z najbardziej dostępnych i rozpoznanych wariantów działania. Akt ten może być spełniony wtedy, gdy dowódcy zostaną przedstawione do wyboru różne projekty decyzji /propozycje/. W warunkach ograniczonego czasu propozycje takie można zastąpić wielowariantowym przedstawieniem możliwości wykorzystania sił armii w meldunku szefa oddziału operacyjnego armii.

4. Meldunek decyzji nie powinien odbiegać swoją treścią od nakreślonego w Regulaminie Walki. Powtarzanie w nim informacji /np treść otrzymanego zadania, skład i wzmocnienie/, które pochodzą od dowódcy frontu, jest niepotrzebne. Dowódcy armii należy w tym względzie pozostawić większą swobodę. Jest także niekorzystne zbyt duże uszczegółowienie zadań dla wykonawców czy powtarzanie rozkazu operacyjnego.

5. Rozkaz operacyjny powinien być opracowywany na jeden dzień operacji, a wyznaczane w nim zadania dla wszystkich wykonawców tak jak dla ogólnowojskowych związków taktycznych/ - stawiane na jedną dobę.

6. Współdziałanie powinno być dalszym uszczegółowieniem postawionych zadań, dlatego powinno być organizowane na jedną dobę - jak zadania dla wykonawców. Organizuje go dowódca armii według opracowanego przez sztab planu współdziałania i odpowiadającego powziętej przez dowódcę decyzji.

7. Dla zapewnienia zdecydowania, pewności i swobody w kierowaniu przez dowódców związków taktycznych działaniem podległych oddziałów, pożytecznym przedsięwzięciem byłoby przeprowadzenie z nimi gry decyzyjnej przez dowódcę armii. Grę decyzyjną, w której zakłada się możliwe warianty powstałych sytuacji, podejmowania w nich określonych decyzji w miarę jak pozwalają na to możliwości czasowe, należy organizować z dowódcami i oficerami sztabu podległych związków taktycznych.

8. Odparcie przeciwuderzenia nieprzyjaciela może przyjąć formy: zaczepną, obronną i kombinowaną. Głównymi kryteriami decydującymi o wyborze jednej z form będą: cel działań, siły nieprzyjaciela, wojsk własnych i sąsiadów, ich położenie oraz warunki terenowe.

9. Przy względnie wyrównanych siłach i nie sprzyjającej sytuacji taktyczno-operacyjnej podczas odpierania przeciwuderzenia nieprzyjaciela najkorzystniej jest stosować formę obronną lub kombinowaną.

10. Forma kombinowana została zastosowana przy odparciu przeciwuderzenia nieprzyjaciela w ćwiczeniu głównym nr 302/G. Została ona uznana przez zespół autorski za optymalną w tej konkretnej sytuacji operacyjno-taktycznej.

11. Warunkiem powodzenia w odparciu przeciwuderzenia będzie: ciągle śledzenie odwodów przeciwnika i posiadanie o nich aktualnych danych, posiadanie i utrzymywanie w ciągłej gotowości do działania drugiego rzutu i odwodów; właściwe dowodzenie; celowe i w pełni uzasadnione użycie sił i środków; umiejętne maskowanie własnych zamiarów; dążenie do uzyskania przewagi.

12. Na perspektywicznym polu walki rozpoznaniem, aby sprostać ciągle rosnącym wymaganiom, musi być organizowane kompleksowo. Musi łączyć w jednolity system wszystkie rodzaje rozpoznania, które będą działały według jednolitego, obowiązującego wszystkich planu rozpoznania.

13. Organizacja rozpoznania, a w nim planowanie i kierowanie rozpoznaniem musi być procesem ciągłym, rozpoczynającym się już w okresie pokoju i trwającym nieprzerwanie do końca operacji armijnej.

14. Rozpoznanie jako jeden z ważniejszych elementów zabezpieczenia działań bojowych musi zapewnić w pełni wiarygodne informacje o nieprzyjacielu. Stąd też wynika konieczność takiego planowania i kierowania rozpoznaniem, aby informacje pochodzące z jednego źródła były potwierdzeniem co najmniej z 1-2 innych źródeł rozpoznania.

15. Zajęcia z rozpoznania i armii obcych muszą być tak opracowane, aby dały słuchaczom podstawowe wiadomości z tych dziedzin wiedzy oraz nauczyły zasad planowania i prowadzenia rozpoznania w operacjach armijnych oraz kierowania nim. Dlatego też nasuwa się wniosek o konieczności doskonalenia zajęć z rozpoznania i armii obcych w ćwiczeniu głównym, przede wszystkim w zakresie planowania rozpoznania i opracowywania podstawowych dokumentów rozpoznawczych.

16. W ćwiczeniach głównych należy większą uwagę zwrócić na zakres obowiązków i odpowiedzialności dowódcy, szefa sztabu oraz szefów rodzajów wojsk w zakresie organizacji i prowadzenia rozpoznania.

17. WRE stała się specyficzną częścią składową działań zbrojnych, zapewniającą sukces w operacjach, bitwach i walkach. Może ona przynieść spodziewane efekty, tylko w przypadku kompleksowego stosowania środków, z zaskoczenia, na ważnych kierunkach działań i w decydujących momentach operacji.

18. Ze względu na określone możliwości sił i środków WRE w operacji zaczepnej armii warunkiem skuteczności działań radioelektronicznych jest realizowanie obezwładniania radioelektronicznego obiektów dowodzenia nieprzyjaciela we współdziałaniu z lotnictwem wsparcia, WRiA oraz środkami ogniowymi elementów ugrupowania operacyjnego oraz w połączeniu z obroną radioelektroniczną własnego systemu dowodzenia i przedsięwzięciami w dziedzinie maskowania obiektów i wojsk.

19. Skuteczność obezwładniania radioelektronicznego może być zapewniona tylko w przypadku uzyskania dokładnych wyników rozpoznania radioelektronicznego. Aktualnie zadania rozpoznania radioelektronicznego nie są zaliczone do zadań WRE, a wiadomości o nieprzyjacielu są przekazywane w ramach współdziałania dowódców, sztabów i pododdziałów rozpoznania wojskowego i WRE.

20. Charakter i sposób realizacji zadań rozpoznania radioelektronicznego w dużym stopniu zbliża je do zadań WRE. W związku z tym wskazane jest, aby w przyszłości rozpoznanie radioelektroniczne było elementem składowym WRE.

21. WRE nie jest tylko walką techniczną z zastosowaniem "techniki przeciwko technice", ale kompleksem przedsięwzięć i działań w sferze organizacyjnej, taktycznej i operacyjnej.

22. Aby osiągać optymalne rezultaty w prowadzonej WRE w przyszłych działaniach zbrojnych, należy w codziennej działalności szkoleniowej dowództw, sztabów i wojsk już w okresie pokoju realizować zalecenia zawarte w rozkazach szkoleniowych.

ZAKOŃCZENIE

Zespołową rozprawę doktorską opracowano na tle celów i zadań kształcenia słuchaczy ASG WP, w realizacji których rolę wiodącą spełnia taktyka i sztuka operacyjna, stanowiące nadrzędne dyscypliny integrujące i wiążące wszystkie pozostałe przedmioty nauczania w określonej, zhierarchizowanej i wzajemnie spójnej strukturze systemu studiów w ASG WP.

W procesie studiów ćwiczenia główne - grupowe na III kursie, PSOS i KPO zajmują wyjątkowo ważne miejsce i odgrywają doniosłą rolę w edukacji słuchaczy. Podjęte więc badania miały na celu ustalenie kierunków dalszego doskonalenia:

- struktury ćwiczenia;
- treści tła operacyjno-taktycznego, pozwalającego na wprowadzenie ćwiczących w warunki i atmosferę przygotowania i prowadzenia pierwszej operacji zaczepnej;
- przygotowania treści form i sposobów prowadzenia ćwiczenia w zakresie rozbudzania u ćwiczących zainteresowania problematyką operacyjno-taktyczną;
- form prowadzenia zajęć;
- efektywności przygotowania się ćwiczących do zajęć.

W odróżnieniu od innych prac doktorskich autorzy niniejszej rozprawy zmuszeni byli swoje badania prowadzić w wielu kierunkach i płaszczyznach. Spośród nich można wyróżnić:

- zbadanie metody przygotowania i prowadzenia ćwiczenia;
- zbadanie zasad i założeń taktyczno-operacyjnych;
- weryfikację konkretnych rozwiązań taktyczno-operacyjnych i metodycznych zastosowanych w ćwiczeniu 302/G.

III część rozprawy - ćwiczenie 302/G - jest najbardziej użyteczna dla procesu dydaktycznego na III kursie, PSOS i KPO, a częściowo i w szkoleniu kadry dydaktycznej.

W przekonaniu autorów zarówno badania, jak i ich uogólnione wyniki zawarte w I i II części stanowią dostateczny materiał do rozprawy doktorskiej. Z tym, że I i II część rozprawy również nosi charakter użyteczny, gdyż daje podstawę teoretyczną do opracowania nie tylko głównego, lecz i innych ćwiczeń.

W toku badań dążono również do wyeksponowania problematyki, której racjonalne rozwiązania zapewnią będą wykształcenie odpowiednich predyspozycji, rozwinięcie ukierunkowanych zainteresowań poznawczych i ukształtowanie cech dowódczo-sztabowych, jakie pozwolą absolwentom samodzielnie doskonalić, pogłębiać i rozwijać swoje kwalifikacje zawodowe oraz upowszechniać wiedzę taktyczno-operacyjną w wojskach, po ukończeniu studiów.

Stąd postawiona przez autorów przed opracowaniem rozprawy doktorskiej hipoteza robocza, że w warunkach stosunkowo ograniczonego czasu na sztukę operacyjną, a równocześnie przy zwiększonych wymaganiach w zakresie osiągnięcia efektów, należy dążyć do modernizowania i ukierunkowanego doskonalenia form, metod i treści w nauczaniu sztuki operacyjnej. Sprowadzała się ona do założenia, że na trzecim roku studiów oraz kursach podyplomowych łatwiej osiągnie się cel, jeżeli przynajmniej w części tego ćwiczenia zostanie wprowadzona wydajniejsza forma - ćwiczenie grupowe z elementami gry wojennej. Przeprowadzone w tym zakresie badania w pełni ją potwierdziły.

W pierwszej części rozprawy przedstawione zostały szczegółowo wyniki badań i kierunki doskonalenia ćwiczenia głównego w oparciu o opracowane przez zespół ćwiczenie. W badaniach zwrócono szczególną uwagę na możliwości doskonalenia struktury ćwiczenia, wprowadzając w niej zajęcia na temat "Ocena sił i możliwości nieprzyjaciela po rozpoczęciu agresji". Przytoczono dowody, że takie zajęcia jest niezbędne przy rozpatrywaniu zagadnień związanych z planowaniem operacji zaczepnej w okresie pokoju. Ma to bowiem duże znaczenie dla poszerzenia horyzontów myślowych słuchaczy. Dla zaoszczędzenia czasu na przygotowanie się słuchaczy do zajęć, a zarazem wprowadzenia elementu pokazu, umieszczono w niej zajęcie nr 8 - Postawienie zadania i wręczenie nowej dyrektywy, zarządzeń i wytycznych w sztabie frontu, dowódcy armii do operacji zaczepnej. Badania potwierdziły w całej rozciągłości przydatności tego zajęcia.

Zaproponowano także w strukturze ćwiczenia przeniesienie przejścia od działań konwencjonalnych do jądrowych z początkowej

fazy prowadzenia operacji /początek dynamiki/ na koniec ćwiczenia. Po tym zajęciu jako ostatnie powinno być przeprowadzone odtwarzanie zdolności bojowej wojsk armii po uderzeniach jądrowych przeciwnika i powzięcie decyzji do dalszych działań. Badania wykazały, że w takich warunkach istnieją większe możliwości przedstawienia skutków uderzeń jądrowych i całej głębi tego problemu. Jest to postulat, który powinien zostać uwzględniony w kolejnym opracowaniu nowego ćwiczenia głównego.

Wiele uwagi poświęcono także w badaniach doskonaleniu treści tła operacyjno-taktycznego. Wykazały one, że tak zarysowane tło pozwoliło tworzyć poszczególne sytuacje, które wymagały od ćwiczących uwzględnienia wielowariantowego wejścia armii do bitwy. Pozwoliły one także na przyjęcie różnorodnych rozwiązań, co umożliwiło rozwinięcie dyskusji i pogłębienie teorii poszczególnych zagadnień.

Kolejnym problemem uwzględnionym w badaniach była efektywność wykorzystania czasu na przygotowanie się do zajęć. Wyniki badań wskazują, że lepiej był on wykorzystany, kiedy przygotowywano się w zespołach.

Wyjątkowo dobrze wykorzystywano ten czas, kiedy zajęcia przyjmowały formę ćwiczenia grupowego z elementami gry wojennej. Tak więc postawiona na początku hipoteza robocza została potwierdzona w wielu aspektach. Okazało się bowiem, że słuchacze trzeciego roku studiów zdobyli znaczne doświadczenie w metodologii postępowania przy rozwiązywaniu zadań taktycznych i wykorzystują je skutecznie do rozwiązywania zadań operacyjnych. Jeszcze większe doświadczenie w tym zakresie posiadają słuchacze studiów podyplomowych. W warunkach kiedy czas na przygotowanie się do zajęć grupowych jest bardzo ograniczony i trudno przygotować się do nich indywidualnie do każdej roli, słuchacze samorzutnie organizowali się w zespoły.

Podobne wyniki przyniosły takie badania w zakresie form prowadzenia zajęć.

Całość badań skłoniła autorów do wysunięcia wniosku, że najlepsze efekty w nauczaniu sztuki operacyjnej i pokrewnych dyscyplin można by osiągnąć, prowadząc część ćwiczenia głównego, dotyczącą problematyki przygotowania operacji, w formie ćwiczenia grupowego. Dynamikę tego ćwiczenia, to jest tą część, która obejmuje problematykę prowadzenia operacji, skuteczniej jest prowadzić w formie ćwiczenia dowódczo-sztabowego. Zajęcia w tej

właśnie formie wprowadzają więcej elementów realizmu w nauczaniu /powstaje wtedy bardziej naturalny obraz pracy sztabu armii/ i w większym stopniu niż zajęcia grupowe pozwalają odczuć wzajemne powiązania i zależności przyczynowo-skutkowe rozwoju sytuacji na polu bitwy.

Kolejnym zagadnieniem, które zostało wyeksponowane w prowadzonych badaniach, było doskonalenie treści, form i sposobów prowadzenia ćwiczenia w aspekcie rozbudzania u ćwiczących zainteresowania problematyką operacyjno-taktyczną. Wyniki tych badań wskazują, że takie zainteresowania należy rozbudzać już od pierwszego roku nauczania w ASG WP, a rozwijać w czasie trwania studiów. Znakomitą okazję stwarzają ku temu ćwiczenia, a w nich ćwiczenie główne 302/G. Muszą to jednak mieć na uwadze nie tylko autorzy ćwiczeń, którzy powinni uwzględniać tę stronę zagadnienia przy opracowywaniu tła, zarysu odpowiednich sytuacji do poszczególnych tematów zajęć, oraz w opracowaniu założeń i opracowań metodycznych, ale także nauczyciele akademicy, którzy te zajęcia prowadzą.

Przedstawiono także wyniki badań i kierunki doskonalenia w zakresie nauczania rozpoznania wojskowego i armii obcych, przytaczając dowody, że aby sprostać wymogom perspektywicznego pola walki, rozpoznanie musi być organizowane kompleksowo. Planowanie i kierowanie rozpoznaniem powinno być procesem ciągłym. Ma ono bowiem zapewnić wiarygodne informacje o nieprzyjacielu. Zajęcia z tego przedmiotu powinny dać słuchaczom podstawy teoretyczne i możliwość zastosowania ich w praktycznym rozwiązywaniu zadań w zarysowanych do tego celu sytuacjach operacyjnych w ćwiczeniu.

Oddzielne zagadnienie w badaniach stanowił wpływ walki radioelektronicznej na sytuację operacyjną i decyzje dowódcy armii. Wykazały one, że ćwiczący nie doceniają tego wpływu, ponieważ zbyt powierzchownie i ogólnikowo znają tę problematykę. Stykają się z nią dopiero na trzecim roku studiów, na którym przeznaczona liczba godzin pozwala rozważyć jedynie węzłowe zagadnienia tej dyscypliny.

Dość wiele miejsca w tej części rozprawy poświęca się strukturze lotniczej części ćwiczenia oraz badaniom przeprowadzonym w zakresie doskonalenia opracowania metodycznego oraz metody prowadzenia zajęć grupowych z przedmiotu sztuki operacyjnej i taktyki lotnictwa.

W drugiej części rozprawy przedstawione zostały problemy związane z przygotowaniem i prowadzeniem operacji zaczepnej armii. Opracowane w niej zostały takie zagadnienia, jak:

- warunki przygotowania operacji zaczepnej armii;
- wypracowanie i powzięcie decyzji;
- organizacja współdziałania;
- zasady odpierania przeciwwuderzenia nieprzyjaciela w operacji zaczepnej armii;
- niektóre aspekty organizacji i prowadzenia rozpoznania w operacji zaczepnej armii;
- niektóre aspekty organizacji walki radioelektronicznej w operacji zaczepnej armii;
- zadania lotnictwa w operacji zaczepnej armii oraz warunki i możliwości ich realizacji;
- limit lotów bojowych lotnictwa i jego wykorzystanie w operacji zaczepnej armii w świetle zasad operacyjnego zastosowania lotnictwa;
- Centrum Dowodzenia Wojsk Lotniczych Frontu jako organ dowodzenia lotnictwa;
- właściwości planowania użycia lotnictwa w operacji zaczepnej armii ze szczególnym uwzględnieniem treści i metody pracy CDB WLF;
- analizowanie przez szefa CDB WLF zamiarów i wytycznych dowódcy wojsk lotniczych frontu i armii ogólnowojskowej;
- wypracowanie przez CDB WLF propozycji użycia lotnictwa w operacji zaczepnej armii;
- meldowanie przez szefa CDB WLF propozycji użycia lotnictwa;
- planowanie działań bojowych lotnictwa w operacji zaczepnej;
- przekazywanie wykonawcom uszczegółowionych zadań bojowych oraz udzielanie wytycznych podległym CDB, PNWC i PRN;
- prowadzenie działań bojowych przez lotnictwo w operacji zaczepnej armii ze szczególnym uwzględnieniem realizacji współdziałania i dowodzenia w powietrzu przez CDB WLF.

Dokonano tu także próby poszukiwania innych rozwiązań i nowatorskiego podejścia do niektórych zagadnień ogólnie znanych, jak na przykład wypracowanie i powzięcie decyzji - ze szczególnym uwzględnieniem analizy zadania, zamiaru wstępnego, formułowania meldunku decyzji, organizacji współdziałania - oraz odparcie przeciwwuderzenia. W części dotyczącej planowania i użycia

lotnictwa w operacji zaczepnej armii zostały w sposób odkrywczy sformułowane zasady organizacji pracy CDB WLF jako przyczynek do teorii dowodzenia lotnictwem.

W trzeciej części rozprawy zostało przedstawione opracowane przez autorów ćwiczenie główne 302/G. Zostało ono opracowane w 1979 r., ale w wyniku dalszych badań, a zwłaszcza praktycznego przeprowadzenia go, forma i treści niektórych zajęć zostały udoskonalone i uaktualnione w latach 1980-1981. Uwzględnione zostały w nim przede wszystkim wnioski i doświadczenia zebrane w toku prowadzenia badań, a także z przeprowadzonych ćwiczeń na szczeblu centralnym, jak na przykład: "LATO-71"; "KRAJ-73"; "LATO-74"; "TARCZA-76"; "LATO-78"; "WRZESIEŃ-79"; "WIOSNA-80"; "BRATERSTWO BRONI-80"; manewry "ZACHÓD-81" oraz akademickich, głównie ćwiczeń dowódczo-sztabowych z wykorzystaniem pociągu i szkieletowych.

W przedstawionym ćwiczeniu można wyróżnić trzy zasadnicze działy: przygotowanie pierwszej operacji w okresie pokoju; organizowanie operacji po wybuchu wojny w toku prowadzenia działań; prowadzenie operacji - dynamiczna część ćwiczenia, opracowane przez dwóch autorów. W każdej z nich partycypowali trzej pozostali autorzy, którzy rozwiązywali w nich zagadnienia specjalistyczne i uzupełniali lub służyli fachową radą przy rozwiązywaniu zagadnień ogólnowojskowych.

W sumie cele rozprawy doktorskiej - zdaniem jej autorów - zostały w pełni osiągnięte. Ponadto stworzona została naturalna baza /podstawa/ do prowadzenia dalszych badań i dokonywania systematycznego doskonalenia zarówno formy i treści ćwiczeń głównych, jak i innych ćwiczeń.

BIBLIOGRAFIA

1. Armia ogólnowojskowa w natarciu. Warszawa 1968.
2. ABC sił zbrojnych RFN. POW, Bydgoszcz 1975.
3. Armiejskije opieracyje. Moskwa 1977.
4. Awiacjonnoje poddierżka wojsk. Wyd. Akademii im. Frunze. Moskwa 1978.
5. Bełczewski T., Wnioski taktyczno-operacyjne dotyczące pokonywania obrony przeciwpancernej /w/. ZPA nr 2, Warszawa 1972.
6. Bentkowski T., Niektóre dane dotyczące organizacji wojsk, pojęć oraz norm operacyjno-taktycznych, Warszawa 1976.
7. Biuletyn Informacyjny Nr 4 /113/. Wyd. Szt. Gen. WP, 1973.
8. Biuletyn Informacyjny Nr 3 /117/. Wyd. Szt. Gen. WP, 1975.
9. Biuletyn Informacyjny Nr 1 /124/. Wyd. Szt. Gen. WP, 1977.
10. Biuletyn Informacyjny Nr 1 /128/. Wyd. Szt. Gen. WP, 1979.
11. Biuletyn Informacyjny Nr 2 /129/. Wyd. Szt. Gen. WP, 1979.
12. Biuletyn Informacyjny Nr 4 /131/. Wyd. Szt. Gen. WP, 1979.
13. Biuletyn Informacyjny Nr 5 /132/. Wyd. Szt. Gen. WP, 1979.
14. Biuletyn Wywiadowczy. Wyd. Szt. Gen. WP - Zarząd II, 1980.
15. Bloch N., Przyszła wojna. Warszawa 1900.
16. Borba s radioelektronnymi sriedstwami. /Walka ze środkami radioelektronicznymi/, wojenizdat, Moskwa 1972.
17. Bradley O.N., Żołnierska epopeja, Warszawa 1963.
18. Broch J., O roli piechoty we współczesnej wojnie /w/, Myśl Wojskowa, 1957, nr 2.
19. Burdziński Z., Nowosielski J., Prognoza rozwoju bojowych wozów piechoty i transporterów opancerzonych, Sulejówek 1977.
20. Burdziński Z., Nowosielski J., Orłowski L., Prognoza rozwoju czołgów. Sulejówek 1977.
21. Chocha B., Obrona terytorium kraju, Warszawa 1965.
22. Charakterystyka obiektów jako przedmiotów rozpoznania. Szt. Gen. Zarząd II, Warszawa 1972.
23. Dęga Cz., Zwalczenie taktycznych i operacyjno-taktycznych środków napadu jądrowego w armijnej operacji zaczepnej. Rozprawa habilitacyjna, ASG WP, Warszawa 1974.
24. Dokumentacja z ćwiczenia pk. "ORZEŁ-77". DWL, Poznań 1977.
25. Dokumentacja z ćwiczenia pk. "LATO-78". DWL, Poznań 1978.
26. Dokumentacja z ćwiczenia pk. "WRZESIEŃ-78". DWL, Poznań 1978.
27. Dokumentacja z ćwiczenia pk. "WRZESIEŃ-79". DWL, Poznań 1979.

28. Dokumentacja z ćwiczenia pk. "LATO-80". DWL, Poznań 1980.
29. Dokumentacja z ćwiczenia pk. "BRATERSTWO BRONI-80". DWL, Poznań 1980.
30. Dokumentacja z ćwiczenia pk. "JASTRZĄB-81". DWL, Poznań 1981.
31. Dokumentacja z ćwiczenia pk. "SOJUZ-81". Poznań 1981.
32. Doświadczenia i wnioski z ćwiczenia "LATO-78" /w/. Myśl Wojskowa 1978 /tajna/.
33. Doświadczenia i wnioski z ćwiczenia pk. "JASTRZĄB-81". DWL, Poznań 1981.
34. Druga wojna światowa. Informator. Warszawa 1962.
35. Działania bojowe lotnictwa w operacjach armijnych. ASG WP, Warszawa 1979.
36. Dyrektywa do działalności Sił Zbrojnych PRL w latach 1976-1980.
37. Feret S., Węzłowe zagadnienia przełamania obrony pozycyjnej w pierwszej wojnie światowej 1914-1918, Warszawa 1961.
38. Fisiel R., Kraśnicki R., Walka radioelektroniczna /na podstawie doświadczeń z wojen lokalnych./w/ Myśl Wojskowa 1972, nr 5.
39. Grabowski W., Istota i charakter walki radioelektronicznej. /w/ Myśl Wojskowa 1976, nr 7.
40. Grabowski W., Batalion zakłóceń radiolokacyjnych w działaniach bojowych, Wyd. ASG WP, 1977.
41. Grankin W., Sriedstwa radioelektronnogo protivodiejstwija i ich primienienije w lokalnych wojnach /środki przeciwdziałania radioelektronicznego i ich użycie w wojnach lokalnych/, Wejś. Zarub. 1972, nr 3.
42. Greczko A., Siły zbrojne państwa radzieckiego, Warszawa 1975.
43. Griszin S., Żukow P., Kitoszwili, Sz., Taktyka armii państw kapitalistycznych, Warszawa 1974.
44. Grupa Armii NATO w podstawowych rodzajach działań bojowych. Szt.Gen.WP - Zarząd II, 1976.
45. Informator o głównych przeszkodach wodnych na środkowo-europejskim TDW. MON, Warszawa 1970.
46. Informator o siłach i środkach napadu powietrznego państw NATO na Płn i SETDW. WOW, 1977.
47. Informator taktyczny oficera wojsk lotniczych. DWL, Poznań 1980.
48. Instrukcja organizacji i funkcjonowania CDB AL. DWL, Poznań 1978.

49. Instrukcja organizacji współdziałania wojsk lądowych z lotnictwem frontowym w Zjednoczonych Siłach Zbrojnych Państw - Uczestników Układu Warszawskiego. DWL, Poznań 1978.
50. Instrukcja o organizacji i prowadzeniu walki radioelektronicznej w Siłach Zbrojnych PRL. Warszawa 1976.
51. Instrukcja o użyciu, działaniu i szkoleniu, taktycznych desantów powietrznych na śmigłowcach. MON, Warszawa 1959.
52. Instrukcja organizacji współdziałania wojsk lądowych z lotnictwem frontowym w Zjednoczonych Siłach Zbrojnych Państw Uczestników Układu Warszawskiego, DWL, Poznań 1978.
53. Jarczyński M., Organizacja i prowadzenie walki radioelektronicznej w operacji zaczepnej armii, Warszawa 1974.
54. Jurewicz Z., Operacja obronna armii, Warszawa 1971.
55. Jesienne ćwiczenia sił zbrojnych NATO w 1978 r.: "Autumu Forge" i "Reforger". Szt.Gen.WP - Zarząd II, 1979.
56. Kaczmarek J., Uderzenie i ogień. Warszawa 1973.
57. Kaczmarek J., Pokonanie współczesnej obrony w warunkach niestosowania broni jądrowej./w/ Myśl Wojskowa 1972, nr 10.
58. Karpiński A., Wybrane problemy radzieckiej sztuki wojennej w Wielkiej Wojnie Narodowej 1941-1945 r., Warszawa 1976.
59. Kierowanie rozpoznaniem w wojskach operacyjnych./w/ Biuletyn Informacyjny 1975, nr 1 /119/.
60. Kieżun W., Podstawy organizacji i zarządzania, KiW, 1977.
61. Kołodziejczak B., Co będzie jutro? Warszawa 1976.
62. Kompendium sił zbrojnych państw NATO. Warszawa 1978.
63. Kompendium sił zbrojnych państw NATO. Warszawa 1979.
64. Komunikaty rozpoznawcze za rok 1978-1981. Sztab Gen.WP - Zarząd II.
65. Koncepcja wykorzystania dymów we współczesnych działaniach bojowych. Warszawa 1975.
66. Kompetencje i funkcjonowanie CDB WLF /AL/ w świetle doświadczeń i rekomendacji Sztabu Zjednoczonych Sił Zbrojnych Państw Stron Układu Warszawskiego /wyniki badań i wnioski/. ASG WP, Warszawa 1981.
67. Kotarbiński T., Traktat o dobrej robocie, Łódź 1955.
68. Kozaczuk W., Wojna w eterze. Wyd. Radia i TV, Warszawa 1977.
69. Kurnal J. Zarys teorii organizacji i zarządzanie. PWN, Warszawa 1970.
70. Krzemiński Cz., Dowodzenie lotnictwem w II wojnie światowej. Warszawa 1972.

71. Lidel H., Prawda o wojnie 1914-1918 r., Moskwa 1935.
72. L.K., Nowe środki prowadzenia walki radioelektronicznej./w/ WPZ 1975, nr 3, s.29-34.
73. Lutow J., Sahajdak, Batalion piechoty jako desant powietrzny, MON, Warszawa 1972.
74. Materiały z konferencji dydaktyczno-wychowawczej na rok akademicki 1977/78 odbytej w dniach 12.07.-15.07.1977 r.
75. Molczyk E., O dalszy wzrost zdolności bojowej wojsk./w/, Żołnierz Wolności 1976, nr 12.
76. Materiały z narady przedstawicieli sił zbrojnych Państw - Stron Układu Warszawskiego w sprawie zastosowania bojowego śmigłowców. DWL, Poznań 1977.
77. Nawigatorskie zabezpieczenie działań lotnictwa. DWL, Poznań 1970.
78. Nożko K., Zagadnienia współczesnej sztuki wojennej, Warszawa 1973.
79. Nożko K., Maskowanie operacyjne. Warszawa 1976.
80. Nożko K., Założenia i zasady współczesnej sztuki operacyjnej. Warszawa 1977.
81. Nożko K., Zmierzch czy renesans czołgów? /w/ Myśl Wojskowa 1974, nr 4.
82. NATO - Strategia i siły zbrojne. MON, 1977.
83. Obłuski S., Udział wojsk raketowych i artylerii w tworzeniu przewagi ogniowej w operacji zaczepnej armii. Warszawa 1977.
84. Organizacja i prowadzenie rozpoznania front-armia. Szt.Gen.WP - Zarząd II, 1978.
85. Osnovy primienienija frontowej i armiejskoj awiacji w obszczewojskowom boju. Akademia im. Frunze. Moskwa 1978.
86. Polij A.J., Rozwitije sposobow i taktiki wiedenija radioelektronnoj borby./w/ Wojen.Mysl. 1976, nr 4, s.31-40.
87. Polij A.J., Radioelektronnaja borba. Wojenizdat. Moskwa 1974.
88. Planowanie i prowadzenie powietrznych i morskich operacji desantowych. Podręcznik. Szt.Gen.WP - Zarząd II, 1978.
89. Piekarski H., Rozpoznanie radioelektroniczne w siłach zbrojnych NATO. Warszawa 1976.
90. Piekarski H., Zasady WRE w Siłach Zbrojnych PRL, Warszawa 1976.
91. Piekarski H., Zasady planowania walki radioelektronicznej. Warszawa 1975.

92. Piekarski H., Założenia i zasady walki radioelektronicznej. Podręcznik, Warszawa 1978.
93. Pierwoja miroweja wojna. Moskwa 1968.
94. Plany tematyczne studiów ASG WP. Warszawa 1980.
95. Podręcznik: Działania bojowe wojsk bez użycia broni jądrowej. Warszawa 1968.
96. Podręcznik: Taktyka ogólna. Warszawa 1968.
97. Podręcznik: Operacja zaczepna armii. ASG WP. Warszawa 1978.
98. Podręcznik: Obrona przeciwlotnicza wojsk /front, armia/. Warszawa 1965.
99. Podręcznik: Przygotowanie i prowadzenie operacji obronnej armii z uwzględnieniem kierunku nadmorskiego. Warszawa 1980.
100. Podręcznik: Służba sztabów ogólnowojskowych. Warszawa 1968.
101. Podręcznik: Walka radioelektroniczna na szczeblach taktycznych i operacyjnych. Warszawa 1975.
102. Podręcznik: Zasady działania pododdziałów podczas przełamania obrony nieprzyjaciela. Warszawa 1974.
103. Praca informacyjna organów rozpoznawczych na szczeblach taktycznych./w/ Zeszyt Naukowy ASG WP 1979, nr 1/20/.
104. Prognoza rozwoju wybranej problematyki systemu obrony państwa, użycie i działanie sił zbrojnych oraz rozwoju nauki i sztuki wojennej, ASG WP 1978.
105. Prokop A., Taktyczno-operacyjne aspekty przełamania obrony nieprzyjaciela w warunkach konwencjonalnych /rozprawa doktorska/, Warszawa 1978.
106. Radziejewskij A.J., Tankowyj udar, Moskwa 1977.
107. Regulamin służby polowej sztabów, Warszawa 1966.
108. Regulamin walki /dywizja-pułk/, Warszawa 1964.
109. Rendulić L., Uprawlenije wojskami, Moskwa 1974.
110. Rotmistrz P., Czołgi wczoraj i dziś, Warszawa 1973.
111. Rozpoznanie strategiczno-operacyjne w siłach zbrojnych NATO, Szt.Gen.WP - Zarząd II, 1972.
112. Rozpoznanie wojskowe. BWW, 1974.
113. Rozpoznanie w ćwiczeniu, "LATO-78". /w/ Myśl Wojskowa 1978, /tajna/.
114. Rozwój taktyki Armii Radzieckiej, Warszawa 1960.
115. Rukowodstwo po organizaczi opieratiwnych grup wydzieliojemych iw sztabow sojedinienii i obielinienii pri wiedenii sowmiestnyh diejstwii. Sztab OWS, Moskwa 1973.

116. Siły Powietrzne NATO, Warszawa 1971.
117. Sojak J. i in., Zastosowanie bojowe śmigłowców szturmowych w operacji zaczepnej i obronnej armii, Warszawa 1977.
118. Sowkin W., Podstawowe zasady sztuki operacyjnej i taktyki, Warszawa 1974.
119. Skibiński F., Rozważania o sztuce wojennej, Warszawa 1972.
120. Słownik podstawowych terminów wojskowych, Warszawa 1977.
121. Sokołowski J., Działania bojowe batalionu zakłóceń taktycznych, Warszawa 1976.
122. Sokołowski J., Organizacja obezwładnienia radioelektronicznego podczas wejścia armii do bitwy w operacji zaczepnej, /Rozprawa doktorska/, Warszawa 1980.
123. Stępniewski W., Wprowadzenie armii do bitwy w operacji zaczepnej po przegrupowaniu wojsk na dużą odległość /rozprawa doktorska/, Warszawa 1975.
124. Strategiczno-operacyjne, dowódczo-sztabowe ćwiczenie NATO "WINTEX-79", Szt.Gen.WP - Zarząd II, 1979.
125. Strategiczne rozwinięcie sił zbrojnych NATO na ETW, Szt. Gen.WP - Zarząd II, 1980.
126. Taktическая разведка /podręcznik/, MON - ZSRR, 1979.
127. Taktyka lotnictwa rozpoznawczego. Podręcznik. Szt.Gen.WP, 1978.
128. Tuchaczewski M.N., Pisma wybrane, Warszawa 1966.
129. Urbańczyk T., Tworzenie przewagi w warunkach działań konwencjonalnych. /w/, Myśl Wojskowa 1969, nr 8.
130. Urbańczyk T., Śmigłowce i czołgi. /w/, Myśl Wojskowa 1974, nr 12.
131. Użycie wojsk raketowych i artylerii w walce i operacji. Warszawa 1977.
132. Vademecum oficera, Cz.I - Wojska operacyjne. Warszawa 1970.
133. Vademecum oficera służb tyłowych, Warszawa 1979.
134. Varworowski L., Manewrowość, Warszawa 1962.
135. Właściwości działań bojowych armii lotniczej i lotnictwa wojsk lądowych w operacji zaczepnej frontu o składzie koalicyjnym. DWL, Poznań 1978.
136. Zbiór materiałów operacyjno-strategiczných. Warszawa 1971.

137. Zasady działania pododdziałów wyposażonych w bojowe wozy piechoty /BWP/. Warszawa 1972.
138. Zarys historii powszechnej wojskowości do końca XIX wieku. Warszawa 1972.
139. Zeszyt Naukowy ASG WP nr 1/12/77 r. "Problemy organizacji WRE w operacji zaczepnej armii". Warszawa 1977.

Wykonano w 5 egz.

Egz. nr 1-5 - Bibl. Nauk. OZS

Wyk. Zespół oficerów

Druk PK, - OH, - EK.

Druk ASG WP nr 0539/02323/WW

